

Veger

Kovara sîyasî, çandî, hunerî, dîrokî û lekolînî ya Kurden Anatolîya Navîn

❑ **Dîroka Kurdên Anatolîya Navîn**

Şoreş Reşî

❑ **Koma Xalîkan**

Hevpeyvîn: Fikret Durukan

❑ **Omêran (Tavşançalı)**

İhsan Eken

❑ **Hîn hêmanên hunera komîk
di stranên me yê gelêrî de**

Mustefa Reşîd

❑ **Songül Dotmam...**

Abdullah Kaya

1

Çile-Sebat-Adar

Veger

Kovara Kurden Anatoliya Navin

Genel Yayın Yönetmeni:
Murat Alpavut

Redaksiyon:
Abdullah Kaya, Ali Fuat Gürsel,
Murat Alpavut, Roni Yıldırım,
Şoreş Reşî, Kadir Çelik

Adres / Navnîşan
Murat Alpavut
Friedhof Str. 3
47877 Willich / Deutschland
Tel.&Fax: 0049 (2154) 814598
e-mail: alpavut@t-online.de

Temsilcilikler

Nederland
R. Yıldırım
Duindoorn Str. 19-1
1032 cm Aden

Östereich
H. Aktan
Leuzhof Gasse 17/31
8020 Graz

Denmark
F. Durukan
Saven C-2 1.DOR 1 HOYE
2630 Taastrup

Swissre
İ. Candan
Ring Str. 7
3052 Zollikofen Bern

Sveden
A. Biçen
Lammholmsbacken 35
49 SKARHOLMEN
STOCKHOLM

Buha / Fiyatı
5,- Euro

Veger'de yayınlanan yazılar
Redaksiyon Kurulu tarafından
belirlenir. Yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Her niviskar berpîrsiyare nivisa
xwe ye. Mafê Redaksiyone
heye ku nivîsen ji Vegere
re ten, serrast û kurt bike.
Nivîsen ku ji Vegere re ten,
ger îcap nebin ji li xwedi
nayen vegeandin.

Naverok / İçindekiler

☐ Destpêk	3
☐ Veger'den	4
☐ Veger'in doğuşu / <i>Murat Alpavut</i>	6
☐ Hey Mirovatî / <i>Xizan Şîlan</i>	9
☐ Ji Gûndî Buldix	10
☐ Dîroka Kurdên Anatoliyê Navîn / <i>Ş. Reşî</i>	11
☐ Neman / <i>Kilam</i>	18
☐ Zerîye / <i>Kilam</i>	19
☐ Koma Xalîkan / <i>Hevpeyvîn: F. Durukan</i>	20
☐ Onsekizinde Toprak Olmak / <i>Menaf</i>	24
☐ Tat Dervîş'in Oğlu / <i>İbrahim Candan</i>	25
☐ Cî / <i>Yaşar Kemal</i>	27
☐ Birey toplum ilişkisi / <i>A. Fuat Gürsel</i>	30
☐ Hin hêmanên hunera Komîk... / <i>M. Reşîd</i>	33
☐ Bilal Ercan ra hevpeyvîn / <i>Dilşad Nûdem</i>	36
☐ Gûndên me: Tavşançalı / <i>İhsan Eken</i>	38
☐ Umut ve Özlem / <i>Ahmet Çetinkaya</i>	42
☐ Navê Ewropa şîrînê / <i>Kilam</i>	43
☐ Şehîdan me: "Songül Dotmam..." / <i>A. Kaya</i>	44
☐ Serpêhatî / <i>Dilşad Nûdem</i>	48
☐ Kişilik insanın kendisine karşı güveni ile oluşur / <i>Memo Zana</i>	54
☐ Were Hevalo / <i>Dilşad Nûdem</i>	55
☐ Zayend / <i>Ahmet Duydu</i>	56
☐ Sewda ye ser dilê min / <i>Xizan Şîlan</i>	58
☐ Ji Dîrokê / <i>Şoreş Reşî</i>	60
☐ Metalok (Peşgotin) / <i>R. Celîkan</i>	61
☐ Ödüllü Bulmaca / <i>M. Görkem</i>	62

DESTPÊK

Em koveraka û heyecan, coş û hevîyek mezin destpedikin. Ev silaw û pîrozbahîye piştî Newrozeyê! Li hemî Kurdan, bi taybetî jî li Kurdan derwaye welat ev gava teze pîroz be! Em hevî dikin û dizanin ku, ev kovara di dîroka çapamenîye Kurdan da roleka dîrokî, girîng bilîze û mora xwe li dîroke xwe. Ji bo ve jî çî desten me hat eme bikin û enerjîya xwe giştîka ji bo ve xerç bikin.

Eva biba kovereka sîyasî, çandî, edebî, hûnerî û lekolinî. Ji bo ve em tu sînoran qebûl nakin û xwe di nava çar dûvaran hepis nakin. Eva biba denge Kurdan li derwayî welat û yen kurdi navbera sînoran welata xwe yî kevn da dijîn. Her kesen ku bixwazin xwe binîn ziman dikarin binîvsîn, niqaşen demokratîk, rexneyen û peşniyaren xwe bikin, serbestin. Ev kovara gele. Herkes dikara eş, şahî, bîr û baverîya xwe bîne ser ziman. Em jî li ve baverîyadana ku, heqe (mafe) kesî tune ku, buyeren bi gel re eleqadar gor bi fikre xwe hîlbijîre. Eve ku dile xwe xwestî binîvsîne, e ku nexastî jî astenq bike.... Bi taybetî jî, bedelan ku di rîya azadîyede hatîni dayîn re kes nikara çaven xwe bigre....

Te gotin ku, serbilindîya mîletan dewlemendîya şaristanîye wî ye. Em jî bi dewlemendîye medenîyeta netewa xwe serbilindin. Le di eynî wexte de jî xemgîn in ku ev buya male dizan û herkes parçayekî je dişeqîne. Îddia me eve ku, ev dewlemendîya mîleta yî dîrokî, çandî, felsefîk, olî, hûnerî û civakî eme bi alîkarîya gele xwe derxin hole û ji dest dizan derxînin. Ji bo ve jî xebat û lekolinen cîddî li peş me ne. Di vî warîde be guman hevcedarîye me gellî me heye.

Di ve pevajoye da çima kovar? Kovaren ku heta îro derketîni em xizmetek ji bo mîlete xwe dinirxînin. Le bes nabînin; bi kemasî, teng, sist û bi teref dibînin. Em ve baverîyadana ku kovaran hata îro derketin gelî me hemû ya hembez nakirin. Ji bo ve yeke armanca mayî herî mezin hemû gelî me hembez kirin û bersiv buyîna. Em pevajoyek hassas ta derbasdîbin. Ev derfet (îmkan) in derketî hole çawa çebu? Gere em vana baş bizanin û gore ve jî, eve ji bo vî tekoşîna demokratîk cane xwe dayîn, hembere vana rez bigrin. Tu kas nukara be je e derfet ma darxist hole.

VEGER'DEN

Yeni bir yayın hayatına başlamanın heyecanı, coşkusu ve umudu ile sizlere merhaba. Dünya, siyasal, ekonomik ve toplumsal bakımlardan hızla değişmektedir. Hatta yaşadığımız bu son günlerde yaşadığımız coğrafyada bile değişikliklerden söz edilmektedir. Bu değişim ve gelişmelere paralel olarak her geçen gün ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sorunlara ilişkin araştırmalar ve tartışmalar da yoğunlaşmaktadır. Bizlerin de bu gelişmelerin dışında kalması mümkün değil.

Bizlerde bu noktadan hareketle böyle bir ihtiyacın oluştuğu kanısına vararak böyle bir dergiyi çıkartmaya karar verdik. Özellikle yüzlerce yıllık ülkeden kopuşun arkasındaki gerçekleri, halkımızın kültür, sanat, edebiyat, müzik alanlarındaki değerlerin ortaya çıkarılmasını sağlamak ve bunları gelecek kuşaklara aktarmak dergimizin temel espirisi olacaktır. Bu anlamda inanıyoruz ki derginiz VEGER Kürt medyasında tarihsel bir işleve sahip olacaktır. Bu arada önümüzdeki süreçte işleyeceğimiz konular arasında başta kadın, gençlik, sağlık, eğitim, alkol, uyuşturucu, spor vb. gibi temel konularında bulabileceksiniz.

Derginiz VEGER yaşama dair bütün alanları kapsayacaktır. Toplumsal, siyasal, kültürel ve araştırmaya yönelik olacaktır. Bilim "bütün olgular birbirine bağlıdır ve değişme

içindedir, nesnel gerçeği kavramak için olgular arasındaki bağlantıları ve bütünlüğü çok iyi kurmak gerekir" der. Bizlerde bilimin bu temel kıstasından hareketle içinde yaşadığımız bugünü, geleceği doğru kurmak istiyorsak geçmişin doğru tahlilini yapmak zorundayız. Kaldı ki yıllardan beri egemen güçler tarafından varlığımız bile kabul edilmiyor. İnkâr ve imha siyasetiyle karşı karşıya bulunduğumuz unutulmamalıdır. Biliniyor ki bu nedenle uzun yıllara dayanan "düşük yoğunluklu savaş" yaşandı. Bu temelde Ulusal Demokratik mücadele içerisinde bizlerinde arasından bu halkın en değerli evlatları Şahadete ulaştı. Bu derginin bir işlevi de bu halkın en değerli evlatlarının sesi, çığlığı olmasıdır.

Derginiz VEGER`in yayın politikasında her ne kadar Anadolu Kürtlerini esas alıyorsa da kendimizi sadece bununla sınırlamıyoruz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bilimin gerçekliğini esas alarak olgular ve olgular arasındaki bağlantıyı kurarak sorunlara yaklaşımı esas alacağız. Bu temelde sizlerin düşünceleri, yorumları, eleştirilerinize açık olduğumuzu belirtmek istiyoruz. Bu konuda herhangi bir sınırlama getirmiyoruz. Sizlerin düşünceleri, yorumları, bilgileri bizleri güçlendirecek eleştirileri eksiklerimizi, yanlışlarımızı görüp bunları aşma konusunda vesile olacaktır. Tekrar altını çizerek belirtiyoruz

her kim ki kendisini Demokratik bir çerçevede ifade etmek, tartışmalara katılmak, eleştiri ve önerilerini sunmak, düşünce ve duygularını yazmak istiyorsa bu bizleri fazlasıyla sevindirir. Bu anlamda da Demokrasi kültürünün gelişmesine katkı sunulacağı bilinmelidir.

Derginiz VEGER hakkında merak edilen bir konu da zannediyoruz ki taraflı bir dergi mi? konusu olsa gerek. Biz şunu açık bir yüreklilikle belirtmeliyiz ki binlerce köyün yakıldığı, yıkıldığı, binlerce insanımızın katledildiği, ulusal varlığımızın hala tehdit altında olduğu, dilimizin bile inkar edildiği bu hassas süreçte taraf olmayacağımız herhalde düşünülemez. Biz elbette ki Ulusal Demokratik mücadeleden yana tarafız. Yoksa kendini ülke gerçekliğinden uzak, halktan kopuk, marjinal hale getirenlerin yanında olmamız beklenemez. On yıllardır verilen amansız mücadeleye, sadece Anadolu Kürtlerinden onlarca bir bütün binlerce şahadetin anısına bağlı kalmak ahlaki olarakta, vicdani olarakta bizleri taraf olmaya zorluyor. Bunun açık olarak bilinmesinde zannediyoruz ki fayda var.

Derginiz VEGER yayın hayatını Kürtçe ve Türkçe çıkaracaktır. Ancak asıl hedefimizin süreç içerisinde Kürtçe yazıların her sayıda daha fazla artırarak günün birinde tamamen Kürtçe olmasıdır. Tabii yazıların hangi dilde olacağı konusunda okurlarımızı zorlamayacağız. Fakat inanıyoruz ki okurlarımızda bu düşüncemizi paylaşırlar, yazıların Kürtçe olması dilimizin ve kültürümüzün gelişmesine katkı sunacaktır.

Bu arada derginiz VEGER`in yayın stratejisinin sağlam bir zemine oturtmak için ve en geniş katılımı sağlamak için "Araştırma ve Danışma Konseyi" oluşturarak daha Demokratik bir dergiyi uzun vadeli ve programlı olarak çıkartmak için bu konuda kendisini önerecek arkadaşlarında bize yazmalarını rica ediyoruz.

Bu arada derginiz VEGER`in ilk etapta üç ayda bir ilerde ki süreçte aylık periyotlarla çıkarılmasını hedefliyoruz.

Toplumumuzun temel eksikliklerinden bir

tanesi de yazmamak. Oysaki yüzlerce hatta binlerle ifade edilecek üniversite bitirmiş insanlarımız bunun yanında kendisini olanaklılıklara rağmen yetiştirmiş insanlarımızın da kendi dünyalarına çekilmeleri anlaşılır bir durum değil. Dileğimiz bundan sonra tüm kesimlerin eline kalemi almaları ve bize yazmaları. Bu vesileyle Kürt tarihine, edebiyatına, sanatına, müziğine, kültürüne kısaca yaşama dair tüm alanlara katkı sağlamalarıdır.

Saygı değer okurlarımız da kabul ederler ki içinde bulunduğumuz koşullardan sadece egemen güçler sorumlu değildir. Bizlerin de sorumlulukları var. Gelişmiş ülkelerde ki toplumların düzeyine bakıldığında hayatın her alanında örgütlendiklerini görüyoruz. Doğadan tutun hayvanları korumaya kadar, ekonomiden, siyasete kadar, kadın sorunundan, gençliğe kadar hayatın bütün alanlarında örgütlendiklerini görüyoruz. Bu örgütlü mücadele onları belli bir yere getirmiş, bir çok temel sorunlarını çözmüşler. Biz Anadolu Kürtleri bu temelde de tarihin nesnellüğünden kurtulmak için yoğun bir çaba içerisinde olmak zorundayız. Bu temelde özellikle siz değerli okuyucularımızdan rica ediyoruz, resim, belge, film, yazı, eski kitap vb. gibi değerleri bize ulaştırmanız. Amaçlarımızdan bir tanesi de bu değerlerimizi kaybolmaktan kurtarıp ileride bunları bir bölge arşivi yada müze şeklinde değerlendirmek. Unutulmalı ki Mezopotomya`nın binlerce yıl öncesinde yarattığı medeniyette atalarımızın çok önemli katkıları olmuştur. Bugün insanlığın ulaştığı uygarlık düzeyi temelini geçmişte coğrafyamızdaki yaratılan medeniyetten almıştır. Bu anlamda atalarımızın yarattığı değerlere sahip çıkmak kendimize saygının gereği olsa gerek.

Yeni bir sayıda tekrar beraber olabilmek umudu ile barışın, kardeşliğin, sağlığın, adaletin egemen olduğu bir dünyada yaşamamız dileğiyle saygılarımızı sunuyoruz.

Unutmayın ki hepimiz birbirimizin sayesinde varız.

Dergi Redaksiyonu

VEGER'İN DOĞUŞU

Murat Alpavut

Her yeni oluşumun doğuşu sancılı ama aynı zamanda heyecanlı bir süreçtir. Hele bu oluşum yüzyıllardır anavatanlarından, köklerinden koparılan bir halkla ilgiliyse bu heyecan kelimelerle ifade edilemez.

İç Anadolu Kürtleri yüzyıllardır yurtlarından, köklerinden uzak olarak orta Anadolu topraklarında yaşıyorlar. Ancak bu uzaklık onlar için artık sadece coğrafik bir uzaklık olmaktan öteye bir anlam taşımıyor.

Daha yakın tarihe kadar içe dönük olarak yaşayan, dili kültürü, gelenekleri, straları

dönüş, ülke, halk gerçekliğini daha yakından görme ve yaşama heyecanı Ulusal demokratik hareket saflarında yer alarak ve ülke topraklarında yeniden filizlenen bir bütünleşmeyi beraberinde getirdi.

İşte Veger, yüzyılların özlemi olan bu tarihi dönüşün ve dönüşümün kalıcılığı, geliştirilmesi, korunması, gelecek kuşaklara taşınmasına katkı sunacak bir oluşum olarak doğdu.

Sözlü anlamda çok zengin bir kültüre sahip olmakla birlikte Orta Anadolu Kürtlerinin bu kültürlerini, değerlerini yazılı anlamda kalıcılaştırma, kaynakları araştırma, bilimsel çalışmalar yapma fikri ülkede yada diğer ülkelerde yaşayan Orta Anadolu Kürtlerinin hemen hemen hepsinin ortak düşüncesi idi.

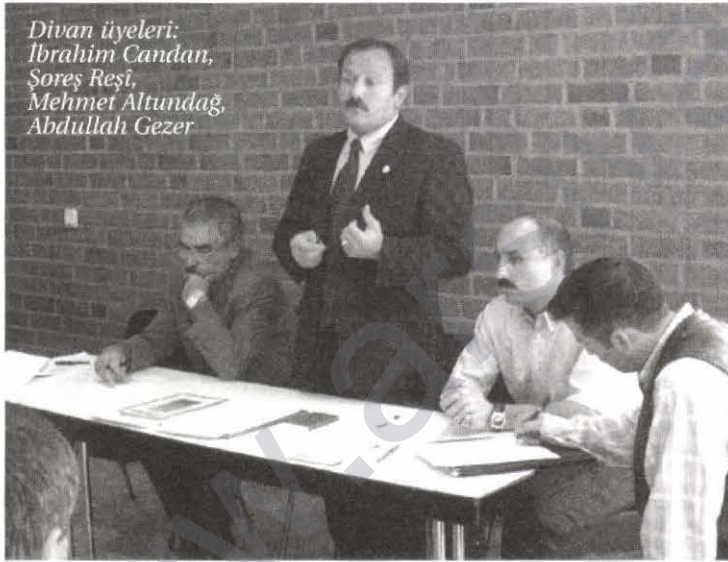
Orta Anadolu Kürtlerine yönelik tek bir yayın organı olduğu fakat "az olsun, benim olsun" anlayışı ile çıkarılan bu yayın organınınında Orta Anadolu Kürtlerini kucaklamada yetersiz kaldığı hemen hemen yapılan bütün toplantılarda dile getirilmişti.

Bu ihtiyaçtan yola çıkarak, merkezi İsveç te bulunan "Orta Anadolu Kültür Derneği" (Komala

Çanda Anatoliya Navin) yöneticileri ile birlikte Almanya'da bir toplantı düzenlenmesi kararlaştırıldı.

Dokuz Eylül İkibinbir tarihinde Almanya'nın Troisdorf kentinde düzenlenen toplantıya Almanya Avusturya İsveç İsviçre ve Hollanda dan yüze yakın insan katıldı.

Toplantı öncesinde yapılan tanışma ve konuşmalarda oldukça sıcak bir ortam vardı ve hepimiz böyle bir tarihi çalışmanın başlangıcında oldukça heyecanlıydık.

*Divan üyeleri:
İbrahim Candan,
Şoreş Reşî,
Mehmet Altundağ,
Abdullah Gezer*

ve yaşam tarzları ile kendi halk gerçekliğini yaşayan Orta Anadolu Kürtleri özellikle son yirmi yılda gelişen Modern Kürt Demokratik hareketi ve aydınlanmasıyla ulusal gerçekliğine dahada yakınlaşmış düşüncede, ruhta ve eylemde yeniden bir geri dönüşü başlatmışlardır.

Artık çocuklarına Lerzan, Berivan, Şiyar, Arjin, Civan gibi Kürtçe isimler vermektedirler.

Bu, düşüncede ruhta gerçekleştirilen geri

Toplantı saat ondörtte divan seçimi ile başladı. Daha sonra mücadele şehitleri adına yapılan bir dakikalık saygı duruşunun ardından gündeme geçildi.

Toplantı da söz alan Divan üyeleri Mehmet Altundağ, İbrahim Candan, Şoreş Reşi ve Murat Alpavut, Orta Anadolu Kürtlerinin çalışmaları, neden böyle bir yayın organına ihtiyaç duyulduğu, derginin içeriği, yayın politikasının belirlenmesi, vede süreç içerisinde Orta Anadolu Kürtlerinin çalışmalarının nasıl kurumlaşması gerekliliği konusunda konuşmalar yaptılar.

Veger bütün Orta Anadolu Kürtlerini kucaklamalıdır

Yaklaşık beş saat süren toplantıda, Avrupa da ki Orta Anadolu Kürtlerinin kurumlaşması, bir yayın organına kavuşmaları konusunda toplantıya katılanların hepsi düşünce, öneri ve eleştirilerini dile getirdiler.

Çıkarılacak olan derginin bütün Orta Anadolu Kürtlerini kapsamaması gerektiğini belirten Ali Fuat Gürsel, ileriki süreçte ansiklope-

geliştirilmesini istedi.

Bu anlamda ileride İç Anadolululara yönelik bir gecenin de gerçekleştirilebileceğini söyledi.

Toplantıda söz alan Ali Akbaş arkadaş ise, İç Anadolu Kürtlerinin bugün bir Kureysi hareketi haline gelmelerini söylüyordu. Akbaş, heyecanlı ve coşkulu olduğunu ve dergide görev almak istediğini de söyledi.

Toplantının en Anamlı ve duygusal anlarının yaşandığı kısımlarından birisi de Leverkusen kentinden toplantıya katılan şehit babası Halil Çelik in konuşması sırasında yaşandı.

Kürtlerin artık korkmaması, kendilerini özgürce ifade edebilmeleri gerektiğini söyleyen Halil amca, "bizler bedel ödedik, Civanlarımız bedel ödediler. Onların mirasına sahip çıkmalıyız" dedi. Halil Çelik, bu alanda çıkan yayınlarda bu değerlere yeterince neden yer verilmediğini sorgulayarak, çıkarılacak olan bu dergide o değerlere, şehitlere de yer verilmesini istedi.

Çıkarılacak olan dergide bölgecilik vb. Anlayışlardan kaçınılması bir bütün olarak Orta Anadolulara hitap etmesi gerektiğini söyleyen Abdullah Gezer ise, özgürleşene kadar misyonlarının devam edeceğini belirtti.

Bu çalışmalarda temel sorunun genişleme ve büyüme olduğuna dikkat çeken Mehmet Tefik Demir de, Bu güne kadar ana babalarından duydukları ile kaldıklarını artık daha geniş ve bilimsel araştırma ve çalışmalara gidilmesi gerektiğini söyledi. Demir "yaklaşık onbeş yıldır mücadele içerisindeyiz. Artık bizlerde mücadelenin bize kazandırdıkları ile köklerimizle

birleşmek için çalışmalıyız" diye konuştu.

Toplantıya İsviçre den katılan İbrahim Candan, artık Avrupa da büyük oranda kalıcı olduklarını bu nedenle halkımızla ilişkimizi koparmamız gerektiğini belirtti ve yaratılan değerlere yeterince yer vermeyenlerin kırk elli yıl sonra tarihi olarak hiç bir de-

di çalışmasının yapılması gerektiğini söyledi.

Toplantıya Hollanda'dan katılan Roni Yıldırım, derginin dilinin ağırlıklı olarak Kürtçe olması gerektiğini, ileriki süreçte neler yapılabileceğini tartışarak, burada başlatılan çalışma ve örgütlenmenin bütün Avrupa da

ğerinin kalmayacağını onun için bir an önce onlarında bu değerler etrafında güç birliği oluşturması çağrısında bulundu.

Toplantıda konuşan diğer konuşmacılarda, Dergi etrafında bir kurumlaşma yaratılması, İç Anadoluya bir grup gönderilerek belgesel vb. yapılması ve medyada işlenmesi gerektiğini ifade ettiler.

Ayrıca Kültürel ve folklorik değerlerin toplanarak değerlendirilmesi, bir arşiv çalışmasına gidilmesi, Orta Anadolu Kürtleri ile ilgili seminer ve toplantılar yapılması, ülkede ki ailelerin çocuklarının eğitimi için katkıda bulunulması, şehit ailelerine destek olmak, ulusal kurumlarla diyalogları geliştirmek ve daha bir çok öneri getirildi.

Yarım saatlik bir aradan sonra devam eden ve coşkusundan hiç bir şey kaybetmeyen toplantının ikinci bölümünde Kürt şair Xızan Şilan Kürtçe bir şiirini okudu.

Veger'in Doğuşu

Toplantının ikinci bölümünde derginin ismi için öneriler alındı. Wegerina Welat, Koçberi, Birnekırın, Duri, Denge evina me, Comnabun, Veger, Rabun, Legerin, Şiyaribun vb. önerilerin yapıldığı isim konusunda yapılan oylamada derginin isminin Rabun olması kararlaştırıldı. Fakat bu isimle iki yayın organının daha çıktığı belirtilince Derginin isminin en çok oy alan ikinci isim Veger olması kararlaştırıldı.

Veger artık doğuşunu o gün toplantıya katılanlar ve de katılamayarak yürekten desteklerini gönderenlerin öncülüğünde gerçekleştirdi.

Toplantıya katılamayan Hasan Bozlak, bir mesajla toplantıdakilere başarı dileklerini iletmişti.

İsim tespitinin ardından Veger'in ilk aşamada Redaksiyonu için adaylar tespit edildi ve katılanların oylamasına sunuldu. Baştan sona kadar demokratik bir ortamda geçen toplantı da Veger dergisinin Redaksiyonuna Abdullah Kaya, Ali Fuat Gürsel, Kadir Çelik, Murat Alpavut, Roni Yıldırım ve Şoreş Reşi seçildiler.

Redaksiyon kurulunun seçiminin hemen ardından Veger'in önümüzde ki süreçte ya-

yın politikası, geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve daha geniş kesimlere yayılabilmesi için yirmi kişiden oluşan bir dergi danışma kurulu oluşturuldu.

Danışma kuruluna seçilen ve önerilen arkadaşlar arasında , Hasan Bozlak, İbrahim Candan, Şoreş Reşi, İrfan Koyuncu, Abdullah Gezer, Mehmet Tevfik Demir, Şevket Bakan, Kemal Erman, Hasan Yüzer, Derviş Baran, Hurşit Aktan, Bülent İzüm, Ahmet Türkmen, Feridun Yurtsever, Levent Kanat, Bilal İnal, Mehmet Altundağ, Süleyman İslambay, Mustafa Görkem, Mahir Çelik, Ziya Kılınç, Ömer Koyuncuer gibi isimler bulunuyor.

Redaksiyon kurulu ve danışma meclisinin ardından toplantı Veger'in periyodik çalışmaları, finansmanı vb. konularla devam etti.

Basında Veger

Troisdorf da gerçekleştirilen toplantının ardından Veger'in çıkışı basında ve medya da da büyük bir ilgiyle karşılandı.

Özgür Politika gazetesinde çıkan haberler ve ardından Avusturya'nın Graz kentinde yayın yapan Radyo Mezopotamya'nın Vegerle ilgili bir programı yayınlandı. Veger dergisi redaksiyonunun hazırladığı bir bildirinin okunduğu yayının hemen ardından radyoya yoğun telefonlar gelmeye başladı.

İç Anadolu'lu bir çok Kürt radyoda ki canlı yayına katılarak Veger dergisinin çıkışından dolayı duydukları sevinci belirttiler ve dergi ile dayanışma içerisinde olduklarını ifade ettiler.

Veger, planlanan süreden biraz gecikmeli de olsa doğuşunu gerçekleştirdi.

Yazının başında da belirttiğimiz gibi ilk doğuşlar hep sancılı ama aynı zamanda heyecan vericidir.

Böyle tarihi anlamı olan bir çalışmanın ilk ürününü, ilk olmanın getirdiği eksik ve yetersizliklerle de olsa okurlarla, yurtseverlerle, bölgemizin insanlarıyla buluşmanın, Veger'i paylaşmanın sevincini, gururunu yaşıyoruz.

Hey Mirovatî

Min bibîzin hey mirovatî!
Îro ez di zîndana reş de
Di navbera çar dîwarên bextreş de
Dest û pî li min hatine girêdan
Û girtî me
Lê nava dilê min bi eşqa azadiyê
Dagirtî yê
Ez kevokê aşiyê
Li ser çiya yên bilindim
Ez dermanê xweşîtiye bi hevî û êvîna welatê
xwe serbilindim.

Hey mirovatî!
Ev çi xêrnexwazî û hovîtî yê
Ev çi fêlbazî û durûtîyê
Ev çi nijadperestî û cûdatî yê
Daxwaza min aşî û biratiyê
Li ser her welatî yê
Te hêj kûrikê zilmê
Ji ser xwe neavêtîyê.

Hey mirovatî!
Ez rêber û rewşenbîrê
Gelî mazlûman
Ez gûla kesk û sor û zer
Li deşt û zozanan
Ez stranê devî hozanan
Ez govendê li dawet û dîlanan
Ez hebûn û dewlemendî yê ber
dilê Xizanan.

Hey mirovatî!
Ez azadîxwazim
Ez aşîxwazim
Ez mirovhezim
Ez evîndarekî dilsozim
Şer û kuştinê naxwazim
Li ser cîhanê
Dostî û biratiyê dixwazim.

Hey mirovatî!
Ez hatime dinê, li bajarê Ruhayê
Nirxa welatê min gelek bûhayê
Ez ava Diclê û Feratim
Di navbera çar dîwaran de
Ne rihetim
Ez jî wekî te
Ji dîroka insanîyete hatim

Ma tu çima çaveşiyê dikî
Li min tim û tim.
Carina bi çavên kelû girî
Dil li min zîz dibû
Ji ber nehaqiyê
Carinan bi barekî giran
Pişt li min xûz dibû
Ji ber nehuqûqiyê
Min aşî û biratî dîyarî kir
Min li hember dujminê har
Êgîti û mêranî kir
Lê te wek gurê devbixwîn
Hovîtî û neyarî kir
Carinan ketim nav ramanên kûr û kûr
Difikirim, diponijim ji dûr û dûr
Hêsirên çavan dibarînim hûr û hûr
Mejî li min giran dibû
Û diketim nav xemeke kûr
Serê sibê şîyar dibûm bi coşekê
Ji diwarekî diçûm koşekê
Ez naxwazim bikim şaşiyekê
Li ber çavên min welatê min
Axx! Tu çuqasî xweşîkî

Gelî Kurdno!
Werin em bi hev re rakin
Ev çi nakokiyê
Werin li milê xwe barkin
Pirsgirêka dîrokîyê
Warin em çareser bikin
Kêşe ya Kurdîtiyê
Ev mesela me ya hemû mirovatî yê

Çavên me dibirîqîn
Wek stêrkên li ezman
Bindestî ji me re nabe
Hebûna xwe bîne ziman
Êdî bese Kurdno bi yekbin nema zeman
Temaşeke li dora xwe
Li cîhanê gelî bindest neman

Hilgirin ser milê xwe vî barî
Xilas bibin ji koledarî
Serfirazî dixwazim bi alîkarî
Spas dikim ji were hezar û hezar carî.

Xizan Şîlan - 14.07.2001 - Stockholm

Ose Çavreşê Direvê

Ji gundî Hecilara mirovekî pir rind bi navê Ose Çavuş î Çavreşê yî hebiyê. Salê xwe li dorê 60 bûye. Çevuş ji gundî Buldix jinikê kiriyê ku navê vê jî Zexa Beki Dimo buye. Herdu jî çûn ser dilovaniya xwe.

Rojekê hêrse Çevuş radibê û li Zexê dexê. Pir lê dexê u serve bûkê sivê te. Radibê bi peya didê rê û terê gundê xwe; mala xalê xwe Xelilê Bekê. Malê Xelilê li nava gundê û gelek cîranê xwe henê û ê her roj terin ba hev tèn û lakirdiyan dikin.

Çavuş gotina kevna gotî: Av di golan de dawistin e genî bibin tîne bîra xwe û biryarê didê ku herê pê jinke xwe. Rojêke side radibê tere pê Zexê. Li mala Xelil dibe nîvan. Cîranê Xelil û hevalê Xelil dibinîn ku nîvane-kî wî heyê û hemî dicun mala Xelil. Nîvên bi hurmetekî mezin xeratî dikin û dest bi sohbetê dikin. Kesatîyên mîna Ose Omar, Bilê Şarikê, Mestê Usî Xelê û gelekên dino terin mala Xelil û dest bi yaraniyan dikin. Dikevin rû Çevuş û ji wir û wê de wî çav tirsîyayî dikin. Ev jî kultûrek, cezêkî civakî û peymanêka vêşartiyê. Yek ji ê Gundî Buldix:

- Mal şevitiyo te çing uso li Zexê xist?! Xar-

zîkî xwe yî ji kera û dînî he; wêra dibêjin. Çevuş te li ku bibîne ê tê bikûjê dibêje. Yekî din jî:

- Çevuşî ji jikeralixî hesina dicû; te bibînê ê bi cigî bixwe! Dibêje.

Gundî Buldix, yek ji wirde, yek ji vêda Ose cuni dikin. Osî fiqara bi kuncikê ode da dunsike û çav lê diçûrisin. Bê deng dibê. Bi çavên bi ser bin hevra dibî li dor xwe mezdikê. Gep û gûyên wî sor dibûn.

Seda zû misînî avê dixwazê ku here êlê malê. Mîsîn heytine terê tuvaletê 50 metro ji malê dûr. Xelil li benda wegera Ose dime. Ha Osî varê ha Osî varê, lê ne. Paşê xwediyê male dibêjin di tuvaletê da eceba tiştin hatê serî vî. Xelil terê nêzikî tuvaletê dibê û bang dikê iOso Oso! Tu li wirî? Tu deng jê dernakevê. Dilê Xelil dike girpê girpê; bixwe bixwe dibêje eceba Ose kriza dil derbas-kir? Bi vê tîrsê nêzikî tuvaletê dibê, nefesa xwe digre guhdar dikê, lê deng tunê. Serî xwe bi dizika di derî re dirêj dike, lê kes di hundire tuvaletê da tune.

Meraqa wî hîn zede dibe. Dikevê tuvaletê û dibînê ku tenê mîsinî li wirê, Os tune.

Xelil wirde û oda dibêze le Ose nabînê. Deh-panzdeh gavan berjêr tere, lê nabînê. Erd qeliştî û Os ketibû. Ji jêlda Silê Osî Omer dihat. Xelil:

- Silo te nîvanê me nedî? Sil:

- Yekî xerîb bû?

- Erê. Zavê me yî Hecilera ye.

- Yekî mîna wî bi ecelê berjêr diçû. Wexta ez hatim î li pêş malan bû.

Xelil bi kenkî bilind destên xwe li jinûyên xwe xistin û got: Lo va herêmana evarî merrik hundir qetîyayî kirin. Demek wî ji mana bi tuvaletê girt û ji tirsan da bin îvê.

Dîroka Kurdên Anatoliya Navîn û Birayên Wan

Şoreş Reşî

Xwendêwanên hêja!

Heta roja hîro di serî me gîştikan de ev pirsra ye heyê: **“Em ji ku hatin?”**. Salê min niha 40 ê; texmîn dikim ev pirsra di serî min da jî 30 salî bu giranîkê. Ji ber vê min got ezê vê meselê bikolim.. Ev edî mîna çiyakî li ber min sekînî-bû; yan ezê di ser wî çiyayî re biçûyama, yan jî ev çiyayê bi ser min de bata xarê. Min a sifte (pêşî) da ber xwe û dest bi kar kir. Min kal, jin, dîrokzan, nivîskar, kevir û çiya niştin jê pirskir û hîna jî dipirsimê û lê digirimê. Her kes li tiştêkî digirê, hen li pera, hen li zevqê, hen li êşqê, ez jî li wê tarîxê digirimê. Min tiştin dîtî an na? Erê min çend tiştên muhîm dîtî û vê yekê jî tarîxê mê û Kurdan re mina gava yekê mîn dihesibînim û dizanim ku kurikên me jê gavên din bavêjin. Ji ber vê jî niha da dinivîsnim ku mizgînên minê jî vê re hene !!!

Di her hêjmareka Veger ê da ezê ji we re binivîsnim. Ji serida ezê heynim heta roja hîro. Eva dirêj bibê, hune meraq bikin, carna jî hune bi hêrs bikevin lê ne mumkune ku ez gîştîkê di hêjmareke da binivîsnim û vê jî meraqê xelas bikim. Ji bo vê, di serî de jî vê sebrê dixwazim..

Tu iddia yê minê mîna “Tarîxa herî rind min nivisandî tunun, ez neyî dîrokzanim jî, lê mirovekî jî tariyê hez nakî mê. Heta ji destên min hat, ezê ronahiyê bidim tarîxa tarî hîştinî. Dîroka Kurdan û bi taybetî jî ê Kurdên li derwayî welat dijin karêkî giran û zehmetê. Ev karê grup û instîtuyanê; karê kesên bisporanê. Ji bo ku xortên me li pêşerojê de wî karî hîn baştir binivîsnin emê bingehêkî çekin. Yan jî di vê platforme de emê bigehêjin sentezeke...Ji bo vê ez alîkariya we jî dixwazim. Her kes bi ceseret min rexne bike, tiştên ku hûn dizanin ji me re binivîsnin, piştgiriya min bikin û pirsra ji xwe jî bikin.

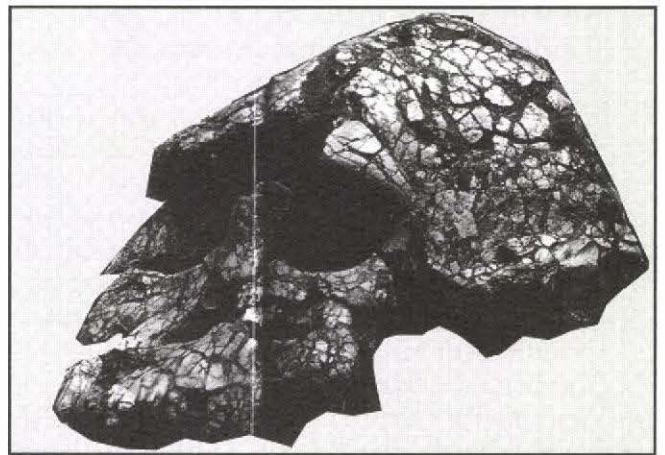
Ezê nivîsên xwe bi Kurdî binivîsnim, heta ji dest min hat bi şîveyekî sivik û tenîkê jî keli-

mên (gotin) li Anatoliyê bi kar tînin ezê bi kar bînim. Ji ber ku; hunê bibînin ku berxwedana me di dîrokê numuneya ka bi serê xwe, pêvîste em vê tekoşîne ji bo zimanê xwe yî şêrîn jî bidin. Ji ber kêmasiyên rast nivîsandinê jî leborîna(ûzir) xwe dixwazim.

Di wan nivîsan de, hun jê bibînin ku min pîr bi berfirehî meselê da ber xwe. Ez çiyes bi serketim? Ev pirsêka cûdayê, lê a muhîm evê ku min bingeh fireh danî, tarix kûr kola, dest bi xanî çekirinê jî kir lê mumkune ku xaniyê min jî kerpîçan bê..Ez hêvîdarim ku xortên me jê wî xanî ji betong û hesinan ji nû vê çekin. Ez rê wedikim, kuweta (hêz) min têrî vê kir, ev jî ma tamam bikin.

DESTPÊKA MIROVATIYÊ

Zanîn û şaristaniya (medeniyet) hîro ye dibêje: Mirovatî ye li Afrîka dest pêdikê. Li rojhilatê Afrîka bi gîştî, bi taybetî jî li Kenya(Laetoli) û Etiyopya ye, di navberê 6-1 milyon salan de dest pêdike. Ev tarîxa mumkune ku di demeka din de bê guhartin jî. Loma, her roj tiştên êcerê(nû) derdikevinê û

Iskeletê mirovên cara sifê ji pevajo maymunan derbasi mirovatiyê bûnî

Belavbûna mirovatîyê û cihên ku di bin buzê de (3)

tarixê ser û bin dibe...Wek mînak: Berê dihatê qebug kirin ku, 4 milyon sal berê, pêvajoya (surec) ya ji meymun derbasê mirov bûnê pêk hatiyê. Lê di salên dawî de, bi kolanên nû ev derketê 6 milyon sal. So (sibê) belki ev bibê 8 milyon sal?

Îro te qebug kirin ku, Berî Mîlade (BM) di navbêrê salên 1.8 milyon - 90 000 de mirovatîyê ji Afrîka bervê jor hildikişê. Di nava Misirê de dibê du şeqa: Yekê bervê Kurdistan û Çîn terê. Ê din jî bervê Fas û Ispanya.

Di belavbûna mirovatîyê de, rola îklîmê bê guman neyê mineqaşê kirin. Xelkê ji bo cihên ku; xwarina xwe zêde, germ, avê xwe pir û ewle (emniyet) her tim şûn digerin. Rola pîrbûna nûfûsê jî pêwîste neyê ji birkirin. Ji ber sedêmen ku xeta joriya cihanê, yanê: Skandinavya, welatên Baltîq, Rusya, Bakûrê Çîn û Kafqasya yê di bin buzê de bûn, xelk nedîçû wan deran. Yanî tê texmîn kirin ku dunya 12 hezar sal BM zedetir germ bû. Ji ber vê, mirovatî ye li başûrê Avrûpa, Anatoliyê, Kurdistan, Mezopotamya, Misir û Çînê kom dibê.

Di vê kombûn-cih bûna mirovatîyê de, tişteki dinî balkeş jî serhêjmar (nufus) mirovanê (1). Eger em bala (dikkat) xwe bidin nufusê dema 4000 sal BM, emê bibînin ku hêjmar miroven li sinûrên Kurdistanê ji her alî dînyayê zedetirin. Yanî ji mirovên ji Çîn jî pirtirê. Vê demê li Hindistanê hîn kes tune. Nispêta (oran) pîrbûna mirovan tenê li Kurdistan, Mezopotamya û Misirê wek hevê. Yanî dayika mirovatîyê ev herêmana û her sê çemin...Ev jî îspatêkê ku, Kurd ji tu deran nehatin Kurdistan û ev nufûsa pira li wir, bervê welatên din belav bû...

Dr. Cemşîr Bender dibêje, "Kurd li Zagrosan derketin holê"(5) û vê herêma pir fireh tarif dikê. Bi dîtina min, Kurd li mintiqên çiyayî derneketin holê, ji dora çêman mecbûrî çiyayî bûn û ji ber parastina xwe derketin çiya. Ev şaristaniya ku li dora çêman ava kirin jî xelk li ser rûnişt û kirin male xwe. Ğ hêdî hêdî Kurd ji ber wana vekişîn çiyayî. Mirov dikarê bibêje ku, ev belgeyên ku li

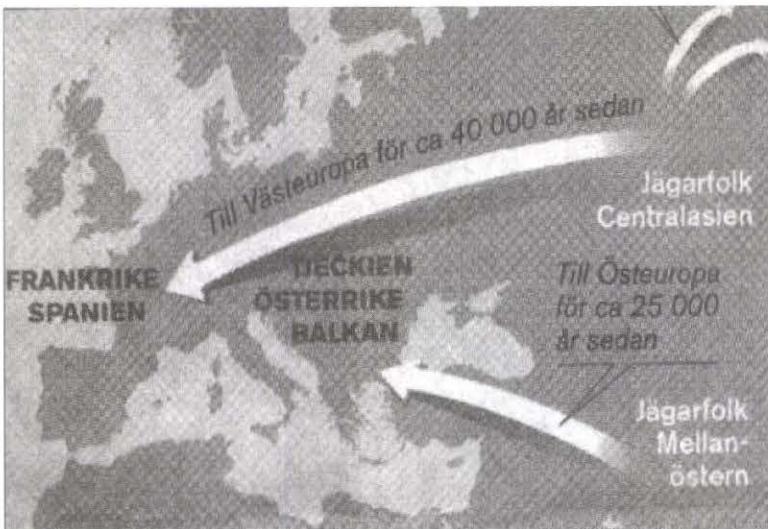
mintiqên çiyayî derketin holê malê tenê Kurda ne. Ji ber ku, xêr ji Kurdan tu mîletên din li çiyayî jîyan nekirin. Lê evên li Mezopotamya derdikêvin ji malê hemû gelanê; yanî sentezin. Yekê jî, pêwîste em Anatoliya Navîn, Çukuroava, Rojhilatê Behra Sipî, Xorasan jî texin nava tarîfa ku cihên Kurd lê cara yekêmin bi cih bûne. Yanî welatê Kurd û pîsmamên Kurdane.

Li aliyê din, iddîayên kû Kurd ji Skandinavya hatine(2) bê bîngehin. Berêqse vê, wekî rektorê bereyî Universîte UmeÂ Prof. Lars Bâcman ê Swedî, di lêkolînê kirî de encamên balkêş derxistin holê. Di lêkolîna ku li ser DNA ye 1007 kesên niha li Avrûpa hatî kirin de derket holê ku ji sedî heştê (100/80) kesî kromozonê xwe ji rojhilata Navîn tenê!!! Yanî, ji 100 kesî Avrûpî 80 kesî xwe yî, bi êsle xwe ji gelên li Asya û Rojhilata Navîn neçîrvanî dikirî hatiyê. Profesori vana dikê du beş: Yekê 40 hezar sal berê ji Asya hatiyê Bakûrê Fransa. Beşa din jê 25 hezar sal berê ji Mezopotamya û Kurdistan çuyê Balkanan. Ji sedî bist kes jê 9 hezar sal berê ji rojhilata Navîn hatine(3).

Dîtina dinê ku Kurd ji Rojhilat hatin, ya ji alî kesên mîna Marr, Mînorskî Fîrdusî û gelêkên din ve teyî îdda kirin jî zêde ne mantiqîyê. Di demên paş de hatinêka bi wî rengiyê pêk hatiyê; lê Kurd bi êsle xwe ji wir hatin, ê niqaşên zede dixwazê...Dema Kurd li cihê xwe yî niha bûn, Skandinavya, Bakûrê Çîn û Kafqasya hîn di bin buzê de bû...

Li Misirê, dora çemê Nîl hestiyên mirova yen nêzikî 480 hezar sal berî vê hatinê dîtin(4). Ev ne tişteki anormalê. Mumkunê hîn ji wana kewntir jî warin dîtin. Jiber ku Misir, Anatoli, Kurdistan, Mezopotamya ji bo mirovatîyê

Xarîta ku Prof. Lars Bacman teorîsê kirî

gava şarîstaniyê yekêmine. Li wir, yanî li **"Hîva bereketê"** ê cara sifte mirovan dest bi cîwar bûnê kir, xanî û bajar çêkirin, çandinî kirin, sistama cîvaka çînî li wir pêyda bû, nivîs li wir derket, heyvan li wir kedî bûn, hesin li wir terbiye bû... li Kurdistan û Mezopotamya hêstiyên mirovên kevn nênin dîtî? Bê gûman, lê heta niha lêkolînen ku gor daxwazên mirovatiyê nehatine kirin. Ji ber vê tîrsê ye ku Turkiyê dixwazê welatê me bikê gorîstaneke bin avê...

Li bakurî rojhilatî Musul û Kerkûkê (Barda Balka) di îna (şkefta) da, aletên nêçirwanîyê (avci) 150.000 û 100.000 sal Berî Îsa (BÎ.) hatinî çêkirin hatin dîtî. Bi wan alêtana mirovan xwarina xwe ji fil û xezalan peyda dikirin. Li Başûre Kurdistan di herêma Sanîdar da jî îskelte mirovêkî 60.000 û 40.000 BÎ jiyayî hate tespît kirin. Ev nê wê watê ku li Kurdistanê şarîstaniyê dereng dest pêkir. Baver nakim ku ji ê Misirê kêmtir bê lê hîn derneketiyê holê..

Kesî nizanê Kurd kînge hatin herême. Bi dîtina min evê ji bo mîletên din jî derbas dibê. Lê tiştê teyî zanîn, yek ji xelkên mintiqeyî herî kevn Kurdin. Berî Kurdan tu mîletên dinê li wir jiyayî ye nenê zanîn. Wek mînak; Erebe 4-3 hezar sal BM ji Afrika; Ermenê 700 sal BM ji Balkanan hatinê herême. Berî hatina wan li Kurdistanê heta roja hîro gelêk bajarên herî kevn hatin kişîkirin. Wek mînak: Li Berçemê Silvanê (Çayonu), bajarê ku derketî holê yî 7250-6750 sal BM kevne. Dîsa li Samsatê Nevala Çorî; Gritille û Hayazhûyuk; li kewiya Firat Caferhûyuk; Li Elezîzê Boytepe, Saraybahçe û gelêkên dinê ji vê demê manê. Bajarê Hallan Çemî ku li Zagrosan derketî jî

10200 sal BM ye. Gorî arkeologan di nava wan cîhan de kultûrêka hewbeşê heyê. Mirov dikarê bêje ku Misirî, Kurd û Faris û Çînî xelkên mintiqê ye kewnin.

Cara yekêmin mirovatiyê 8000 sal BM di navbera Filistin, Kurdistan, Mezopotamya (Hîva bi bereket) ye da rişandinê pêk aniyê. Paşê jî ev kara yî bervê başûrê Avrupa belav bûyê.

Li Kurdistanê hatê îspatkirin kû mirovên 12.000 BM derbasî jiyana cîhbûyîne bunê. Yanî, mirovan destî ji nêçirê û koçberiyê kişandiyê û bi cîh bûnê. Lê mumkune ku ev hîn kewntir bê. Bi taybetî ji dora çemên Firat,

Diclê û Behra Kêsk (Hazar). Loma li vê mintiqê bi qasî mirov devarê xwe rind bikin ajal, meyvê, av û xwarinê hebîyê.

Lêkolîne li dora Semsur (Perre-Pirîn) ê hatinî kirin û aletên neçirwanîyên ku di şkeftande hatinî dîtîne îşaret dikinê ku ev aletanê 150-100 hezar sal BM ê çebûnê. Mirovê li vê herême 12 hezar sal BM derbasî jiyana di mala de runîştîne bûnê(17).

Di navbera 6240-5600 sal BZ de jî li Çatal Hoyukê mirovê derbasî jiyana bajara bunê. Tê texmîn kirin ku penc hezar kesê li wir jiyânê. Ga û pezî xwedî dikirinê(1). Wekî birêz Ocalan jî dibêjî: Qebileyên ji pêvajoyê nêçirê derbasî jiyana cotkarîyê û xûdikirina heyvanan bunî nufûsa xwe bi hezaranê, lê tu carî ji pênc hezaran derbas nedibûn. Gund û bajarên ku wan ava kirinî û xaniyên ku wan çêkirinê mîna xaniyê hîro jî li Anatoliya Navîn bi kar tenê. Heta erqên avê çêkiribûn û li gundî Yapali ye jî hîn evê henê(6).

Li gundî Buldix, şopa(iz) pêkên xasê li ser zinaran henê! Evê ji dema volkanik de manê. Mirovêkî pêle heriyê volkanik nayê û bervê rojhilatê direvê. Bi qasî ez dizanim li rojavayê Anatoliyê milyonek sal berê volqan teqiyabûn.. Ev kibûn? Berê wanî bervê rojhilatê, heta ku derê rêviyan? Xorasan, Afganistan, Çîn? Îhtimalekê ku ev Kurdbûn û şarîstaniya wana yekemin di bin volkanan de ma...

Li girê Serabê yî nêzikî Kirmanshan, di kolanan hatî kirin da hatê dîtî kû, mirovên berê di xaniyê me wê re "Tolik" digotî de dijiyanê. Heta derengî li nav Kurdên Anadolîyê da jî hebûn. Wexta ez bi çûk bûm yeka me jî hebû.

Li ser duvarên îne li Anatoliyê resimên pir kewn û basit hebûn; resimên mirovên siftê. Yanî mirov, geyig, kuçik û nêçîrwanî...Di dema neçîrvaniyê da hatibûn çizkirin. Wekî wan resimanê li aliyê Semsurê jî henê. Li cihên dinê Kurdistan jî evê henê. Dema mirov li Riha, Semsur, Malatya û bajarên dinê dora Firat bi cih bunê, yanî 12 hezar sal BM ê, xaniyên hîro ji li Harranê henî û vê re "Konikî teyî gotinê çekirinê...Konik bi xaniyê mê ku vê re tolik digotî va ê pir nêzikî hevîn û ê ji eynî ramanê (fikir) derketinê.

Babilîyan ji bo Kurdan digotin "Mirovên Şikefta"; bi rastî jî cihên ku Kurd lê dijîn di hemiyan de şekeftê henê. Di zimanê Babil de Xorî tê wata şekeft/în-a. Birêz Ocalan li ser rast nivîsandina Hu-Xo-rrîyan, Horrî bi kar tîne(18). Bi dîtina min jî ev rastê, lê dema bi zimanê Kurdî bû rastiya vê texmîn dikim a bibê Xorî.. Ji ber ku Xor di Kurdî de tê mana ro ê; -rî jî te mana rê. Yanî riya ro ê. Ro jî li ba Kurdan pîroz bû...

Pekî cara siftê Kurd kînge hatinê Antoliya Navîn? Ji 12-10 hezar salan berî hîro Anatoliya cihêkî tiji dar-ber, av û bi heyî bû. Te texmîn kirin ku, deşta Cihanbeyli golêka avê bû. Hîro jî hîn îza vê yekê hene. Lê kî dizanê ku niştêcîhên başûr û Navîna Anatoliyê yêkemîn ne Kurdin û îne li vê mintiqê Kurda çenekiribin? Mûmkune ku gelên din jî çekiribin. Em naxazin kesî yan jî kêda wan înkâr bikin. Lê her ku bervê dîroka kevn terî, tarîbûn zêde ye û evên ku her tim înkâr dibin jî emin. Gor baverîyê min, di destpêka mirovatiyê de Kurd ji Çukurovê, Enqerê bigrê heta Xorsan, Kendavê Basra û Filistinê belav dibûn.

Dema mirov balê xwe dide Anatoliyê, Kurdistan, Mezopotamya û Rojavayê Hindistanê di dema kevn da kultureka hevbêşê heyê. Bi taybetî jî di alî olî (dîn) de. Di vê alana fireh de, ji kolanê ku derketî de xuyayê ku; ga, agir, jin, ro, şêr ê wek baverîyên kewn hevbêşin... Kî dizanê ku Frigya yî, Lîdyaya Kurd ji wir dernexistinê? Yan jî nêzîkbûna wan gelên bi Kurdan re çiyê? Gor dîroka Bonniers nivîsî Frigayê ji xelkê Hîndawrupanê(4)...Misiriyan bi xwedê re digotin "**re/Amon-re**" yanî **ro-re** ya Kurda ye. Ez vê îddîa dikim: Kurd di herêmede gelêkî kevnê. Ro jî bavêriya wana yekêmin bû. Misirî jî di bin bandora wana olî, siyasî, leşkerî û ticarî de man û navê xwê de xwe jî ji Kurdan girtin.

Wekî din jî Birch î dibêje; "**Loda-nu, Ruten-**

nu, Kapodokya yîyen li Başûr û Bakûrê Torosan bi cih bûnî û Levko-yen ji Suriyê eynî miletin. Di tablêtên Misirî de ev xêlka yî rû sipî/mor, por sor û çav şîn teyê tarîf kirin. Ruten ê li dora Sîncarê dijiyanê." (8). Hîro jî li dor van mintiqana Kurdên bi navî Rutar-Rutikan ê henê. Li Kilikya herêmeda bi navê Kizzuwadna(Adana-Çukurova)hebû û paytexte xwe bajarê Kumme bû. Gelê wir jî ji Hurrî û Luwîyan pêk dihat û bi Hurrî dipeyivîn(9). Abdulhamdi Toplu,vê dipeçirînê lê bahsa Luwîyan nakê. Îhtimaleka pir mezine ku evna dê û bavên eşîretên hîro li Anatoliya Navîn û cihên din dijîn bûn. Li vê mintiqê gelêk devletên-bajarî jê pêk hatinê. Kompozisyona wan bi ê Kurdên li Anatoliyê vê hevdu digre. Yekê jî eşîretê ka bi navê Laden (yek jî Badîn) jê çuyê Cezayîr; navê dişibînê hevdu.

Koka Kurdan

Li cografya Kurdistanê hîro da, gelê herî kewnî teyî zanîn **Gutîne** (Kûtî BÎ 4000), wayê ji alî gelek dîrokzan, lêkolîner û arkolagan ve teyê qebûl kirin. Hatîyê ispatkirin kû wa gelayî berê, li Azerbeycan, Wan, Meletî, Samsur û Halebê dijîyê û berî wan jî tu gelên din tunin. Ev mintîqa ku teyî qalkirin, yanî xeta di navbera Turkiyê û Kurdistanê de, îro jî parçên dinê Kurdên li Anatoliya Navînê lê dijîne. Cihên Xorî lê belav bûnê jî ku me da ser, xarîta Kurdên Anatoliya Navîn û birayên wanê derdikevê. Ji Guttîya şunda Xorî (BÎ 4000-1200) ye tene. Li ser vê yekê prof. A. Kaşgarlı î dibêje: "Xelkê li Zaxrosan cara yekêmin bi cih bûyî Lulu û Gutîyên ku li dora Çemê Dîyala bi cih bûnî bav û kalên Kurdanê." Dîsa Prof. Ş. Gunaltay jî dibêje: "Gutîyan devleteka bi navê Gutî, bajarêkî mezîni bi navê Gutium çekirin, li Zaxrosan dijîn û dîroka wan bi qasî nêyî zanîn kewnê". Gelêk dîrokzan, arkeolog û lêkolîner li ser vê lihevdikeyn ku gelê mintiqê yî herî kewn Gutîne berdawamiya wan jî: Xorî, Mîtanî, Kasî, Subarî, Uratu, Med û Kurdin. Xorî Kralê Gutîyanî teyî zanîn jî Emnatumê ku di sala 3100 BM de jiyayê.

Zimanê Gutîyan bi yê Xorîyan va yek bû. Prof. J. Friedrich dibêje, "Morfolojîya zimanê Kurdî bi morfolojîya zimanê Xorîyan va hevdu digrê." (10) Prof. Egon von Eistedt jî dibêje, zimanê Xorîyan mîna ê Gutîyanê.

Piştî Gutîyan edî Xorî ye derdikevin holê. Konfederasyoneka eşîretanê. 4000-3000 sal

BM sînurên Xorriya ji Anadolîya Navîn da heta Azerbeycan, Tebrîz, Hemedan, Musul, Antakya yê firê dibûn. Elên Hurriyan 2000 sal BM li Bakûrê Suriyê, Kizzuwata (Çûqûrova), Amîk û li Anatoliya Navîn belav bûnê(11). **Tê zanîn ku wana Enqerê jê kirinê bin desthilatdariya xwe..** Li wir ez dikarim mintîqa ku Xorri lê jiyani hetani Heratê dirêj bikim. Dema ez çûm rojavayê Heratê, xelkê mintiqê digot: "Li serî wan çiyayên-Hezar Mecît- penc hezar sal berê Kurd dijîni û erdên ku ev lê jiyani nîşan didan. Torî ji dibêje: "Xorri ji çend biran pêk dihatin û welatê wan rojhilat û başurê Behra Kaspî ye bû. Wana bervê bakûrê Mezopotamya belav bûn û 2000 sal BM heta çemê Dîyala dirêj bibûn. 2000 sal BZ va xelka li alî bakure rojava ye Mezopotamya, bakûrê Suriyê jiya" (12). Demêka dirêj ev êşîretana di bin navê Xorriyan de jiyani, lê di salên 2000'î BZ de bûn du bir: Xorri û Mîtani. Li wir bi rihetî ez dikarim ispat bikim ku; ev herêmen ku Xorri lê jiyani hîro jî ji sedî 80 ê di bin kontrola Kurdên li Anatoliyê Navîn û bêşên ku ji wan qetiyani dijîni deyê. Emê li nivîsen pêş vê

Serê Çiyayên Hezar Mecît (Di navbera Iran, Turkmenistan û Afganistanê) Penc hezar sal berî hîro Kurdê jiyane. Li ser vî çiyayî jî gundiyan got cihên Kurdayê henê.

yekê hîn ji berfireh binivîsin.

M. Akar jî dibêje, lêkolînen li ser kevir û hestiyên 5-4 hezar sal BM hatinî kirin ispat dikin ku li dora Firat Xorriyê jiyane. Di kolanên li Malatya Aslantepe hatinî kirin de derket holê ku Xorriyên ji miletê Arî 5-4 hezar sal BM di dema kevir de li vê mintiqê jiyane. Di salên 3-2 hezaran de jî derbasê çaxa Maden bûn. Xorriyê sê hezar sal BM li Harranê; 3700-3500 sal BM jî li Dîlok (Antep) ê jiyane(17). Hîro jî li vê mintiqê Kurdê henê û parçêk ji wan jî li Anatoliya Navînê. Akar, bi vê yekê tarîxê hîn kevntir dikê. Ku ev jê mûmkune.

Li kolanên di Alalah hatî kirin da rastî nivîseka li ser kewirêkî hatin, ew belga 1650 sal BM hatibû çekirin û bi zimanê Xorri bû. Di wê belge da bi zimanê Xorri, navên mehan, der heqê gelê hereme da agahdarî û der heqê Xorriyên li Helebê da agahdarîyê hene. Di wê belge da **navê CÛXREŞÎYA YÎ LI XORRIYÊN HELEBE HATIYÊ DANÎN(TORÎ)**. Ev belgê jî bo Kurdên hîro li Antoliyê dijî pir girîngê. Evê tê ve vatê ku Kurdên hîro li Anatoliya Navînê 3652 salan berî vê ê li mintîqa rojhilatê Behra Sipî dijiyanê. Qet nebê beşekî xwe yî li wir jiyayê. Loma, Çuxreşî yê hîro jî henê û ê li nav sînûrên Rusya yan jî di nav sînûrên Sovyeta kewn da nê. Ola wan jî Zerdeştîyê... şîreteka bi navê Ebereshan jê li Kobanê heyê. Bi qasî ez dizanim, **Çuxreşî bi Reşîyan vê jî pismamê hevîn**. Ev tarîxa jî bo me bîngehek pir girîngê...Edî kes nikarê bêje, "emê nizaninî ku em ji kuderê hatinî!" Yekê jî di wirdê karê kî dinî dikevê ser milên lêkolîner û dîrok hezên bi taybetî jî ji Anatoliya Navîn. Ku herin suret, filmê wan keviran bigrin û şaristaniya ku kalên wan vê demê çekirinî bikolin...

Pekî çîrbû ku wan mirovan cihê xwe cihîştin, li herêmeka fireh belev bûn û heta roja hîro jî kesî xebera xwe ji kesî tunê? E. Xemgîn dibêje, Erebo 3000 sal BZ hatin Suriyê û di salên 2800 BZ de jî bi cih bûn û bi Kurdan re şer kirin(13). Di dûra jî devlata Akadê avakirinê. Ji wî şerî şunda Kurdan çiqes çihê xwe guhart emê hîro nizaninî. Gelo Kurd hîn li jêr bûn bervê çiyayê helkiştin? Yan jî bervê bakûr helkiştin û devletên nû avakirin? Bi vê re gîredayî derketina Hîttan (Hattî-yan) ê balkêşê...Yan jî wendabûna Sûmeran ê balkêşê...Hattî berdewamiya Sumeranê? Di nava Hattîyan de xwedê herî mezin Arîna (dayika ro) bû. Xudiyên şaristaniya siftê Sûmer tê gotin ku Kurdin. Hinek dîrokzan dibêjin ji bakûr hatinê, hinek dibêjin

ji başûrê Behra Kesk hatinê. Dema hatinê Başûrê Mezopotamya xwedî şaristaniyêka pêşketî; xwedî pez bûnê û çandiniyê dikirinê. Birêz Ocalan jî dibêje di zimanê Sûmer de, him ji zimanê Xorrit, him jî ji zimanê Amorit (Semit-Ereb) gelêk kelîmê henê. Lê ev ne vê manê ku Sûmer ne gelêkî orîjinalê (18). Wekî me li jor qal kirî, ji Enqerê heta Heratê Kurdê belav bûnê. Evên ji başûrê Behra Kesk hatinî îhtimalêke mezinê ku Kurd yan jî ji familya Kurdan bin.

Gelê dinî mintiqê Ermenî jî, BM di sedsala VIIyan de hatin mintiqê Haldîyan û Haldî ji ber wan helkiştin çiya(14). Tê îddîa kirin ku Ermenê ji Yunanistan hatinê. Bi hatina Ermenan re jî bê gûman Kurd ji cîh û warên xwe bûnê.

Dendikê Asuriyan, gele Sami yî ku ji dora Akad ê hatinî orta Firat in. Ev jê tekabûlû 3000 sal BM dikê (15). Di pirtûka bi navê “12 kavîmen wendayî” de hatiyê nivîsin ku dema Asur hatinê Meopotamya li zozanên jor gelêkî xwedî keriyên pezî hebiyê. Xwîna wî gelî mîna çema dirjînin û welatê wan ji dest digrin. Ev gelê li zozanan û xwedî pez bê guman Kurd bûn.

Di salên BM 857'an de li dora Adiyamanê gelê Arî (Luwîyan?) devleta bi navê Kummuh bi Asuran vê şer dikan. Devleta Kummuh qebûl dikê ku zer, zîv û 300 darî Sedîr bidê devleta Asûr. Hîro şûna van darana tenê ba yî heyê.. (17)

3000 sal BZ'da li dora gola Wanê belavbûna Xorriya ye bervê başûr û rojava destpêdike. Li rojava heta Toros û Kilikya ye çun. Li Kilikya herêmeka bi navê Kizzuwadna hebû û paytexte xwe bajarê Kummê bû. Gelê wir jî ji Xorri û **Luwîyan** pêk dihat û bi Xorri dipeyivîn. Hattîyan ev dera wek weletê Hurriyan bi nav dikirin. Ji Zaxrosan heta behra Sipî bajarê Xorriya ye girîng Arrapcha, Nuzî, Mukîş, Armur, Arapa, Hanigalbat (Bakurê Sûriya) Taitê û Karkamiş (Maraş) bûn(11)

Dema kralê Asur Şamsî Adad(1748-1716 BÎ); kralê Babîl Hammurabî (1728-1686 BÎ) û xanedana Misirê yê XII da ji heremê Wan, Zaxrosan û Bakûrê Dîclê koçêka Hurriya tund berwê Bakûrê Suriyê, Filîstin û Anadolîyê va çû..(Torî). Bi taybetî jî li ser êrişên Asuriyan gelê Kurd pir caran mecbur biyê ku cîhê xwe buguhere. Vê demê de Asuriyan bi avayekî pir hovanê şer dikirinê: Çavên xelkê derdaxistinê, seriyên wanê jê dikirinê, ji gûhên xelkê gerd-

anê çedikirinê, jin û zarokê difirtûnê û xelkî ji cîhêkî imparatoriya xwe dibirinê cîhê kî din. Ji ber vê tirsê jî Kurdê ji mintiqên ku ev tê bigê-hejî dûr diketinê û heldikşîne ser çîyan

Ev herêmen ku Kurd ji destpêka mirovatiyê de lê bi cîh buyî û bi heyî ye dibê sedama êrişên mileten dinê ku me li jor gotinî. Ji Başûr de Misirî, Ereb, Suryanî, Asur, ji bakurdê Ermen. Paşê ji Fenîkê yî, Grek, Rom, Gurcî û Tirk...Welatê me yî dibê centera êrişan û qada şêran...Ji bo vê jî gelê Kurdî ku bi cîh bûyî, bajar, gund avakirî; çandini kirî, ajal kedî kirî, şaristanî ava kirî mecburî koçkirine dibe. Xelk li ser devlemendiya wan rutinin; ev jî muhtaca azadî û parîk nan dibin. Edî bi hezar salan ber-jor û berjêr terin û tèn... Kurdên li Anatoliya Navîn jî di navbera Behra Ege, Gurcistan, Herat, Semsur, Meletî, Haleb û Humusê de çûyê û hatiyê.

Hattî (BM:2000-1180), kralê wanê ji koka Xurriyan bû û bixwe jî gelekî Hînt-Avrupî bûn..Ku paytexta wan Çatal Hoyuk bû. Tê gotin ku cara yekêmin wana hesin di aletên şer de bi kar anîn(1). Di sala 1200 BZ de **Hattî** di navbera êrişên Asur û gelên ji Behrasipî û Ege hatinî da man. Gelên (şîretên) ku di bin kontrola Hîttîtan de; yan jî konfedarastona Hattî jî ber êrişên Asur û ê din de bervê Qafkasan helkiştin. Paşê, bervê Anatoliya Navîn Derbasi tevgerê bûn û bi Asur re ketin şer. Navê wan **Kaşkî** (Reşkî? Reşî?) bûn. Muşkî jê bi wan re di tekiliyê da bûn. Di sala 1165'an de li dora Firat û Elazizê bi cîh bûn. Paşê Tiglatpileserê Asurî êrişî wan kir û bûn du bês: Yek çû dora Kizilirmak; beşêk jî li dora Gurcistanê bi cîh bû. Meski ye Gurcî ji wanin û Gurcî jî berê Zerduştî (330)bûn. Ev cîhên ku em qal dikan, di dîroka Kurdên li Anatoliya û birayên wanê dinê ku li cîhên cur be cur dijîn re gelek girîngin. Mumkune ku hîro hinek kes bêjin elêqa me Gurcistanê çiyê? Lê di nivîsên pêş de emê bersivên wan bidin.

Di navbera Hîttî û Mîtannîyan de tim şer hebû. Ji ber kralê Mîtannî Sutarna nêzikî Misirîyan bû û keçîka xwe bi navê Gilukhipa (Gûlperî?) da Anenophisê III mîn (1393). Kralê Kassî ya Kadashman-Enlil jî xwîşka xwe da. Kralê Hattî ji Tutankhamon(1332-1322) re jinekê dişînê. Kurê xwe jî jêre kirê rêber, li sînûr kurê wî hate kuştin û bi ser vê de 70 salî şer di nabera herdu alîyan de berdevamkir (4).

Wekî me li jor jî qal kirî, Mîtannî ji Xorriyan weqetîn û devleteka bi hêz çekirin. Di navbera

Mitannî û Misiriyan de jî tekiliyên balkêşe henê. Carna bi hev re şer kirin, carna bûnê mûteffikên hev. Di alî eskerî, aborî û dîplomasî de tekiliyên wanê bûnê. Jinê danê hev. Di kolanên li Misir de rastî gelêk mektûbên kralê Mitannî Tushratta hatin. Kralê Mitannî keçika xwe bi navê Kija (Kêje) dabû kralê Misirê yî bi navê Akhenaton (1353-1336).

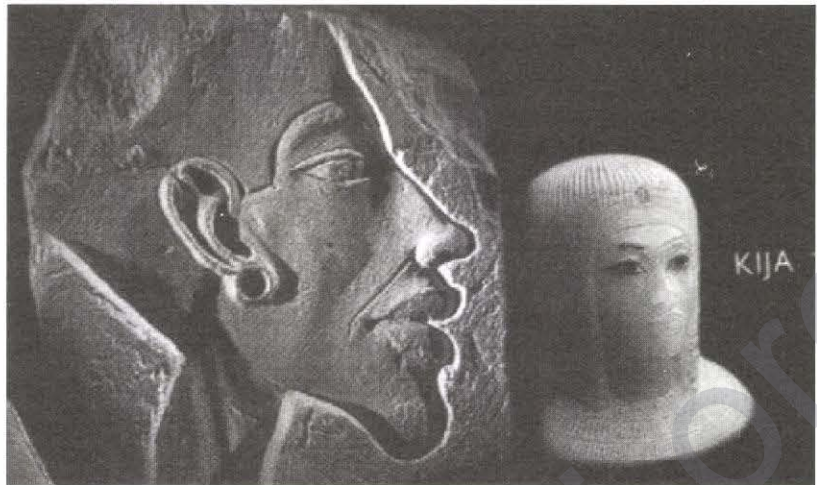
Dayika Akhenaton jî navê xwe Tejê ye. Di mektûbêke de kralê Mitannî ji Tejê re dinivîsîne ku

ka çima kurê wê ji wî re zerê rind neşandiyê? Ev nîşana baveriyê vê mine? (19)

Salên 882 BÎ desthilatdariya Asuriya ye he, lê jî demêka qut şunde gelê Xorrî li Mîlîda-Maldî (Meletî) di bin serokatiya Kalhu (Nemrut-Gelhe?) da rabû raperîne û devleta xwe avakir. Kralê Asur Sargonê II. (721-705 BÎ) mintiqê zepkir û gelê wir surgûnî Başûrê Mezopotamya kir. Wa surgûna Kurda ye yêk-minê?. Bavnakim; lê Kurdê nêzikî 2700 sal berî hîro hatinê surgûnkirin. Urartuyan jî dema (764 BÎ) Bakurê Suriyê kirin bin kontrola xwe 6.600 kes li bakurê devleta xwe bi cîh kirin. Yanî birayên xwe ji bo êrîşên dîjminan li Qafkasan bi cîh kirin.

Nivîskarê Tarîxî Umûmî Muerrixîn, dibêjê: Heta 1100 sal BM Kûtî (Gutî) di navbera Araratan û Torosan, li bakurê Sûriyê, ji kevîyên deryayê Sipî heya sînorên Misrê devleta Mitanî anî meydanê. Di 1600 BÎ da ferweriya Mitan jêhatî, şehrevan û pir xurt bû. Ji alikî da Kurdistana rojava geştê; Sûriya, Amura, Arafa (Ankara, Anadol) û Asor li bin deste Mitan bû û jî Mitan ra serfirû dibûn. Wekî te dîtin ji Gutîyan bigre hetanî kralî, devlet û împaratoriyan dinê Kurd, Enqerê di bin destên Kurdan da ye.

Dr. Hellmut Christoff jî ji bo Kurdên zivistanê diçûn Suriyê û stêbe Mezopotamya û li başûrê Torosa heyvan xudî dikirî ra dibêje “kurdê ku mîna eslê xwe manî; evê din jî ê mîna van bi nav dikê û wek mirovên baş nîşan didê. Dema diçûn Sûriyê her tim bi bedevîyan re şer dikirin. Yek caran jî, bi Ermenîyan ve, zivistanên şêk di îne bin êrde da derbas dikirin û ji bo xarina heyvana jî tim bi hevra diketin şereên devkî.” (12). Wekî te zanîn li ser vê

Akhenaton û jina wî ya Kurd Kija (Kêje)

meselê jî li Anatoliya Navîn qala cîrok ke dikin: Yekî Kurd û xûşka xwe xwediyê pez bûne. Vê salê berfê pir dibarê û biharê dereng te. Her derê di bin berfê de ye. Xarina pez teva dibê. Kurd terê ba cîranê Ermenî û kaê dixwazê. Ermeniyê çav kûr dibêje: “Te xange(xwişk) xwe bidî min” Kurd qebûl nakê. Lê laşên pez di dû hev ji gomê derdikevin. Xanga merik dibêje: “Birango herê qebûl bikê!” Bira terê ba Ermenî û kaê tîne. Xanga xwe jî heta seda li ber xwedê digere kû ma bakî xerbî warê. Seda(sibê) radibin ku erdî reşdikê û berfê heliyayê...Vê kilamê distirê:

Warê warê xerbiyo warê
Zimanê wî gavirî bibirê
Birango rabe pez berdê
Xange xwe ji gevîr berdê...

Jêder:

- ATLAS Över Mänslighetenshistoria-Bonniers
- Dîroka Kurdistan bi kurtebirî-Ekrem Cemil Paşa-În.K.Brukselê-1995
- Dagensnyheter-2001-Asiater Första västeuropeerna, Eva Lindgren
- Bonniers Världshistoria- Flodens rike-1-2
- Lêkolîn-Hejmar 6-Antik Çağda Kürtler-Dr. C. Bender
- Cihanbeyli 1987
- Ninova Kalıntıları-Austen Henry Layard
- Kürt Tarihi ve Uygarlığı-Cemşid Bender
- Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyancılar-Ayaklanmalar-Abdullah Toplu
- Kürtler-Sosyolojik ve Tarihi İnceleme-Bazil Nikitin-Cilt-1-2
- Med İmparatorluğu Sonrasında Kürtler- Tori-Aram yay. 1999- İstanbul
- Kürt Kökeni Büyük Boylar-Welatê, Nêrgîza TORİ-Koral-1991-Istanbul
- Alevîliğin Kökenindeki Mazda İnancı ve Zerdüşî Öğretisi-E. Xemgin-Berfin-1995
- Genel Kürtmay Belgelerinde Kürt İsyancıları 3- Kaynak Yayınları- 1992
- Süryanîlerin Kökeni ve Türkiyeli Süryanîler-Yakup Bilge-1991- İstanbul
- Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyancılar-Ayaklanmalar-Abdullah Toplu-Ocak Yayınları, Ankara-1996
- Adıyaman- Mehmet Akar
- Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru-Abdullah Öcalan
- National Geographic-Nr:10

NEMAN

Neman neman lê, esmer neman
Neman neman lê, dîlber neman

Xerav bûne lê, sal û zeman
Xerav bûne lê, sal û zeman

Dil pîr bûye lê, tam tê neman
Dil pîr bûye lê, tam tê neman

Ez û tu lê, li benda hev man
Ez û tu lê, li benda hev man

Dîsa dîsa lê, esmer dîsa
Dîsa dîsa lê, dîlber dîsa

Kevirê werin lê, ji me ziman
Kevirê werin lê, ji me lîsan

Esmer tîyê lê, ji Meletyê
Zeriyê tîyê lê, ji Meletyê

Êlba sîr danê lê, yan kêlekê
Êlba sîr danê lê, yan kêlekê

Ez xûlama te, lê zeriye
Ez xûlama te, lê çav belekê

Neman neman lê, esmer neman
Neman neman lê, dîlber neman

Dilkê min ket lê, çav belekê
Dilkê min ket lê, çav belekê

Neman neman lê, esmer neman
Neman neman lê, dîlber neman

Rinda min tîyê le, ha ji bêriyê
Rinda min tîyê le, ha ji bêriyê

Êlba sîr danê lê, yanê sîyê
Êlba sîr danê lê, yanê sîyê

Dilê min ketê lê, te sêwiyê
Dilê min ketê lê, te sêwiyê

Neman neman lê, esmer neman
Neman neman lê, dîlber neman

Xerav bûne lê, sal û zeman
Xerav bûne lê, sal û zeman

Dil pîr bûye lê, tam tê neman
Dil pîr bûye lê, tam tê neman

(*) Ev kilama li Anatoliya Navîn li dawêtan te gotin û gelêriyê.

Zeriyê

Bêrî bêrîya bizina, zeriye heyranê teme
 Bizin berdan êzinga, zeriye nîvanê teme
 Çav li xewa şîrîne, zeriye heyranê teme
 Destî li ser bazinga, zeriye nîvanê teme

Bêrî bêrîya mîya, zeriye heyranê te me
 Mî berdana gûniya, zeriye nîvanê teme
 Çav li xewa şîrîne, zeriye heyrana teme
 Destî li ser gulîya, zeriye nîvanê teme

Bêrî bêrîya karika, zeriye heyranê teme
 Karik berdan darika, zeriye nîvanê teme
 Çavê li xewa şîrîn, zeriye heyrana teme
 Destî li ser memika, zeriye nîvanê teme

(*) *Kilama gundî Oniska yê û li dawetan te xwandin.*

Koma Xalikan: “Kalıcı olmanın en büyük şartı kendi köklerinden beslenmektir.”

Söyleşi: Fikret Durukan

Çıkardıkları ilk kasetten bu yana halk tarafından büyük bir beğeniyle dinlenen, yaptıkları müzik Orta Anadolu Kürtleri müziğinde yeni ufuklar açan, bu güne kadar O. A Kürtlerine yönelik müzik yapan ilk ve tek müzik grubu olma özelliğini taşıyan Koma Xalikan dan Vedat, Osman ve Ergin ile kendileri, grupları müzikleri hakkında dergimiz adına bir söyleşi yaptık.

Veger: Bize kendiniz ve grubunuz hakkında biraz bilgi verir misiniz? Grup nasıl ortaya çıktı? Grup üyeleri kimler?

K. X: Grubumuz altı kişiden oluşuyor. Öncelikle onlar hakkındaki şahsi bilgileri verelim.

Muharem: 37 yaşında, Karacadağ (Xalikan) doğumlu. Evli, grup üyelerinden Osman'ın babası, Mehmet'in abisi, Ramazan ve Ergin'in amcası. Halen Xalikan'da yaşıyor. Grupta solist.

Mehmet: 31 yaşında. Karacadağ doğumlu, bekar, Konya Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunu. Halen Ankara'da yaşıyor. Grupta solist.

Ramazan: 28 yaşında, Karacadağ doğumlu, bekar. Hacettepe Üniversitesi Almanca Matematik bölümü mezunu. Şu anda Ankara'da öğretmenlik yapıyor. Grupta bağlama çalıyor.

Vedat: 25 yaşında, Şereflikoçhisar'a bağlı Büyükdamlacık Köyü doğumlu, bekar, Ankara'da yaşıyor, dört senedir K. X. ile müzik yapıyor. Grupta elektro gitar çalıyor.

Ergin: 23 yaşında, bekar, Ankara Üniversite-

si Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okuyor (ama kendisini tembel bir öğrenci olarak görüyorum). Grupta bağlama, gitar, cura çalıyor, ayrıca solist.

Osman: 21 yaşında, bekar, Ankara Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği bölümünde okuyor. Grupta kaval çalıyor.

Grup üyelerinden Vedat arkadaşımız dışındakilerin hepsi aynı aileden geliyor ve daha önceden müzikle alakaları olan veya en azından müziğe ilgi duyan insanlar. Çevremizde seslerimizin güzel olduğu söyleniyordu. Biraz da bunun teşvikiyle Ramazan'ın öğrenim kredisi parasıyla alınmış, basit anfil bir bağlama ile Xalikan da birkaç düğünde insanlara müzik yaptık. Fakat henüz bir grup değildik. Bir grup oluşturma fikri Muharem dışındaki grup üyelerinin yaşadığı Ankara da ortaya çıktı. Birkaç özel gecede çıktık, aynı aileden gelmemizden dolayı insanlar bizi babaannemizin adıyla Koma Qize olarak adlandırıyorlardı. Bu arada bazı barlarda sahne almaya başladık. Fakat bu bar işleri tam bir hüsrarla sonuçlandı. Bar sahipleri yaptığımız müziğe en fazla yarım saat

dayanabildiler. Fakat bu olayın üzerimizde olumlu etkileri oldu. Müziğimizde yeniliğe ihtiyaç olduğunu fark ettik. Farklı enstrümanlara yöneldik. Ergin gitar, Osman üflemler çalgılar çalmaya başladı; işte kaset yapma fikri de o sırada ortaya çıktı. Kaset çıkarmanın zor olmadığı bir devirde müzik çalışmalarında kullanabileceğimiz bir gelir elde etmek için el altından, çevremize satabileceğimiz bir kaset çıkartmayı düşündük. Çünkü öğrencilikten kaynaklanan maddi sıkıntılar içindeydik. Kaset çalışmalarında yöremizin yetiştirdiği büyük sanatçılardan Bilal Ercan'dan çok büyük destek gördük. Stüdyoda kullandığımız bağlamayı bile Bilal abiden ödünç almıştık. Henüz işin çok başındaydık ve müzikal anlamda hiç birimizin yeterli eğitimi, birikimi yoktu. Tek güvendiğimiz nokta parçalarımız ve yeteneğimize olan güvenimiz, yani öz güvenimizdi. Grubumuza kendi köyümüzün adını verdik ve 1997 yılının ekim ayında 4 saatlik bir hücum kayıttan sonra ilk kasetimiz "Rindi" çıktı ve beklediğimizden fazla hatta hiç beklemediğimiz bir ilgi gördü. Bizim el altından satmayı planladığımız kasete bir kaç aracı firma alıcı oldu. Kaset onlar aracılığı ile bandrollü bir şekilde piyasaya sürüldü.

Veger: Hücum kayıt dediniz. Okuyucularımızın anlaması açısından bize hücum kayıttın ne olduğunu açıklarmısınız?

Hücum kayıt, bütün müzisyenlerin, bu arada solistin de stüdyoya girerek kaseti doldurmasıdır. Bu, bugün artık pek kullanılmayan eski bir tekniktir. Bugün kullanılan teknik bizim son kasetlerimizde kullandığımız çok daha modern bir tekniktir. İlk kasetimizin hangi şartlarda ortaya çıktığını vurgulamak için söyledik.

Veger: Peki bu işe başlarken insanlardan aldığınız tepkiler nasıldı? İnsanların size bakış açısı neydi?

K. X: Çevremizde seslerimizin güzel olduğunu söyleyen bu anlamda bizi teşvik edenler de vardı. Fakat nedense halkımız arasında müziğe veya müzisyene karşı bir önyargı, bir antipati var. Çoğu kişi tarafından bize gewende vb. şeyler söylendi. Muharrem ardaşımızın bu konuda bir anısı var. Kendisi küçük yaşlardayken bağlama çalmaya hevesleniyor ve bu amaçla kendisine bir bağlama ediniyor. Fakat

ailesi onun bağlama çalmasına şiddetle karşı çıkıyor. Muharrem de eve götürmediği bağlamasını gündüz insanlardan uzakta, kırdan çalışıyor (eğer çalmak denilebilirse) ve gece olunca da tarlada ekinlerin arasına saklıyor. Fakat bir gece ansızın yağın yağmur bağlamayla birlikte onun bağlama hevesini de kırıyor. Yağmur altında şişen bağlama ortadan ikiye katlanıyor. Bu olay halkımızın bu konudaki önyargısını çok güzel gösteriyor. Ama insanlar kasetin çıkışından sonra bize farklı bir gözle bakmaya başladılar. Herkesten olumlu eleştiriler aldık. Bize gewende diyenler bile bizi tebrik etmeye başladılar. "Ortaya çıkan somut başarı elbet bir gün herkes tarafından hakettiği ilgiyi görecektir." ilkesi bizce bu olayla bir kez daha kanıtlanmış oldu.

Veger: Sizlere sormak istiyorum, müzikle uğraşan insanlar olarak, müzik sizin için ne ifade ediyor? Bireysel olarak sizin için müzik nedir?

Ergin: Belli bir kalıba oturtmanın pek doğru olacağını sanmıyorum. Bir bakıma insanların sorunlarını dışa vurmasıdır. Sadece müziğin değil genel anlamda sanatın böyle olduğunu düşünüyorum. Sanat sorunu olan insanların yaptığı bir iştir diyebiliriz.

Vedat: Benim için müzik bir yaşam biçimidir. Nasilki insan yaşarken sevinçleri, hüzneleri, coşkuları, isyanları bir arada yaşayabiliyorsa, müzikte bazen hüznü, bazen, coşkulu veya isyankar olabilir. Yani müzik de yaşamın bir yansımasıdır. Aslında, bence müziğin tam olarak bir tanımlı da yapılamaz.

Osman: Müzik yaşadığın yerdir. Bir hayat biçimidir. Ben kaval çalıyorum ve kavalın çok içli bir enstrüman olduğunu düşünüyorum. İçimdeki duyguları en iyi bu enstrümanla dışa vurduğumu, kendimi kavalla ifade ettiğimi düşünüyorum. Acılarımı, coşkularımı, sevinçlerimi onunla dışa vuruyorum. Bu bağlamda müzik, insanların duygularını dışa vurmasıdır da diyebiliriz.

Veger: Bireysel olarak yaptığınız müzikte kimlerin etkisi var? Müziğe başlarken etkilendiğiniz sanatçılar kimlerdir? Yöresel müziğin üzerinizdeki etkisi nedir?

Ergin: Kürtçe müzikle ilk tanışmam Serbi-

lind Kanat'ı dinleyerek oldu. Fakat Serbi-
lind'in müzikal anlamda kendini yenileyeme-
mesi, farklı bakış açılarına yönelmeme sebe-
biyet verdi. Mesela Ciwan Haco, Kürt Rem-
zi'nin parçalarını ise çok samimi, içten bulu-
yorum, üzerimde etkisi çoktur.

Osman: Çaldığım enstrüman kaval, gelenek-
sel bir enstrüman. Kürtler arasında ve yörede
geniş bir kaval kültürü var. Fakat ben bu gele-
neksel kavalı çalmaktan biraz uzağım. Bunu
bir eksiklik olarak görüyorum. Benim çaldığım
kaval biraz daha özgün.

Vedat: Yöresel müzikten etkilenmedim, çün-
kü bir batı enstrümanı olan elektro gitar çalı-
yorum. Bu enstrümanla tanışmamın öyküsü
ilginçtir, size anlatayım; 1993 yılında Ciwan
Haco'nun "Si u Se Gule" adlı kasetinde duy-
dum ilk olarak elektro gitar sesini. Ve ilk defa
duyduğum bu sestem çok etkilendim. O za-
manlar bunun elektro gitar sesi olduğunu bile
bilmiyordum. İnsanlara bu ses ne sesidir diye
soruyordum. En sonunda birkaç hafta sonra
bir arkadaşım söyledi bana bunun elektro gi-
tar sesi olduğunu. Ondan sonra kısa sürede
kendime bir tane edindim ve o gün bugündür
çalışıyorum. Batı enstrümanı olduğu için bazı
yabancı rock gruplarının müziği üzerinde
etkisi olmuştur. Şu anda bu enstrümanı yöre
müziğine uyarlamaya çalışıyorum.

**Veger: Eskiden beri yörede geleneksel müzi-
ği devam ettiren yöre Kürtlerine yönelik mü-
zik yapan sanatçılar var. Hatta Kürtçe müzi-
in yasak olduğu dönemde bile Kürtçe kaset-
ler el altından satılırdı. Yasağın kalkmasın-
dan sonra bu tür kasetler çoğalmaya başladı
ve son yıllarda O. A Kürtleri müzik piyasasın-
da kelimenin tam anlamıyla tam bir patla-
ma yaşanıyor. Bir çok insan Kürtçe kaset çı-
karmaya başladı. O. A Kürtleri müziğinin
bugün içinde bulunduğu durum hakkında
ne düşünüyorsunuz?**

Ergin: Yöre müziğinin bazıları bu kapsamın
dışında kalmakla beraber belli bir birikimden
yoksun arkadaşlar tarafından icra edilen,
Türkçe müziğin Kürtçeleştirilmiş bir hali ol-
duğunu düşünüyorum. Kurdibesk gibi bir şey
yani. Kürt Remzi'nin materyalleri ise, çoğu ki-
şi tarafından onlara ait olmadıkları halde üle-
rinde bir kaç değişiklik yapılarak sanki kendi-
lerininmiş gibi gösterilerek kullanılıyor. Eme-
ğe saygısızlık hat safhadadır. Bence emek kut-

saldır, ticaret uğruna heba edilemez.

Vedat: Son dönemde yörede yapılan müzi-
ğin ekonomik, ticari amaçla kullanılmak üzere
yapıldığını düşünüyorum. İnsanlar düğünlere
çıkıp para kazanmak amacıyla müzik yapıyor-
lar.

Osman: O. A Kürt müziğinin çok zengin ol-
duunu düşünüyorum, fakat son yıllarda üreti-
min olmamasından dolayı bugün kendini tek-
rarlamaya ve tüketmeye başlamıştır

**Veger: Tekrar Grubunuza dönelim. Grup içi
uzlaşma nasıl? Müzik gruplarında eleman
değişikliği çok sık olur. Sizde de bu yaşandı
mı? Grubunuzdan ayrılanlar ya da dahil
olanlar oldu mu?**

Doğrudur. Müzik gruplarında eleman de-
ğişikliği çok sık yaşanır. Gruptan kopan olabi-
lir. Grup üyelerinin aynı aileden gelmesinden
dolayı bu tarzda bir problem yaşanmadı. Ve-
dat arkadaşımız da dört yıldır bizimle beraber
o da artık aileden biri gibi. Tabii kaset çalışma-
larında bize dahil olup sonra ayrılan müzisyen
arkadaşlarımız da var. Ama genelde parça se-
çimi vb. konularda herkesin görüşü alındığı
için bu açıdan pek problem yaşanmıyor.

**Veger: Repertuarınıza aldığınız parçalarda
dikkat ettiğiniz hususlar neler? Mesela tür-
külerde bazı Türkçe kelimelere rastlanabili-
yor. Bu konuda bir şeyler yapıyor musunuz?**

Yöre Kürtçesinde ve dolayısıyla halk türküle-
rinde de yozlaşmaya bağlı olarak Türkçe keli-
melere rastlanabiliyor. Bunların yerine Kürtçe
kelimeler koymaya çalışıyoruz. Fakat türküde
var olan sözlerin değiştirilmesi halinde türkü
başka bir havaya bürünebiliyor. Veya eleştiri-
lere maruz kalabiliyoruz. Türkü halk tarafın-
dan kabul görmeyebiliyor. Mesela son kasette
Kürt Remzi'nin "Surum Surum Surmuş dibim"
nakaratlı bir türküsünü okuduk. Bu nakarat
kısını değiştirilmeyi düşündük, fakat türkü
bu nokta üzerine kurulu olduğu için bunu ya-
pamadık ve olduğu gibi okuduk.

**Veger: Peki bireysel olarak bir parçayı güzel
bulmanız için onda ne ararsınız? Sizce bir
parçada ne önemlidir?**

Ergin: Öncelikle bende bir duygu yoğunluğu oluşturması lazım. Hoşlanmam ve sevmem lazım, çünkü insan sevmediği parçayı icra ederken verimli olamaz, o ruhu, samimiyeti yansıtamaz.

Vedat: Bence önemli olan müziğin melodisidir. Melodisi iyi olan bir parça bana göre güzeldir.

Koma Xelikan

Gula Momê

Osman: Bence bir parçada yaşanmışlık önemlidir. Bir mazisi olmalı, yaşanmış olmalı. Bu yüzden bir öyküsü olan, yaşanmış bir olaydan yola çıkılarak oluşturulmuş parçaların samimiyetinin daha fazla olduğunu düşünüyorum. Örneğin bir Gula Mame, bir Edul... Son dönemde Türk müziğinde de sıkça işlenen dandik metropol aşkları için yazılmış parçaları samimiyetten uzak buluyorum.

Veger: Repertuarınızdaki parçalar arasında en severek icra ettikleriniz hangileridir?

Ergin: Mem ti, Gula Mame

Vedat: Aşti.

Osman: Roje, Şivan

Veger: Kendiniz söz yazıyor musunuz?

Söz yazıyorum, fakat çok yetersiz kaldığını düşünüyoruz. Bunun en büyük sebebi de yörede akademik bir Kürtçe kullanılmaması, bilinmemesi. Var olan yazılı kaynaklardan yararlanamama ise bir başka sebep. Daha çok içimizden kopan belli bir birikimden yoksun arabeske kaçan sözler yazdığımızı düşünüyoruz. Bunu aşma çabası içindeyiz.

Veger: Müzik yaparken karşılaştığınız zorluklar, sıkıntılar nelerdir?

Vedat: Öğrencilikten kaynaklanan maddi zorluklar, gün boyu simit yiyerek elimizdeki parayı enstrümana yatırmak gibi.

Veger: Para kazanamıyor musunuz? Kaset satışlarınız nasıl?

Türkiye’de satışlar düşük. Ama bu sadece bizim için değil bütün sanatçılar için geçerli. İnsanların ekonomik durumunun kötü olması, tabii ki kaset satışlarına da yansıyor. Avrupa’da satışlar nispeten daha iyi.

Veger: Rinde ile yaptığınız çıkışı Gula Mame ve Pele Zer le sürdürdünüz. Bundan sonrası için hedefiniz nedir?

Kalıcı olmak. Ve bize göre bunun en büyük şartı kendi köklerinden beslenerek bu birikimi için bilimi ile yoğurabilmektir.

Veger: Bu hoş sohbet için teşekkür ediyor ve başarılarınızın kalıcı olmasını diliyoruz.

Vedat: Danimarka’da verdikleri konserde halkın büyük ilgisi ve samimi yaklaşımı Koma Xalikan için büyük bir sevinç ve moral kaynağı olmuştur. Bu büyük ilgiden dolayı Danimarka’da yaşayan tüm halkımıza çok teşekkür ediyor, saygılarımızı sunuyoruz. Veger dergisine başarılar diliyoruz.

Not: Koma Xalikan, ileride imkanları el verirse O. A da köy turnelerine çıkmayı düşünüyorlar, bu konuda yardımcı olabilecek arkadaşlarımız Koma Xalikan ile ilişkiye geçebilirler.

Onsekizinde toprak olmak

Menaf

Çiçek çiçek, nehir nehir
O dağın ardında filizlenmek
Soğuk bir namlu bazen ansızlığın karanlığında iz bulur
İnanna düşmektedir, Mayıs'ın onsekizinde, iki damla
Şuramda ki sancı cılız bir ah çeker
Şafağın ilk ışınları,
ısıtır İnanna'nın saçlarını
Zalimdir ayaz gecelerin soğuğu
Esir almış düşlerimi.
O büyük günün ardıllarıyız
Delidir doludur her an
Ülkemde esen rüzgar
Tamara'dan bir haber,
Teyran'dan acemi bir bakış
Yaşamı andırmaktadır duvarda ki tabela
Bir inattır Mayıs'ın onsekizinde
Çocuk dünyasında sıcak bir buluşma
Islak bir tomurcuk gülüşlerimizle
Ahura Mazda'yı selamlamak
Hep baharın onsekizinde
Kötülük tanrısı Ahriman dura kalsın
Bir karanfil olurum düşerim toprağa
Toprağa düştüğümde sere serpe serpilirim,
Babil bahçelerinde.
Bir gemi kalkmaktadır İmralı adasına
Mayıs'ın onsekizi
Filiz veren bir zümrüt yeşili bir bahardır ki,
bire birer yıldız oldunuz
umudun bahçesinde.
Sizinle doğar şafağın en güzeli
Güneşin ve ateşin çocukları
Dün yürüdüler patika yollarında
Bir emanet bıraktılar
Apê Musa'nın mekânına

18. 05. 2001

Odunboğazi köyü

Tat Derviş'in Oğlu İbrahim Candan

Yıl 1965. Olay yeri Hesinan (Büyükdamlacık), Heciye (Küçükdamlacık), Kaynar (Odunboğazi) köyleri. Bu üç köy Orta Anadolu'da Paşadağ'ın eteklerinde kurulmuş komşu köylerdir. Yerleşim yerleri özenle seçilmiş, bir çanağın içi gibi; ancak köylere ikiyüz metre yaklaşınca görebilirsiniz. Her nedense, Bilikanlılar, Orta Anadolu'da yerleşik düzene geçerken, bu tür kuytu yerleri seçmişler. Büyüklerimizin anlattıklarına göre, nüfus kayıtları da bu yerleşik düzene geçildikten sonra yapılmış. Bu köylerin isimleri de yukarıda belirttiğim gibi konulmuş ve kayıtlara geçmiştir. Sonradan devlet kendilerine göre yeniden isimlendirmiştir.

Su, Anadolu Kürtleri arasında hep sorun olmuş; zaman zaman köyler arasında, hatta aileler arasında da bu nedenle sorunlar yaşanmış. B. Damlacık ve K. Damlacık yıllarca su sıkıntısı yaşamışlar.

Komşu köyleri olan Odunboğazi ise, Paşadağa daha yakın mesafede kurulmuş, ayrıca suyu da bol olan bir köy. Ayrıca Odunboğazi

Köyünün sınırları içinde, içme ve kullanmaya müsait, epey de suya sahip Karadere (Özereş) diye bir çay var. Ama Karadere nin suyu boşa akıp gidiyor.

Odunbaazlılar, Damlacıklılara bu suyu verirler mi?

Her iki Damlacık ahali toplandı, konuşur ve karar verirler: Biz bu suyu Odunboğazi ndan alırız; vermezlerse de zorla alırız. derler. Yine de usulen Odunboğazi nin muhtarına söyliyelim derler ve durumu biraz da tehtidvari bir biçimde Odunboğazi nin muhtarına anlatırlar. Ama Odunboğazi nin muhtarı bu durumu hazmedemez ve reddeder. "Bu su boşuna aksa da biz size vermiyeceğiz" der. İki Damlacık, bu suyu kendi aralarında bölüşeceklerdir. Ve suyu zorla almaya teşebbüs ederler. Odunboğazi direnir. Çok küçük bir köy olan Odunboğazi kararlıdır. İki Damlacık muhtarları durumu resmi makamlara bildirirler; jandarmayla arası iyi olan kişileri devreye sokarlar, hediyeler vermeyi de unutmazlar. Suyu köylerine getir-

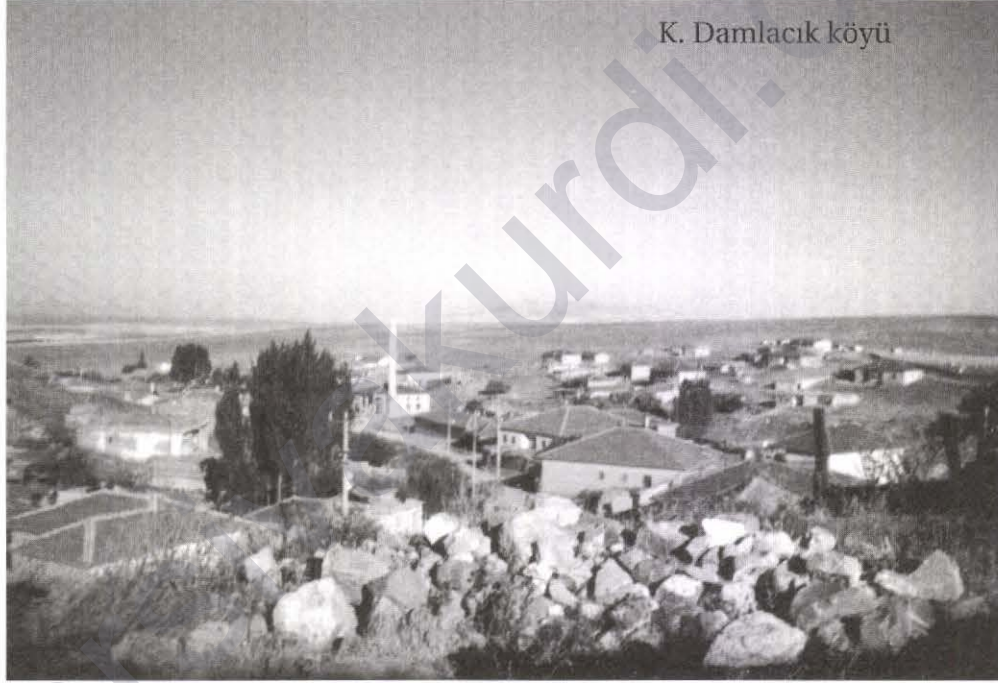

me kararını alırlar ama, su yolunu açmak için oraya çalışmaya gitmeyi Odunboğazlıların saldırısından çekindikleri için göze alamazlar; çünkü Odunboğazlılar çok karardırlar, korkmuyorlar, bir de bu durumu gurur meselesi yaparlar. İki Damlacık Şereflikoçhisar Jandarma komutanlığına müracaat eder. Biz suyu getireceğiz ama orada Odunboğazlı köylüleri var, biz onlardan çok kalabalığız ama yine de olay çıkıp, olayların büyümesinden çekiniyoruz. derler. Güvenlik için yeterli jandarma verilir. Su işi bitinceye kadar jandarma gece gündüz orada bekleyecektir. Suyu almak isteyen Damlacıklılar işe bitti gözleriyle bakarlar. Odunboğazlılarında bundan haberleri olur.

Asıl adı Dağıstan Demirtaş olan, Tat Dervişin oğlu Derviş bir plan yapar. Olay mahaline gidip saklanacağız, jandarmayı da etkisiz hale getireceğiz der. Sekiz on kişi akşamın karanlığında suyun olduğu yerde saklanırlar. Damlacıklılar jandarmayla beraber olay yerine geldiklerinde Odunboğazlılar etraflarını sararlar. Sonra ellerinde tabancaları olmak kaydıyla her iki Damlacığın ahali jandarmaları bırakır kaçarlar. Odunboğazlı köylüleri jandarmaların silahlarını ellerinde alır ve köylerine dönerler, silahları köyün muhtarına teslim ederler. Muhtar silahları almak istemez, ama başka çaresi de yoktur. Jandarmalar silahsız olarak Şereflikoçhisar'a dönerler. Çaresiz kalan köy muhtarı silahları jandarma komutanlığına teslim eder; bu durumu öğrenen Jandarma Komutanı Ş. Koçhisarda ne kadar asker varsa alır, Odunboğazlıyı basar, tozu dumana katar. Elebaşı olan Tat Dervişin oğlu Derviş ve arkadaşlarını yakalar. Bu eylemciler günlerce içerde kalırlar ve durumları mahkemeye intikal eder. Sorgu hakimi Urfalı bir Kürttür, işi biraz yavaştan alır. Derviş de bir yolunu bu-

lur, Almanya'ya kaçar ve orada işçi olur, gıyabında on sene ceza verilir. Derviş 1974 yılındaki genel aftan yararlanır ve yıllar sonra köyüne gider. Odunboğazlı köyü mücadelesinde muvaffak olmuştur. Suyu Damlacığa kaptırmamıştır.

Derviş bu arada Almanya'da çalışmaya devam eder ve aradan uzun bir zaman geçtikten sonra 2000 yılının Mart ayında Derviş yıllık izinini kullanmak üzere Ankara'ya gelir. Ankara'nın Sincan ilçesinde gece geç saatlerde evine gitmekte olan, Derviş, sarhoş

K. Damlacık köyü

olduğu söylenen biri tarafından arabayla çığnenererek hayatını kaybeder. Sincan'da çocukları esnafılık yapan, herkes tarafından tanınan birisidir ama, ailesine hiç haber verilmez. Ankara Sincan arasında birçok hastahane olduğu halde, Ankara Numune Hastahanesine kaldırılırlar. Hastane morgunda cenaze günlerce bekletilir, morgda işçi olarak çalışan birisi tarafından ailesine haber verilir.

Olaydan sonra avukatından öğrendiğim kadarıyla alkollü sürücü bir astsubaydır. Astsubay devletin adamıdır. Ve rastlantıya bakın ki Tat Derviş'in oğlu Derviş'in ölümü bir zamanlar karşı olduğu devletin elinden olmuştur.

Korkusuz Derviş'in dramatik sonu böyle oldu, ama Odunboğazlı su konusundaki direnişinde muvaffak oldu.

Cî

Yaşar Kemal

(Werger: Rebenî Celîkan)

Mîna niha di bîra min da ye.

Ezî wê salê li dibistanê navîn di polê sisîya dayî me jî di ye diduya da. Perên me herduya jî tunebun. Li gund, dayîkîka wî ya bi, dayîkîka min ye bi hebu. Wana jî dewara xwe bi zorê di-kirin.

Hevîya Durmuş Ali xwendina belaş û bi pensiyon bû. Ketiyê îmtîhana gumana xwe tûne-bû ku yê ji sedî sed biserbikeve. Yê min jî: Ez di nav bêhêvîtîyekî da mabûm. Herim ku? Çi bikim? Fabrîqa ku du salin bi şev tê da dişuxilîm, ez îsal helnedinam. Şixulandina xwendavan qedexe bîye. Çima qedexe bîye? Min famnedikir. Heta îsal çi rind him şixulîbûm him jî min xwendîbu.

Bê pere. Quntara darêkî bile tune ye ku tê da bihewim. Tenê, tek-tenê mo lî navenda bajarî mezin. Tolehekî xwe pê bigirim jî tune ye. Di dile min da kederekî nêyê kişandin....Hêrsek.

Bi Durmuş Ali va navberkê lin bin darên Sitma yên li pêş îstasyonê raketinî. Paşê nebu. Va weng nedîçû. Asesan jî rehet nedida me. Yek jî gerek bû em herin dibistanê. Gelo wexta ku em çûn dibistane cîyên me yên ku li navberan dima yê nadizîyanê.

Hevalekî min pir baş hêbû. Usiv. Ji min pir hezdikir. Çê hêye xere be hevîsîya ku emê li dor darên Sitmayan radikevinî.

Rokî bi fedî got: Li ser xanîye me rakevin.

Em mîna dînan şabunî. Bi Durmuş Ali va me hevdû hembêz kir, maç kir.

Durmuş Ali Allloooşşş..... ek kişand. Heyfa me lo brango..... ew Begîyê rokê jî Begî ye.

Me dizanî ku li ser xênî heta baranê payîzê dest pê dikin emê dikanînî rakevin. Paşê? Ji paşê ra Xwûdê yê mezin e.

Me cî cil ji istasyonê helnan, birin malê. Malê Usiv ewna nêzikê şûnê bazarê hodeka bi tenê bû. Me cî li ser xênî rêxistin.

Tîrsa asesan tune ye, tiştekan tune ye. Li ser xênî germîya malîkê veke, germîya mala bavê.....

Ji ewqas tengasîyan bi şîva şûnika me yê raketinê hêbû. Jîyan çi tiştekan rind e.

Me nanî xwe yê şîva xwar bi şîva emê heldikîşînî ser xênî, dikevinî cîyên xwe û lihêfan heta qirikên xwe dikîşînî. Şev yê tengê sar bûn, li ezman hêstirkên gir û bi ronî hêbûn.

Me tim li hêstirkan mezedikir. Şevînen me ezman bi hêstirkan va xemilandî didît. Wê demê sînora şabûna me tene bû, û em bi hevîyan va dagirtî bûn. Me hînadikir ku royên ji tengasîyê ji êşê bi şîva werin yê hîn xweştir bin.

Van hevîyana, van xeyalana yên min bûn. Minê bigota Durmuş Ali jî guh bi ser dîya û erê bikira. Ji nişka va minê bigota:

Ne wenge Durmuş?

Wî jî yê bigote:

Erêê, brango. Sibêyên ji şevêş îyê bi şîva ne.

Va şora jî ji min hevîsî bû.

Ser xanîyê serin, şeva bi hêstirkên gir giriş, teq e reqa zuqaqê yê heta sibê diajo, hevîyên me, xeyalên me bes mehekî; Heta serî Kanûnê ajot.

Paşê ?.. Paşê ew baranên Çukurova yên reş-tarî dest pê kir. Ewên bi bela, ewên şevêş, ewên mîna cilekî reş.

Ezman tengê bi ewr bû, li dibistanê ez û Durmuş Ali em dihatinî cem hev navberkê, nêzikî hevdu dibûnî û me herduyan bi hev ra digot;

Xwûdê! Xwûdê! Meke çir bê?

Me baran carekî nepişqîne, hîngaşê dezîyê dilî me diqetêya. Durmuş Ali cîla ji dibistanê dibezî û cî dikirine bin çîrîkan. Bi bazdan bi şîva dihat dibistanê.

Li royên bi baran ji nivî şevê bi şîva, li derva kes nema bi şîva em diçûnî mal, yanî bin çirikê. Giran giran diketinî cîyên xwe. Ji dîtinê xelkê yê raketina me yê bin çirika min ewqas fedî dikir ku, teva dibûm, dimirim. Lê Durmuş Ali? Ne xema wî bû.

Yek ceran min nedikanî zû bi xwe îyarbim. Ji nişka va bi xwe dihesîm ku dayîka havalî min, cîranên din yê rabûne, li hefşo digerine. Hînganê min lihêf dikîşand ser serî xwe, dinav cîyan da nûrê hev dibûm,.....wenda dibûm. Her

ku min li dor paş xwe dengên pêkan dibi-hîst, di nav cîyan biçûk dibûm, biçûk dibûm, weng dimam. Dengên pêka hat birinî şiva ji cîyan biderketim, hema kincên xwe li xwe dikirin û direvîyam.

Eger wê rokê min bewar kiriyê ku ;wexta ku min kincên xwe li xwe dikirin yekî ez dîtî me, li min meze kiriyê. Wê rokê heta êvarê heşên min diçûn, bi xwe da nadihatim.

Min tu caran nedikanî ku vegerim li cîyên ku têda radikevim meze kim. Hûndire min nedigirt ku lê meze kim. Ser cîyan bi herikê ji dor paş cirikê pişqî va xemilandî bû.

Sibêka ku ez dîsa dereng bi xwe hesîm. Gava min kincê xwe li xwe dikirinî û min dikir ku hema birevîyam. Bi dayîkî hevalî min va çavên me li hev ketin.

Çavên girvêbûyî û bi dilşewat mezedikin li ser serîyekî porgewr. Sal derbasbûn giranîya ew çavana hîn li ser min in. Hezar Salî bibim jî ew çavana yê weng, wengana li min mezekine.

Sibêyekî li dibistanê bi Durmuş Ali ra got:

Ezî carekî din nerime wê malê.

Durmuş şaş bû û got:

Çima brango ? Li kû rakevî? Çima?

Durmuş çikir, çi nekir nikanî wê rokê min bi xwe ra bibe wê malê. Wê rokê, hen roynên din çûm li ser qenepeyên îstasyonê raketim.

Navberikê baran mîna ku dawestîn.

Durmuş Ali rokê got:

Brango! Min cî yê heldane ser xanîyê, de tu jî êdin were.

Ez çûm.

Çend ro bi siva, ji nîvro bi şiva baranikê dest pê kir. Tê bîyê kû ezman qulbîyê. Durmuş Ali çû, lê tê negihêştîye. Nivîn gî bûne av.

Min hotelek dizanî, ber wê çend roşa teda raketî bûm. Hotel....şûna viqara yê. G, zelyurt Otelî. Wê demê hotel pir erzan bû. Cîyek bi penceh qurîş. Dê tû were. Penceh qurîş! Ji ber bu nivînên me hêne, dilême katîbû hotelê, em li qorîdor şevê xwe bi dehe qurîş rakêvin.

Du deriyên hodeye vedibû qorîdorê teng. Me cî li ber deriyekî rêxistin û em li dervayê cîyan rûniştinî. Qe dengnakinî. Me pişta xwe yê dayîye diwêr. Tu caran li hevdu

Jî mezenakinî.

Bû nivîşevê. Cîyê li ber me rêxestine. Xewa me yê têye, xewê jî çavên me terê. Lê nikanî têkevi cîya. Çavên me li cîya. Di diî me da hasret, hasreta xewîka rehet, hesreta xewikê.

Niv bi xew, niv gêj bûyî.

Ji jêr da dengê Pêka hat. Ji nivîşevê derbasbûye. Min çavên xwe vekirin. Di merdîwanan ra du Jinên xort xaykîrin. Bi nexwestinê pê li cî-

yan me nin, derbas bûn. Derî vekirin. Ji jina ewa tenik û bejndirêj ji hûndir dîsa biderket. Bi şaşmayîn mezekir, mezekir û şiva ket hûndir. Paşê bi şiva derket. Her tim mezedikir. Rewşeka xwe yê bi teleşe hêbû. Tehr paşiyê hat di ser me ra sekinî, dengnekir,

Paşê ji nişkava ji min ra got:

Ma kîbrîta we hêye?

Min kîbrît biderxist û daye. Çavên xwe bi şaşmayîn vebûbûn. Cixara xwe vêxist bi şiva, yek jî dirêjê min kir. Min helnena, wê jî neda dû. Got:

Van nivînîna yê we ne?

Yên me ne.

Wext dereng e. De êdin rakevin.

Yê rind ew bû ku bin roniyê hendik yê lam-pê da şilbûna Nivîn xaynedikir. Min got:

Qe.... xewa me ye neye.

Jinik çexê Durmuş Ali bû, Ew radiket.

Min têkuta Durmuş Ali bi xwe hêsî. Jinikê jî dît ku min têkuta, got:

Hûn rakevin hûnê rind bikin.

Durmuş Ali got:

Şi....

Min cilê devê wî girt. Jinik jî ve xwûlî bu, got:

Dikir ku tiştêkî biwê zarok?

Na na, yekî şornezan e lê.

Weng xaydikir ku minî bi hêrs gotiyê, jinik çû hoda xwe. Min di dû da mezekir. Xeyala navîka zirav di çavên min da ma.

Min bi giranî ji Durmuş Ali ra got:

Jinik yê rind bû, pirê rind bû.

Ji hûndirê hodê dengê kenî jinikê hat. Bi vê bi hêrs bûm, min got:

Rind e, lê vana jinên xerawin. Xeraw nebin karê xwe çî ne li vê hotelê?

Paşê me qe dengnekir. Xewa me di dilî me da. Ex cîyên me jî şilnebîyana. Xwûde dizane me çî şor û xeyalê li ser rindiyê jinikê bikira.

Emê raketinî

Şev seat sisê ne, çar in? Bi qîrçe qîrçê derî çavên xwe vedikime. Mezedikime ku jinikê bi kurasên xwe yê şevê va di merdîwanan ra dadikave. Pêçkê bi şiva dîsa têye, li ber min disekine. Herderka xwe yê jihev e. Pêsrên xwe yê li der in. Mîna ku kur-tazî ye. Di çavan da hêrsek û bihna xewê yê hêye. Bi çavên girvekirî va weng li min mezedike. Her ku wê mezedikir, ezî di quncikê xwe da çûk dibime. Nav-berikê min bi hêrs çavên xwe girtin û demekî venekir. Paşê min çavên xwe vekirin, mezekir ku jinikê hîn weng dawestîye.

Min bi xwe, bi xwe got: Çi weng dawestîye, li min meze dike? Pîs, berazên pis her-tim weng meze dikin îşte. Çiyî wê ketiye em ranekevinî

xer-sê.Çiyî wê ketiyê? Mistikê biavî dêv.

Ma hûnê kibrîtê xwe bidin?

Min bi derxist,dayê.

Çû hûndirî hodê cîxara xwe helna,hathat.Yek vêxist yek jî dirêjê min kir.Dilê min jî weng cîxarak dixast ku....

Min bi hêrs got:

Ez cixarê we naxwezim.

Keneke xweş,lê cinnên serî min radike hat rûyî jinikê,got:

Çima mîrzayî bicûk?

Ez ne mîrzayê biçûk im.Nakişim îşte,çiyî wê ye ketiye yanî.Nakişim îşte.

Paşê got:

Ha...Ji rasta jî hûn çima ranakevine? Cîyên we yê rêxistine îşte.

Ez lê mam.

Eeeeeem? Çiyî wê ketiye.

Mezekin lawikê biçûk yî di xew da çûye.Hûn çima ranakevine?

Ranakevinî,ranakevinî îşte.Dilê meyî nexwezê ku em rakevin.

Çima?

Ditirsim ku yê here,li cîyan mezêke û yê bîbîne ku cî yê şil in.

Min mîna dînan kir wer-e wer

Ranakevinî îşte!Ranakevinî!

Jinikê got:

Wêyy...wêyy...Çi dikine wer-e wer?Dilê min bi vî lawikê şewitî,yî li vir ketiye xewê.Guneh e,yê biqefilê.

Min pîht di Durmuş Ali kuta.Veciniqî,çavên xwe bi tirs vekirin.Min got:

Rabe lo!Rabe ci mîna heskêman li wûr rake-tiyî?

Lawik nizanî ku çi bû.Bi şev çavên xwe gird,serî ber

Min dîsa têkuta

Min nedikanî ku li vê nav-berê serî xwe rakim li rûyî jinikê mezekim.Lê gumana min jê tunebû ku çavên xwe yê li ser min in.Mîna ku bixwezim min bikujin li ser min in,li min meze dikine.

Rabe lo!Rabe di cîyên xwe keve,di wûr da rakeve.

Lêwik di bin xewê va pozê xwe xurand û dest pê kir kincên xwe ji xwe êxistin,got:

Ji rasta jî,ez çima li vir raketim?

Min di dest ra girt,kire cîyan.

Durmuş bi niv tê bihîstinê got:

Brango lo!Çi sare jî.

Min got:

Rakeve lo!Tuye niha germ bibî.

Sewê ku ma Jinik ji ser me here,min kincên xwe zû-zû ji xwe êxistin,ketim cîyan û lihêf ki-

şande ser serî xwe.Dengekî bi qerf.

Xwûdê rehetîyê bi we de.

Derîyê hodê hate girtinê,di dura jî kenek hat biîstîn.Ji hêrsan ra min didanên xwe guvaştin.Cîye mîna avê bûn.Cirifinekî wekî cemed di canî min ra derbasbû.Hundirê min qefilî.Lihêf kişande seri xwe,juniyê xwe jî berva zikî xwe kişandin,bûm gogek.

Durmuş Ali lihêfa min kişand.

Branga lo!Brango ezî diqerîşime lo,cilq e-cilqe.

Ji hêrsan ra didanên min hevdu dixwarin.Brango lo!Ji tera dibême brango,diqerîşime lo.

Min lihêf bi hêrsekî ji ser xwe avêt.

Çi ye lo?Brango ha brango,gêr be rakeve îşte.

Min bi şiva lihêf kişande serî xwe.Di dilî min da cirifinekî sar,tê bîye ku,kulazek mar anîne,di canî min pêcane.

Brango lo!welleh ezî diqefilime,ji serma dimirime.Cilqe-cilqe.....Av.....Brango lo.....Ji tera dibêma lo.

Ji nişka va ji cîyan firîm.Kincên xwe li xwe kirin.Durmuş jî wer kir.Em şiva li quncik runiştinî.Di bin avê va bûbûnî.

Di dilî min da tirsek,lê ku Jinik naha ji hodê biderkeve ,me veng bibîne?

Didanên Durmuş Ali li hev diketin.Ez jî dicirfîm lê ku Jinik naha biderkeve.

Min çing di destî Ali ra girt,got:

Were em heta parqê bibezinî.Emê germ bibîn.

Em heta parqê bezinî.Sûqa asfaltê vikûvala bû.

Ji wur jî heta îstasyonê em bezinî.Kute kuta dilî me bû.Em tengê germ bûbûnî lê,me tengê li bin darên Sitmayan çavkir, bi şiva qefilîne disa dest pê kir.

Li navenda şûnê îstasyonê çend salepvan dadistîn,qerebalixê merîya jî salep vedixar.Helm-buxa qudaxên salepan hat ber çavên min.Destên min çûn berîyê min,le.....

Durmuş jî çavên xwe danabûn qudaxên salepan.

Bê ku bixazim,min keserek kişand.

Durmuş jî kişand.

Ro hîn helnehati bû.Giran giran şûne birbangê diburisîn.

Em duqatî hev bûnî,dicirifinî.

Nav-berkê Durmuş Ali çexê min bû,mîna ku ji nişkava hatîye bîrê,got:

Brango lo!Ji rasta jî em çima ketinî ew cîyên şil?

03.06.2001

Birey ve Toplum İlişkisi

Ali Fuat Gürsel

Toplu halde yaşamak için toplum kurallarına uymak zorunludur. Bunun aksine tutum bireyin kendisi içinde zararlı olabilir. Ancak unutulmamalı ki toplum kurallarına uyumdan kasıt kişinin, bireyin dünya içinde kendine bir yer edinmesi, yaşamdan haz alabilmesi, doyuma ulaşmasını kapsar. Bununla beraber önemli olan diğer bir boyut sadece toplumun onayına yönelik davranışlar kişiliğin ortadan silinmesine neden olabilir.

Bu anlamda önemli olan ne salt toplumun onayıyla hareket etme, ona göre yaşama, ne de bireysel yaşamı esas alma yaklaşımı doğrudur. Doğru olan hem kendisine hem de topluma orta derecede uyum sağlayabilen yaşam biçimidir. İnsanoğlu doğanın kendisini zorlaması sonucu doğayla başedebilmek için birlikte yaşamayı esas alarak toplulukları oluşturmuştu. Ancak insan doğaya karşı koydukça doğadan kopmuş bunun sonucunda kendisini yalnızlığa itmiştir. Özünde insan doğadan koptuktan sonra, ilişkilendiği toplumla doğayla kurduğu özgür ilişkiyi yakalayamaması bu kez kendisinin davranışlarının, doğal güdülerinin yaşadığı toplum tarafından engellendiği kanısına kapılmıştır. Bu vesileyle kendisini doğadan koparıken toplum tarafından bağımlı hale getirilmiştir. Çünkü insan yalnızlıktan korkmuş topluluklarla yaşarsa kendisini tehlikelerden koruyacağına inanmıştır. Biliniyor ki insan toplulukla hem daha fazla üretir hem de daha iyisini yapar. Ancak buna rağmen tek başına kaldığında yalnızlık duygusundan kurtulamaz. Bundan dolayıdır ki yaşadığı dünyada çetin bir savaşım vermek zorundadır.

İnsanın politik bir varlık olması onun tercihten ziyade zorunluluktan ortaya çıkmıştır. Onun özgür olma, daha iyi haklara sahip olma ile bağımlılığı yeğlemesinin yarattığı çelişiklere çare bulma çabalarıdır. Mülkiyet hırsı, sahip olma hırsı savaşların da sebebi

olmuştur. Aslında ilkel gruplara bakıldığında onların barış ve kardeşlik içinde bir arada yaşadıklarını görüyoruz. Daha sonraları avcılar ormandaki avlar azalınca yerleşim birimlerindeki ekili ürünlere saldırmak için bahaneler yaratır; sonraları işgal ederlerdi. Bu işgallerde iyi avcı olan, güçlü olan, yönetme görevini yapabilenler başkanlık için öne çıkıyorlardı. Fakat bunlar sadece savaşı yönetiyorlar, daha sonraları yani barış zamanında sıradan bir kabile üyesi gibi yaşamlarını idame ettiriyorlardı. Ancak daha sonraları gruplar büyüdükçe topluluğu yöneten temsilciler ortaya çıkmaya başlar. Bu yöneticileri din adamları, büyücüler ve krallar olarak görülürler.

İnsanın en temel özelliği, zora, baskıya karşı ısrarla direnmesi egemen güçler tarafından bilindiği için birtakım kalıcı ve kutsanmış kurumların oluşturulduğunu görüyoruz. Aile, okul, dinsel kurumlar, emniyet güçleri, yasalar vb. gibi. Egemenler bu kurumlar vasıtasıyla bireyin kendi toplumuna bağlanmasını ve onunla gurur duymasını sağlamışlar.

İlkel insanlarda ilişki biçimi acımasız da olsa rüşvet, yalan, hırsızlık ve ihaneti görmüyoruz. Her ne kadar acımasızlık varsa da hepsi kendini koruma amaçlıdır. Mesela öldürmeyi savaşta öğrenen insan bunu daha sonra anlaşmazlıkları çözmek için de uygulamaktan çekinmemiştir. Tabii daha bu dönemlerde yasa ve yargılama hayata geçirilememiştir. Anlaşmazlıklar intikam alınarak hallediliyordu. İleriki süreçlerde topluluğun başkanları düzeni korumak için verilen zararın yerine değerli maden ya da eşyalarla tanzim edilmesini sağlıyordu. Süreç içerisinde birtakım ölçüler getirildi. Genel olarak suçun büyüklüğüne karşı verilen ceza, suç işleyen kişinin saygınlığı, nüfuzu oranında az oldu. Bu tarih boyunca böyle sürüp gitti. Daha sonraları törelerle oluşturulan yasalar

devletin kendi düzenini korumak amacıyla getirdiği yasalarla bütünleşti. Toplum geliştikçe cezalarda hafifledi.

İnsan toplumlaştıkça kendini koruma dışında da saldırganlaşmış, savaşıma güdüsü karakterinin bir parçası olmuştur. Toplumların oluşumu insanlara savaşı öğretmiş ama beraberinde diğer insanlara karşı ilgisinin artmasına neden de olmuştur. Bu ilgi ilke önce ana baba ve çocuk ilişkisi ile beraber daha sonraları diğer insanları da kapsar.

Toplumun var olabilmesi için düzen, bunun için de kurallar gereklidir. Bu kurallar uzun yıllara dayanan deneme-yanılma ve tecrübeyle oluşur. İlkel topluluklarda yazılı yasalar yoktur ama gelenekler bireyin davranışlarının hepsini denetler. Birey bunlara uymazsa, geleneksel davranışların dışına çıkarsa hem kendisi tedirgin olur hem de içinde yaşadığı topluluk tarafından suçlanır, hatta dışlanır. Bu duygu insanı hayvandan ayıran en temel özelliktir. Bu anlamda geleneklerin uygarlığın gelişmesine katkısından bahsedilebilir.

Geleneksel toplumdaki bireyler, gelişmiş uygar toplumlara göre daha az hakka sahiptirler. Böyle toplumlarda birey davranışları sayısız tabularla kısıtlanmıştır. Örneğin bazı ilkel Afrika gruplarında oturma, kalkma, ayakta durma, yürüme, yemek yeme, su içme gibi günlük eylemler bile kurallarla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla ilkel toplumlarda birey, toplumdan ayrı bir bütün olarak varolamaz. Çok daha sonraları ekonomik bağımsızlık kazanıldıkça bireyselleşme başlamıştır. İlkel toplumlar bireyin özgürlüğünü sınırlar. Tek yönlü eğitim, gelenek, görenek o toplumu yaratıcı, üretken kılmaz. Tek tip insanların oluşmasına neden olur. Gelenek ve törelerin getirdiği katı kurallar beraberinde bazı gerilim boşaltma yöntemleri de sağlar. Bu, dinsel ayinler sırasında dans vb. gibi gerilimi boşaltma sağlarlar. Gelenek ve töreler insana koruyucu bir ortam sağlayabilirler ama toplum içinde farklılaşma, kişiliğine yeni boyutlar katmasını büyük ölçüde engeldirler. Ekonomik bağımsızlık kazanıldıkça gelenek ve törelerin etkisi zayıflar çağdaş topluma yaklaşılır. Ancak bununla beraber denetleyici yasalara rağmen insanlar düşünsel alanda geliştikçe geleceğini az da olsa be-

lirleme şansına sahip olabilmıştır.

İnsanın yarattığı en önemli gelişmelerinden bir tanesi de bilim ve teknolojiadaki gelişmedir. İnsanlar doğanın olumsuz etkisinden kurtulmak için bir araya gelip teknolojiyi geliştirmişse de bu kez de onun tutsağı olmayla yüzyüze kalmışlardır. Son yüzyıldaki bilimsel, teknolojik ve toplumsal gelişmeler insanlığın tüm tarih boyunca gerçekleştirmiş olduğu gelişmelerden kat be kat ileri boyutta olmuştur. Bu gelişmeler insanlığa yararlı olarak değerlendirilirken günümüzde öyle bir noktaya varılmıştır ki neredeyse insanlara getirdiği yararlılıkları gölgeleyecek sorunları beraberinde getirmiştir.

Bilim ve teknikteki devrim dünyadaki kaynakların sorunsuz bir şekilde tüketilmesi ve harcanması kendisiyle birlikte bir çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hava kirlenmesinin yol açtığı iklim değişikliği buna bağlı hastalıkların ortaya çıkması, gürültünün insan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri, bütün insanlığı toptan yok edecek silahların yapımı hatta bu silahların denenmesi sonucu havada biriken radyoaktif, civa vb. zehirli maddelerin besinler yoluyla insanlara bulaşması sonucu adeta insanlığı tehdit eder bir konuma gelmiştir. Bilim adamlarının bu konulardaki uyarıları, alınan önlemler henüz yeterli düzeyde değildir. Bunlarda gösteriyor ki; geçmişte doğayla barışık yaşayan insan, bugün adeta gelecekte umudunu keser bir konuma sürüklenmiştir.

Bugün gelişmiş ileri toplumlarda ulaşılan refah düzeyine, her istediğine kolayca ulaşabilmelerine rağmen bir boşluk, kendisine yabancılaşma vb. gibi ciddi hastalık da denilebilecek duygular oluşmuştur. Bununla birlikte bu toplumda az da olsa bazı gruplar bu gelişmiş topluma karşı kendisinin geçmişte yaşadığı kültür ile karşıt bir konumda, çatışma halinde oldukları görülebiliyor. Bu gruplar kendileri dışındaki yaşam biçimini şiddetle reddetmektedirler. Başlangıçta karşıt kültür akımlarının küçük bir bölümü şiddet yanlısıyken daha sonraları bunlardan bireysel teröre bulaşmadan tutalım gitgide uluslararası teröre bulaştıklarını görüyoruz. En son 11 Eylül'deki terör eyleminde ki bu karşıt kültürü görme açısından da iyi bir örnektir. Ancak bunların uzun vadede yok ola-

çakları da bir gerçekliktir. Bu karşıt kültür akımları içinde bir de barışçıl karşıt kültür dediğimiz hippiliği görüyoruz. Bunlar başlarda gelişen hızlı teknolojiye karşı çıkıyorlar ve insanlığın yeniden doğaya dönülmesi gerektiğini savunuyorlardı. Hippilik ilk dönemlerinde bir çok din adamı ve düşünür tarafından desteklendi. Ancak bu akım ileriki süreçte uyumsuz, yoz kişilerin egemenliğine geçti ve silindi.

Hippiler yok oldu ama düşünce ve sanat alanına önemli katkıları oldu. Hippilerin yaşam felsefesi sürekli yeni tasarımlar yerine içinde bulunulan anı yaşamaya, değerlendirmeye, yakın insan ilişkilerine, herkes için eşit iyi bir yaşama ulaşmaya, teknolojinin insanı insan olmaktan çıkardığına görüşleri ortaya çıktı.

Hızlı gelişmenin bir diğer boyutu ise gelişen teknoloji karşısında şaşkınlaşan ve kendisini yönetmekte aciz kalan insan, kendisini tarikatlara, büyücülüğe, yıldız fallarına veriyor. Bu insanların bazıları o denli yönetilme ihtiyacındadırlar ki; yakın bir geçmişte bir tarikatın üyeleri liderlerin buyruğu ile toplu halde intihar etmeyi bile kabul etmişlerdir. Bu gibi trajik olaylar da gösteriyor ki; geleneksel toplum yapısından çağdaş bir topluma geçişte insanlar zorlanmakta, uyum gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde de özellikle son 15 yılda yaşanan savaşa paralel olarak teknolojinin cılız da olsa gelişmesiyle birlikte geleneksel kalıpların kırılıp yerine çağdaş yaşama geçişin sancıları çekilmektedir. Özellikle savaş sürecinde köylerin boşaltılması, yerinden yurdundan edilen insanların Türkiye metropollerine, hatta Avrupa metropollerine savrulması beklenmedik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Kürdistan'da yoğun şekilde yaşanan intihar vakaları hala çarpıcılığını korumaktadır. Zorla göç ettirilen insanlar gerek Türkiye gerekse de Avrupa metropollerinde varoş ya da getto denilen yerlerde bir arada yaşamaya özen göstermişlerdir. Bireyler bir yandan geleneksel yapıya bağlı kalırken, diğer yandan dışlanmışlık duygusundan kurtulmak için kent yaşamına uyum sağlayabilmek için geçiş toplumunun yaşadığı çelişkileri oluşturmaktadır, geçiş toplumunda genel anlamda uyum sağlanır-

ken beraberinde intihar, suçların artması vb. gibi sorunlar da ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel toplumlarda birey davranışlarının çoğunu diğer insanların beklentilerine göre yapar. Bireyin kişiliğini çevresi belirler. Çağdaş toplumlarda ise bireyler kendi yaşantıları doğrultusunda davranırlar. Birey kendisinin önemli bir varlık olduğunun bilincindedir. Geleneksel toplumda yaşayan insan önceden belirlenmiş kurallar ve kararlarla yaşamını düzenler. Bu insan adet, görenek, aile, tanrı vb. gibi üst otoritenin kararlarına bağlı, yaratıcılıktan yoksundur. Farklı bir durumla karşılaşması halinde paniğe kapılmaları doğaldır. Bunun diğer bir adı da "kimlik bunalımı"dır.

Geleneksel toplumdan çağdaş topluma geçişte otorite de önemli oranda sarsıntı geçirir. Herşeyi bilen, eleştiriye kapalı, dayanaktan yoksun yargılarda bulunan otorite zaafiyete uğrar. Bilim ve teknolojideki artan hızlı üretim de insanlarda hiçlik duygusunun oluşmasına yol açmış bu da davranış bozukluklarına neden olmuştur. İnsanlar kendilerini değersiz hissetmiş bu da bireyde ruh sağlığı dediğimiz zaman zaman onarılması güç hastalıkların yol açmasına neden olmuştur.

İnsanlar genelde kendilerini bir yerlere bağlarlar. Kendilerini bir şeye bağlamadan boşluk ve anlamsızlık duygularında hissediler. Bunlar din, ideoloji vb. gibi bir takım şeyler olabiliyor. Bu arada insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi de gerek karşısındakini incitmesi gerekse de incinmesidir. Bu anlam da kendisini yalnızlığa terketmeyi tercih etmek zorunda bırakmıştır. İşte bu yalnızlık onu birtakım arayışlara sürüklemiştir. Bu yalnızlığı giderebilmek için kendisini alkol, uyuşturucu vb. gibi zararlı maddelere verdiği görüyoruz.

Bu anlamda sağlıklı bir toplumun oluşabilmesi için daha çocukluk döneminden itibaren bilinçli bir ilişki biçimi esas alınmalı. İlerideki süreçte bu konular üzerinde duracağız.

KAYNAKLAR:

Kişiliğin Gücü, Al Siebert
Yüksek Bilinç Kılavuzu, Ken Keyer Jr.
İnsan Olmak, Engin Geçtan

Hîn hêmanên hunera komîk di stranên me yên gelêrî de

Mustefa Reşîd

Komîk ew şeweyê hunerê ye, ku hunermend yan biwêj taybetiyên kesekî yan tiştekî bi awayekî pêkenîn û henek dide xuyakirin, yan jî nixên wî kêmdike û yan jî hin kêmasiyan mezin dike. Bi vî awayî hunermend bala temaşevan, xwendevan û gehdaran dikişîne ser mijarê û mijar pê xweş dibe.

Di hin stranên me yên gelêrî de ev heman jî hatine bikaranîn. Çiqas stranên me yên gelêrî li ser babet û pirsgerêkên civakî û bûyerên dîrokî hebin jî, lê piraniya wan li ser evîndariyê ne; evîndarî di stranên me de mijara here girîng e. Stran bi gîştî li ser çarenûsa du evîndaran ne, ku bi gelemperî di dawiya stranê de nagihînin armanca xwe. Ji ber wê jî, di stranên giran de taybetiya drama û tragîdiya gelek aşkere û diyar e. Em dibînin, ku mamosteyên me yên dengbêjiyê di van stranan de gelek hêmanên (element) hunerî bi kar anîne. Emê di vê nivîsara xwe de hewl bidin, hin hêmanên komîk di hin stranên gelêrî de bibînin.

Emê wek nimûne hin şaxan ji strana Yarî Meyro Meyremînê, ku li herêma Çiyayê Kurmênc têgotin pêşkêş bikin û binêrin afirînerê vî stranê çi şeweyên hunera komîk bi kar anîne.

Ji strana Yarî Meyro Meyremînê

De yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar yar yar
Yarî Meyro Meyremînê
Devî dostê, dilî çirûkê
Bi min re xayînê
Dosta kekê Evdilwehîdê Lawînê,
Nîşandarê mertînê
Lê Meyrem tu ji min re nedibû
Kihêleke ji kihêla Eloyê Mersawînê
Enî beşê sê lingên xwe sipînê
Qîtziravê qamûşînê,
simkadînê bêtilafirînê,
Stû bi hicêb û bi dapînê
Mohra Kawayê Hemdamînê li ser danînê
Lê Meyrem, lê Meyrem, lê Meyrem

Rojekê ji rojên rebilalemînê
Minê tu bikişanda ber kevîrê bînekdaşê
Di ser te re bixû, anda
Kilavekî qehwerengînê
Her koşake kulêv
Minê tede bikuta
Stêrkek ji stêrkên zêrê Xurêsînê
Di dorê re daniya gobekeke hêvînê
Ew kulava netê firotan û netê kirînê
Ne minê bi ser wî kilavî de berda
Berdehekî ji berdehê bi rêşînê
Vêxista cotek zengûyên zêrînê

Di serê te kira lîwaneke zîvînê
 Bi ser de berda rişmake tûcînê
 Lê Meyrem, lê Meyrem
 Şêxoyê Gulê, Şêxoyê Şerqînê
 Lingê xwe davête rikêbê,
 Xwe diqulbînê,
 Li navbera qerpûz û zînê
 Ji para teriyê li piştê datînê
 Ji pêre seriyê xwe
 Li tenga sîngê Şêxo disekinînê
 Şêxoyê Gulê, Şêxoyê Şerqînê
 Lawikê çardehsalînê, siwarê Methînê
 Çerxeciyê çemê me yî jêrînê
 Berdida cotê tajiyyên cêwrînê
 Dibû şîqeşîqa teyrê ispirî-dogan
 Di ser re derê û dixwînê
 Bervê Methînê bi çemê me yî jêrîn de di-
 qulbînê
 Li dûza merkeb El-Hisan, li erdê Metînê
 Li navbera Heran û Cibrînê
 Ji xwe re digere li rawa karê xezêl
 Karê xezêl radike
 Ji ber tûmê gewrikê û hewşînê
 Meyrema min, yarî Meyro ...

Şêxoyê Gulê, Şêxê Şerqînê
 Wê çaxê di cih de berdida
 Cotê tajiyyên cêwrînê
 Dibû şîqeşîqa teyrê ispirîs-dogan
 Di ser nêriyê xezêl re derê û dixwînê
 Berê Methînê bi çemê me yî jêrîn de di-
 qulbînê

Li dûza Merkeb El-Hisan, li erdê Metînê
 Li navbera Heran û Cebrînê
 Nêriyê xezêl diqulbînê
 Şêxoyê Gulê, Şêxê Şerqînê
 Nêriyê xezêl radike
 Li terkiyê dişidînê
 Dibe li pêşiya Kinik-Meyrema Hoganî
 Li erdê dixînê

Kinik-Meyrema Hoganî bi dilekî ne yî
 xweş

Nêçîra Şêxo ji erdê radikê û hiltînê
 Şêxo digot lê Meyro Meyremînê
 Ez nizanîm çima
 Tu pozê xwe li min radikê û hiltînê
 Qeyne te bavikê xwe tola xelkê nediye
 Etarê tirpan û gêzeran,
 Etarê binaniya Mersînê
 Ji sibê heya bi êvarê

Li çewlika deşta Hemqê,
 li qulpê Entekê, gund bi gund,
 Tirpan û gêzeran digerinê
 Ji sibê heya bi êvarê
 Ji dest bavê te tola xelkê de
 Nakevê darikê teraziyê, benikê mêzînê
 Meyrema min, de yar yar yar
 Yar yar yar yar yar Meyrema min

Yar yar yar yar yar yar yar yar
 Yar yar yar yar yar yar yar yar
 Lê Meyro Meyremînê
 Vê sibê min bal û zeyan xwe didayê
 Li navbera gundê Şeşê û Metînê
 Xumexuma dewatekê té
 Defek ê lêdixînê
 Ezê diçûm sêra wê govendê
 Min xwe berdida gundê me yî jêrînê
 Min bal û mela xwe didayê
 Kinik-Meyrema mine Miho Begê,
 Ketiye serê govendê
 Destmaleke herîrî bi dest de
 Serê dîlanê - tew dilo - dikişîne
 Ne wexta çavên reş û belek
 Li min sêwî radikê û hiltînê
 Dibû guregura hêstirên xwînê
 Bi ser hinarekên rûyan de,
 Bi ser sîngê sedef de dibarînê
 Min digot lê Meyrem
 Tu bi Xwedê dikê û dihebînê
 Tu yê tu xeman nexwê;
 Tu kişûman nekişînê

Şêxoyê Gulê, Şêxoyê Şerqînê
 Li welatê dê û bavan
 Di pey canê te re kor bibê,
 Meyrema min xweş nemînê
 Hevalino, ehbabino
 Xwedê bike ez nifirekê bikim
 Giştik destê xwe bi min re vegirin
 Li ber rebê alemînê,
 Bi min re bibên amînê
 Mêrê pîs û xirab
 Xêr û xweşiyê ji canê xwe nebînê
 Ji Kinik-Meyrema mine Hoganî re
 Çêkirine cotek qondire
 Herdu kerikên xwe zîvînê,
 Bi ser de berdane sê gupikên zêrînê
 Mîrata qodirê teng çêkirine
 Şeyê lîngan diguvişê,

Pêçiya qilîçê dêşînê
De yar yar yar yar yar yar yar

Yar yar yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar Meyrema min
Lê Meyrem te li hember, min li hember
Hoganiya min te li hember, min li hember
Vê sibê ji meraqa dilê min û te re
Billa zerikek ava sar biniqîtê
Ji kevîrê yaqûtî reş î mermer
Hecî di navbênê du aşiqan keve,
Destên wan ji hevdu bîne der
Ezê nifîrekê lê bikim,
Li axretê mehrûm bibe
Ji şefaeta pêximber
Di mala xwe de bimire
Heval û ehab tukes nêzîkê nebin,
Tikes nere ser
Gava rabûn rakirin
çekirin diyarê rehmetê, axa gornê
Pençek ax avêtin ser
Ezê wê çaxê nifîrekê li xoce bikim
Xwedê bikim winda bike qelem û defter
Di vê wexta me rezîl de
Her û her xoce nikare
Ti telqînan bide li ezber
De yar yar ya yar yar yar
Meyrem min, esmera min

Yar yar yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar yar yar yar yar
Yar yar yar yar Meyrema min
Lê Meyrem, lê Meyrem, lê Meyrem
Ewrek rabû ji qulpê Entekê de
Gurmegurm e, zalimê vingevîng e
Xerberdaran xeber didan
Min lawîkê evdalê xelkê
Bi min re digotin:
Tema malekê ji gundê we barkir
Derbaskir orta gunde
Min berê xwe gerand
Min bala xwe didayê
Kinik-Meyrema mine Hoganî
Bi dest xwe kirî mîkutê hesinî
Dixwaze bikute serxwarê singe
Lê Meyrem min digot ezê vê sibê
Nifîrekê li canê xelkê xwe yî hoganî bikim
Xwedê bikim mîkut ji dest de bişimite
Lêkeve li cotê xilxalan,

Di bin de bi kîne boxaza linge
Lê Meyrem min digot ezê bikim û bilezî-
nim

Rêya Heleba şewitî bikudînim
Ezê li devê sûk û bedistana bigerim
Tuxtîrekî bi xwe re bînim
Ezê bêjim tuxtîro
De zûbe bike û bilezîne
Mîrata nexweşxanê
Bi ser min û xwe de hilweşîne
Qutiya dermên û melhemê hilîne
Berê xwe li çewlika deşta Hemqê,
Li qulpê Entekê bigerîne
Xwe bi Kinik-Meyrema mine Hoganî gihî-
ne
Birîna Meyremê jêre bikewîne
Nextiya xwe 1500 qurî ji min bistîne
De yar yar yar yar Meyrema min

Em dibînin çawa hunermendê me di da-
wiya her şaxeke stranê de henek û laqirdi-
yekê dike; ew bi wî awayî ji her şaxeke stra-
nê wêneyekî karîkatorî çêdike. Di şaxên pê-
şiyê de Meyremê dike mehîneke kihêl, bi
zîn û zengû, bi berdeh û lîwan, bi dizgîn û
bi rîşme. Di şaxên navîn de Şêxoyê Şerqî
(evîndarê Meyremê) diçe nêçîrê, ew nêçîr-
vanekî gelek sivik û jîr e. Lê belê Meyrem bi
dilekî sar wî pêşwazî dike. Ji lew re, ew bavê
wê nizim dike, wî li çewlika Deşta Hemqê, li
Qulpê Entekê dike çerçiyê tirpan û gêzeran.
Di pey re Şêxoyê Şerqî Meyrema xwe li gun-
dê Şeşê û Metînê di serê govend û dîlanê de
dibîne. Çiqas evîna wan xurt e jî, ew li dawî-
ya şaxê, pêlavên Meyremê ji me re bi awa-
yekî karîkatorî nîşan dide. Ew nifir û niçiran
li xêrnexwazan dike, wan dibê gorê û bi ser
de jî, dixwaze, ku xoce deftera xwe winda
bike û nizanibe teqînê jî li ser wan bixwîne;
ev jî henek û laqirdî ye. Di şaxa dawiyê de
Meyremê li ber vegirtina kon dibîne. Daku
ew xwe nêzî wê bike, dixwaze, ku mîkut li
lingê wê keve û ew biçe ji bajarê Helebê
doktorê ji Meyremê re bîne û nextiya dok-
tor jî ji beriya xwe bide.

Bi vî awayî, bi hunera henek û laqirdiyan,
dengbêj bala me dikişîne ser stranê û me ji
şaxekê derbasî şaxa din dike.

02. 06. 2002

“Huner ji bo hebûna gelan wekî hewayê em distînin!”

Hevpeyvîn : Dilşad Nûdem

VEGER: *Birêz Ercan tu dikarî xwe bi xwendawanên me bidi nasandin.*

Ez sala 1962' an li gundê o gundê omê ku bi turkî jê re Zincirlikuyu te gotin (girêdayî Kulu) hatime dinê. Piştî xwandina bingehîn me barkir Ankara' ye. Heya iro jî ez li wir dijîm. Peywendî an jî meraqa min ya li ser muzîkê ji zaroktiya min de hebû. Hîna ez bi çûkbûm di dibistana bingehîn de derdiketim şahîyan û him memosteyên min Him jî kesên li derdora min xweşbûna denge min bi bîra min dianîn. Dikarim bêjim ji wê Demê bi şunde min giraniya xwe da ser muzîke û giheştim merhela iro.

VEGER: *Di pêvajoya destpêke de te tesîr ji ke an jî, ji çi distand?*

Wek tê zanîn di nav kurdan de kultûr û kevneşopiyeka berfireh ya muzîkê heye. Di wê demê de ev çanda hanê gelek zindîbû. Stranên şînan yên evînî û yên govendan hebûn û wana bêguman li ser min tesîreka mezîn kirin. Her wûsa Radyoya Erîvanê û ya îranê te bîramin bi kurdî wesana dikirin. Wê demê gelê heremê bi coşî guhdariya wan dikir. Ger were gotin kû Mîna gelek stranbêj û hunermendên din li ser min jî tesîrek mezîn kir van faktorên.

VEGER: *Li ser xebata we ya niha huner dikarin me agahdar bikin?*

Niha li pêş min projeya kasêteka bi kurdi heye. Lê belê bi firmeyêka muzîkê re peymanana min ya hevkarîyê heye. Ez, divê vê

projêya xwe peşî ji

wan re pêşkeş bikim. Kû tu astengîyan dernexin pêşîya min ez dê bi wan re çebikim. Kû neçe serî ezê bi xwe derxim. Dixwazim bi rengekî profesyonel derbixim. Di vê kasetê de min, daxwaz heye kû bi mirovên pişpor re hevkarim. Ez dê berhemên helbestvanên kurd yên jî û zîrek di nav muzîka xwe de bidim jîyandin. Heya bighem wê nuqtê dixwazim kurdîya xwe jî bi pêşve bibim. Ji hêla din birêz Gulîstan Perwer û ez em li ser kasêteke kar dikin. Min di vê xebatê de wek dîrektorê muzîke rol girtîye. Wekî din jî ez dikarim bêjim kû li unîversîta Hacettepe bêsa folklorê de wek memoste kar dikim. Kû eger kin were gotin kar û jîyana me bûye muzîk.

VEGER: Birêz Ercan, te zanîn hun li Turkîyê bi muzîka xwe tene naskirin. We bi gelek hunermendan re hevkarî kirîye, stranên we ji hêla gelek kesan de tene gotin. Mirov dikarê bêje kû keda we ya li ser muzîka turkî gelege. Lê belê gelek caran jî, ji aliyê muzîkperwerên kurd de li hemberî we rexne dihatin kirin û digotin Bîlal Ercan kurde lê çima bi zimanê xwe jî nabêje.

Belê gelek raste û rexne di cîhdaye. Di serî de dixwazim nuqteyêke rastbikim. Min bi turkî digot û dinivîsand. Lê belê ruhê stranên min hemî caran ruhekî kurdbû. Hemî stranên min ji serî heta binî bi motîfên muzîka kurdî xemilîne. Raste zimanê stranên bi turkiye lê ruhê wan bê guman bi kurdîye.

Wekî helbestên nemir Ehmed Arif, wekî romanên Yaşar Kemal wekî, Fîlmên Yılmaz Güney. Lê ez dikarim rexneyêke him li xwe û him jî li kesên wê kû hîn jî wê riyê berde-wamdikin bikim. Niha rastî wûsaye: Zorî li te tê kirin beyî îrada te.

Yek re didin ber te û dibêjin "kû tu bixwazî bi serkevî girînge tu ewilî bibî turkekî baş. Ji te re tê gotin serfirazî û turkbûn bi hev re girêdayîne. Mirov di vî karîde ji bo tiştêkî qezenc bikin gelek nixên xwe diavêjin bin lîngan. Yên şîyar dibin vedigerin ser rîya rast.

Di van 20 salên dawîyê de gelek derzîn û dejenerasyon pêk hat. Lê ji gavekê bi şunde mirov ji xwe dipirse û dibêje " em çi dikin, çanda min kîjane û heta kengê ev qirêj".

Ger were zanîn her tişt ne pere û şohrete. Lê şerd û rewş çî dibe bila bibe divê em li nixên xwe xwedî derkevin.

VEGER: Birêz Ercan hun rewşa kû îro muzîka kurdî tê de çawa dibînin?

Xebatên gelek baş û bi rummet hene. Berî her tiştî divê muzîka kurd ji nav sînorên herêman derkeve. Gelek xebatên baş hatin kirin lê yên kem û ji zanabûna muzîkê durr jî gelek bûn.

Wer bawer dikim kû divê mirov vê yekê fehm bike. Pevajoyekê dest pêkir di warê huner de.

Lê her kû diçe nûjentir dibe û rûdine. Her wûsa di muzîka kurd de pirdengî ne zêdeye û girînge li ser were xebitîn. Lê bi giştî ger were gotin kû dengên gelek xweş û hunermendên Dilxwaz hene.

VEGER: Gelek spas ji bo we dema xwe da me. Hun di dawîyê de dxwazin bo xwendawanên kovera me VEGER' e çî bêjin an jî çî peyamê bidin.

Huner ji bo hebûna gelan wekî hewayaya em distînin, wekî wxîna canê me pewîste.

Bê huner û çand pêşeroja kesî nîne. Dîsa pewîste ku em di warê xwandin, nivîsandin, raman û weşanande bi pêşkevin.

Dîsa wer bawer dikim kû kovara VEGER, wê çî ji bo herêma Anatolya Navîn û çî bi giştî. Di nav gelê kurd de roleka bi rummet bilîze. Min bi we bawerî heye, xelkê me li benda we ye. Serkevtina we dixwazim û dilê min bi we re ye.

VEGER: Gelek spas em jî sihhat û serfirazîya te dixwazin.

Ez spas dikim.

Tavşançalı'nın Tarihi

İhsan Eken

Bundan yaklaşık 300yıl önce, 1691 tarihli kapsamlı iskan kararının bir sonucu olarak, Orta Anadolu'nun yüksek ovalarına yerleştirildiklerinde, karşılaştıkları manzaranın hoşlarına gittiğini tahmin ediyorum. İlbahar aylarında havaların ısınmasıyla geldiklerini düşünürsek her tarafı yemyeşil, rengarenk çiçeklerin oluşturduğu halı görünümüne alanlar, meyva çalıkları, özellikle üzüm ile dolu yamaç ve tepelikler ve değişik yerlerden akan pınar sularının oluşturduğu küçük derecikler, hem yo-

rulmuş göçebelerin hem de koyun, inek ve diğer hayvanların iştahlarını kabarttığını sanıyorum.

Keşke göçebelerin içinde yazma alışkanlığı olan birisi olsaydı da, genelde düz olan arazinin muhteşem cennetsel güzelliğini bize aktarsaydı. Keşke geliş sebeplerini, aile ve üyelerinin sayılarını inek, koyun ve at rakamlarını v.s yazsalar. Ama biliyoruz; göçerlerin böyle bir alışkanlıkları pek olmamış. Onlar tarihlerini, efsanelerini, masal ve hikâyelerini hep sözlü aktarmışlar. Bütün bu biri-

kimleri yazıya dökmek bizim nesile kalmış gibi görünüyor.

“Reşvan Federasyonu’nun bir aşireti olan Omarîler, ilk çadır kurdukları yerin kasabanın hemen dışındaki Bîrreşk (Siyah Kuyu) dediğimiz yer olmuştur. Bîrreşk’in hemen güneyindeki Ara Bira’da küçük pınarlar ve bunların oluşturduğu uzun bir dere vardı. “Ar” bilindiği üzere ateş demektir. Çadırılı yerleşim yerlerine Ar demektedirler. Ara Bira ismi buradan gelmiş olmalıdır.

1850’lerde kasabanın şu andaki merkezinde Konyalıların hewşoları (bir çeşit ağıl) vardır ve muhtemelen yaz aylarında koyunları için yayla olarak kullanmaktaydılar. Bölgeninde yerleşmeye uygun yeri burasıdır. Zira bölgenin önemli su kaynakları olan ve sonradan isimleri “Kanîya Camîye”, “Kanîya Bejdeliye” ve “Kanîya Qarka” olacak olan çeşmeler buradadır. Ana yola da daha yakındı.

İlk yerleşimden kısa bir süre Konyalılar bölgeyi terketmiş ve yerleşim bugünkü yere geçirilmiştir. Yerleşim iki çeşmenin etrafına yayılmıştır.

“Qon” dedikleri kara keçi kılından yapılmış evlerinin büyüklüğü “sun” dedikleri sütunlar belirlemekteydi. Çadırların içi de hasır ve halılarla çeşitli bölümlere ayrılırdı.

Atalarımızın konakladıkları veya mecbur edildikleri bu yeni yerlerdeki muhteşem doğa zenginliği ve güzelliği dışında, daha önceleride bir çok yerde gördükleri, çeşitli harabelerle de karşılaştılar. Zira bölge bin yıllarında Selçukluların hakimiyetine geçtiğinde yıkılıp insansızlaştırılmıştır. Geriye kalan harabe taşlarından en son grubun hıristiyanlar olduğu anlaşılmaktadır. Kasabanın güneyindeki tepede, Tavşandağı bugün ziyaret yeri olarak anılan yerde bir taş havlu ile çevrili iki odalı bir yapı vardı. İzle-

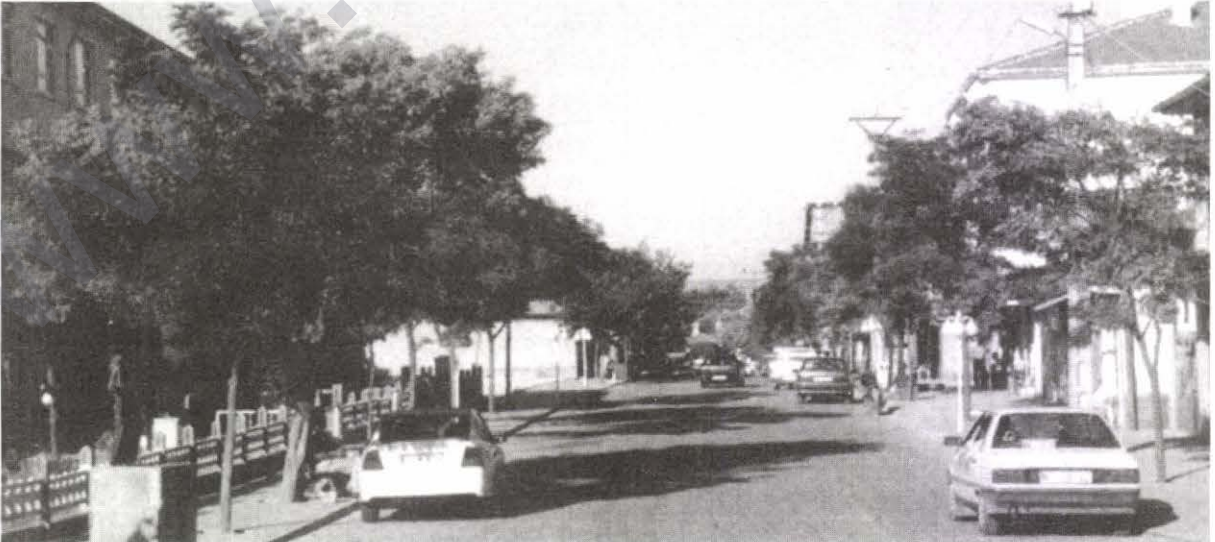
rini hâlâ görmek mümkün.

Ayrıca kasabaya bağlı Uzunkuyu'nun ortasındaki büyük höyüğün çevresinin siyah taştan yapılmış bir surla çevrili olduğu anlatılır. Bu höyüğün asırlar önceki bir yerleşim yeri olduğu, çeşitli kültür- lere asırlarca konaklık ettiği tahmin edilmektedir. Harabelerdeki çeşitli büyüklükteki mermer blok ve sütunlar ile höyüğün sur taşları zamanla evlerin temellerinde kullanılarak çoğu yok olmuştur. Çeşitli yerlerde bulunan belki 2000 litre suyu alabilecek büyüklükteki ambar, ve diğer ebattaki testilerin çoğunluğu hazine bulduğunu sanan insanlarımız tarafından kırılmış, yok edilmiştir. Aynı şekilde işlenmiş sayısız mermer ve granit taşların da çoğunluğu yok edilmiştir. Bizim göçerlerin eskiye olan yaklaşımları kendi başına bir inceleme gerektiriyor. Ama net olarak görülen şudur ki; ne buldukları tarihi zenginlik ve eserlerinin değerlerini anlayabilmişler, ne de kendi tarihi eşyalarını, örneğin halılar, kilimler, çuvallar, heybeler, giyim eşyaları, mutfaklarının bakırdan, gümüşten yapılmış eşyaları, elişî örgüleri vs. gibi, çoğu zenginliklerini ya yakmışlardır, ya çöpe atmışlardır ya da üç beş kuruşa çerçilere satmışlardır. Bütün bunların çoğunluğunun korunduğunu düşünün. Tavşançalı'da, muazzam ve ilginç bir

müze olmaz mıydı? Atalarımızı, tarihlerini ve yaşamlarının çeşitli yönlerini daha sağlıklı bir şekilde tanımaz mıydık? Bugün onları anlatmakta daha az zorluk yaşadık sanırım.

Selçukluların bölgeyi boşaltmasından sonra tekrar birtakım yerleşimler olduysa da, Osmanlı döneminde Celalî isyanlarından dolayı Orta Anadolu'nun birçok bölgesi tekrar boşaltılmıştır. Yaklaşık yüz sene süren Celalî isyanları ancak 1650'lerde kontrol altına alınabilmiştir. Aynı tarihlerde Antakya ve Halep arasındaki bölgede ciddi olarak göçebe yığılmaları vardır. Bunlar Türkmen ve Kürt aşiretleridir. Yaz aylarında Güneydoğu Anadolu'nun kuzey bölgelerindeki dağlara, çıkan bu aşiretler kış aylarında ise sıcak iklimi olan Antakya ve Halep bölgelerine dönüyorlardı. Göçebe nüfusunun artışı otlak kavgalarına, göç sırasında yerleşiklerle problemlere hatta talanlara sebep oluyordu.

Osmanlı devleti boşalan Orta Anadolu'yu tekrar canlandırmak ve Antakya-Halep bölgesindeki yoğunlaşan göçebelerin çıkardıkları sorunları çözmek amacıyla 1691 yılında kapsamlı bir iskân kararı almıştır. İskân kararıyla diğer bölgelerle birlikte göçebelerin önemli bir bölümü Sivas, Kırşehir, Ankara ve Konya'nın kırsal alanlarına yerleştirilmek üzere

gönderilmiştir.

Konya bölgesine gelen Omarî aşireti ve diğer birçok aşiret bölgenin kış şartlarının ağır olması nedeniyle kış aylarında tekrar Antakya-Halep bölgesine gitmişler ve yaklaşık 150 yıl süresince yazları Konya'da, kışları Antakya-Halep bölgesinde geçirmişlerdir. Hatta ilk geldikleri kışta binlerce hayvanın soğuk ve yemsizlikten telef olduğu da anlatılır.

Göçebe koyunculuk yapan, yani yazın yüksek yaylalara çıkan, kışın sıcak bölgelere inip otlak hayvancılığı yapan insanların Konya bozkırında kışın kendilerini ve koyunlarını korumaları mümkün değildi. En basitinden mandıraları yoktu. Yapmasını da bilmiyorlardı. Kuyuları yoktu. Kuyu kazacak küreklerinin bile olmadığı anlatılırdı. Koyun için yem ve samanları yoktu. Bu güçlüklerden dolayı Osmanlının da zorluk göstermediği yani göç yollarına izin verdiği anlaşılmaktadır. Ana yol Çukurova üzerinden yapılmıştır. Antakya gidişleri için sıcak bölge anlamına gelen "Sel'e gittik" tabiri kullanılırdı.

Bir yaz döneminde Konya'daki kuraklık nedeniyle Samsun Bafra'ya gittikleri anlatılırdı. Gidilen bir diğer yer Sivas Uzunyayla'dır. Kaç sene olduğu da tam olarak hatırlanmıyor.

1850'lerden itibaren, Osmanlı gitmelerini engellediğinden, kışları da Konya'da kalarak devamlı yerleşikliğe geçmişler. Zaman içinde, çadırlardan kerpiç evlere geçmişlerdir. Geçişin yavaş olduğunu düşünmek gerekir. Çünkü yerleşimden yaklaşık 45 yıl sonra yani 1895'lerde büyük bir kuraklık olduğu için o yazı Samsun'da geçirmişler. Çadırları olmadan gitmeleri mümkün değildi. Anlaşılan kışları köyde yani kerpiç evlerde yazları da "Ara Bıra", "Bırreşk", "Papoğlu" gibi su kaynakları olan alanlarda çadırlarda oturuyorlardı. Böylece koyunlarını daha iyi otlatıyorlar, ve kuzularına süt sağımı

vb. işlerini daha iyi yapıyorlardı. Esasen son yıllara kadar kasabanın ismi Türkçe kışladan "Kışla" olarak söylenirdi. Kanımca 1920-1930'lara kadar kerpiç evlerinin yanında çadırlarını da muhafaza etmişlerdir.

Zaman içinde kuyu açmayı da öğrenmişlerdir. Uzunkuyu'daki "Bîre Kor-te"nin (çukurdaki kuyu) eski yerleşimlerden kalıp kalmadığını bilmiyoruz. Muhtemelen 1930'lardan sonra buralara birçok kuyu açılmıştır. Yaylalar isimlerini kuyulardan almışlardır. "Bîra Direj", "Bîr Talik" (Bîra Talik) gibi... kasabanın diğer yayalaları Pazarözü, Papoğlu ve Birce'dir.

Papoğlu muhtemelen önceden Kulu'nun yaylasıdır. Birce kelimesinin orijinali burç olabilir.

Çiftçilik yapmayı çevredeki yerleşik köylerden öğrenmişlerdir. Çiftçilikle ilgili kelimelerin aşağı yukarı tamamı Türkçedir: Anız, yava (yaba), dirgen, tırmık, anadot, lod, tınaz vb. İlk ekimin 1900'lerin başlarında yapıldığı sanılıyor. İlk tarlalar Bırreşk ve köyün hemen güneyinde açılmıştır. Tapuya ilk kayıtların 1936 yılında yapıldığı iddia ediliyor. 1950'de Toprak Komisyonu Kanunu'nun çıkması ile birlikte tarım alanlarının değişik alanlarda genişletildiğini anlıyoruz. 1960'lara kadar devecilik yaptıklarını da biliyoruz. Deve kantarlarıyla gölden tuz alarak Manisa, Aydın gibi şehirlere götürüp sattıklarını, dönüşte de incir, üzüm, vb. ürünleri getirdikleri anlatılır. Deveciliğin yerleşimden önce veya sonra olduğunu bilmiyoruz. Çiftçilik gibi deveciliğin de deyimleri tamamen Türkçedir: Kantar, Bura, Arna vb. gibi. Eski haritalarda kasabanın ismi Kurdoğlu olarak geçer.

Eski haritalarda Kurdoğlu geçmesine rağmen, kasabanın resmi adı Ömeranlı idi. 1960'ta Tavşançalı oldu. İdari şekli kasaba yani belediyedir.

Umut ve Özlem

Ahmet Çetinkaya

Orta Anadolu'nun bir Kürt köyünde yaşamak, umut ve özlemin hep diri olduğu ama acı ve hüznün de yaşamın bir parçası olduğu yeni bir mekandaki bizim için. Yeni yaşam burada tüm zorluklara ve kuru iklimine rağmen çiçeklenirken, geçmişin acı ve sefaleti bir o kadar yaşantımıza egemen olur. İşte o anda cennet topraklarından kopuşun öyküsü bilincimize çarpar, kimi zaman o anı tasavvur eder, benliğimizi orada arar dururuz.

Biraz gerilere, kopuşun o andaki çelişki ve zorluklarını, toplumsal yıkıntılarını, uygulanan şiddet ve baskılarını ve en kötüsü de toplumsal kimliğimize inkar ve yasağın dayatılması sanki hepsi sefaletimizin birer resmi gibidir. Bugün Kürdistan'da yapılan katli-

oldukları her şeyi, doğup büyüdüğü yerleri, emeklerini, tanıdık ne varsa geride bırakarak bilinmeyen bir mekana doğru yol aldıklarında, belki tüm acıları, dramları, trajedileri yüreklerinde taşıyarak, bir sezgiyle gelecekte umutlu olmak, yeniden bir bahar havasıyla cennet topraklarına ulaşmak ve her şeyi zamana yaymak gerektiği. İşte asıl gafil olan tüm bu sorunları, dertleri, zorlukları zamana yayarak, hiç bir sanatsal, kültürel etkinliğe taşımadan unutmak ve unutulmak, belki de bütün bunları bir zaman dilimine sığdırmak için beyhude bir gayretin sahibiydiler. Ya da bütün bu çabalar bu diyarda bir başlangıç yapmak, bu kuru ve cansız topraklara bereket katmak ve dahası varlığını devam ettirmek için yegâne bir yoldu.

Bir ucuyla Ankara'ya diğer bir ucuyla Konya'ya doğru genişçe bir alanın içinde köy köy, yayla yayla yerleşerek ve birbirlerinden hiç kopmayarak, egemenlerin eritme ve yok etme politikalarına, izolasyon politikalarına ve bunca ekonomik zorluklarına rağmen kendi toplumsal kimliğimizden, dilimizden ve kültürümüzden vazgeçmeyerek, unutturmak isteyenlere de bir yanıtıdır.

amlar, sürgünler, koruculuk sistemi, yeni inkar ve yasağın dayatılması sanki dünün bir kopyasıdır. Yine aynı mantık ve slogan "Ya sev ya terk et!", sanki dünün bir özeti idi.

Yüzlerce yıl önce insanlar küme küme Kürdistan'ın şehirlerinden, köylerinden, dağlarından, ovalarından koparılmışlardı. Dönüşü olmayan bir göç idi. İnsanlar sahip

Bin yılların tarihi değerlerini bir sis perdesinin altında terketmek acı da olsa aydınlanacağına dair inancımızı da asla yitirmedik.

Bunca zamandan sonra umudumuz büyümüş, şimdi gerçeğe daha yakın ve yaşam, asıl kaynağından akmaya şimdi daha hazırdır. Şimdi özlemimiz, cennetin topraklarına daha yakın duruyor.

Navê Ewropa Şîrîne

(Xerîb Ketim)

Min nizanî va çi deme
Li min pir bûn kul û xeme
Bîra gundê xwe dikim

Derd giranim derd giranim
Wella dayê derd giranim
Mîna mîyek berx venda kir
Bi ro bi şev tim dinalim

Navê Ewropa pir şerîne
Dayê hale min bîbîne
Bare giran li piştê mine
Çave min tim bi gîrîne

Ba kî teye, ba kî şene
Pele gula diweşîne
Heyva gele me Kurdan
Tim kesere kur dikşîne

Kurde Navenda Anatoli

“Songül Dotmam, keşke sen bizim Arjîn Heval’imiz olsaydın!”

Abdullah Kaya

Songül Kaya (Arjîn) 1976 yılında Konya'nın Kulu ilçesine bağlı Tavlıören Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini Kulu ve Ankara'da yaptıktan sonra 1993 yılında Kırşehir Eğitim Fakültesi'ni kazandı. İki yıl sonra da Sakarya Üniversitesi İnşaat Mühendisliği bölümüne geçti.

Üniversite yıllarında ulusal kurtuluş mücadelesine katıldı. 1999 yazında gerillaya katılmak amacıyla dört arkadaşıyla beraber yola çıktı. Songül'ün yolculuğuna ait bundan sonraki bilgiler şehadete ulaştığı Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Yuvacık Mezrası ile bu mezraya yakın Balıklar Köyü sakinlerinin anlatımlarına dayanmaktadır.

Yuvacık Mezrası yakınlarında muhtemelen pusuya düşürülen grup ikiye bölünür; iki kişi dağlara doğru kaçarken, Songül ve Erzincanlı iki kardeşten (Saygül ve Songül Bakar) oluşan ikinci grup Yuvacık Mezrası'nda yaşlı bir kadının evine sığınır. Burada ne kadar kaldıkları bilinmiyor. Bir akşam Özel Tim evi basar ve yaşlı kadının bütün yalvarmalarına rağmen üç arkadaşı alıp götürürler ve yakındaki Xişik Deresi'nde kurşuna dizerler. Cenazeleri yakındaki köylerde teşhir ettikten sonra Balıklar Köyü'ne atarlar. Balıklarlılar cenazeleri dini vecibeleri yerine getirdikten sonra defnederler.

Dotmam Songül... Arjîn Heval... Xaltiya Rehmê...

Sen dağ gibi bir kadındın Xaltiya Rehmê.

Bir dağ kadar mağrur bir duruşun vardı her zaman. Ve o dağın içinde, her insanın kendisi için yer bulabileceği engin denizler kadar geniş bir yürek taşıyordun. Yani bir insanın bütün zor zamanlarında sınımlanabileceği bir dağdın sen...

Onüçünde gelin olmuşsun. Sen gelin olduğunda kaynanan ölmüş kayınbiraderlerin öksüz kalmıştı. Daha kendin çocukken, çocuk büyütecektin. Hem de bir anne şefkatiyle. Babanın, ailenin adına lâıyk olabilmek için değil, içinden öyle geldiği için, kadın yüreğin, sana öyle olması gerektiğini söylediği için... Büyüttüğünde, onlar da sana anne diyorlardı.

Ve zaman kıtlık kıran zamanydı. Girilmemiş bir savaşın yokluklarının tüm yakıcılığıyla hissedildiği zamanlardı daha. Ekilecek buğday için kapı kapı dolanıldığı ve yazdan evlad ü iyalinin kışlık nafakasını çıkarmış olanın en mutlu olduğu zamanlardı. Onüçünde düşmüştün bu ateşin içine. Biliyorum sen yokluğu ve yoksulluğu da yakıştırmazdın kendine. Mutlaka yenecektin ve yendin. Senin yoksulluktan kurtulma mücadeleni sadece kendini kurtarma yolunda bencil bir mücadele değildi. Evinin ve yüreğinin kapısı herkese açıktı; yoklukta da, varlıkta da...

Sonra bir gün yüksek mevkilerdeki komşuların, nedeni bugün de bilinmez, ilkokulu yeni bitirmiş oğulları Erdal'ı sokağa atmışlardı. Elbette senin yüreğin dayanmazdı bu-

SONGÜL KAYA (Arjîn)

Kulu-Konya / 1976 – Dorşin-Kulp/22 Temmuz 1999

na. Erdal'ı evine aldın ve bir anne şefkatiyle büyüttün. Okuması için çabaladın. Askerlik zamanı geldiğinde askere gönderdin...

Sonra bir gün, bir yakınının bebeğine uzun bir zaman bakman gerektiğinde hiç

tereddüt etmeden kabul etmiştin Xaltiya Rehmê. O bebeğe, o kadar iyi bakmış, o kadar samimi, o kadar yoğun bir sevgi göstermiştin ki, memelerinden süt gelmişti...

Ve ben seni düşünüp seni yazarken Xaltiya

Rehmê, gazetede kanımı donduran bir cümleye takılıyor gözlerim: Afganistan'dan kaçanlar, ağırlık olmasın diye kız çocuklarını geride bırakıyorlar. Biliyorum, sen orda olsaydın, o erkeklerin geride bıraktıkları kız çocuklarını tek tek toplardın ve bir anne şefkatiyle büyütürdün onları... Hem de memelerinden süt gelecek kadar büyük ve yoğun bir sevgiyle... Erkekler diyorum çünkü halen dünyamızda her şeye onlar karar veriyorlar; tabii kız çocuklarını geride bırakmaya da...

Ben seni her gördüğümde, seninle her konuştuğumda ve seni her düşündüğümde hep "Medya'nın En Güzel Oğlu" nun büyüklüğünü de düşünürüm. Çünkü O herkesten önce farketmişti senin o insancıl ve barışçıl dünyanı. Ve O'nun "doğurgan doğası gereği kadın barışçıldır" deyişini hatırlarım. Ve O'nun 21. yüzyılda barışın egemen olabilmesi için kadın doğasının dünyaya egemen olması gerekir deyişini hatırlarım...

Yıllar yılları kovaladı. Ve sen her an, her gün her yıl biraz daha yendin yoksulluğu. 43 yıl geçmişti aradan. Varlıklıydın artık. Ve dört çocuk sahibi olmuşsun. Artık torunları etrafında dört dönen mutlu bir nine olmak yolundaydın. Torunlar da bir bir gelmeye başlamıştı.

Ve böylece 43 yıl geçmişken, herşey de yolunda gidiyor görünürken; ya da sana öyle geliyordu, bir gün kocan bir kumayla çıka geldi. Yapacak hiçbir şeyin yoktu. Yaptıklarından yarattıklarından sadece küçük bir şey istedin: Bir ev... Yaptığın, kazandığın evlerden bir ev. Herşeyi paylaşmaya hazırdın kumanla, ama sadece sana ait bir ev istiyordun. Herşeyini senin yaptığın, bahçeler çevirip fidanlar diktiğin, fidanların ağaca dönüşünü, ağaçların meyveye duruşunu büyük bir sabırla beklediğin, o Konya bozkırında yarattığın "vaha"yı istedin bir tek.

Ama vermediler...

Ve 43 yılda emekle, sabırla yarattığın zenginliklerin üzerinde tek bir söz hakkının olmadığını çok acı bir biçimde öğrenmiştin. 43 yılda yarattıkların avuçlarının arasından akıp gitmişti bir anda. Engel olamamıştın. Sadece yüreğinde bir büyük acı ve gözyaşlarıyla seyredebilmıştın. Ve çok acı bir biçim-

de öğrenmiştin ki; bu erkek egemen dünyada senden yana ne bir insan, ne bir kurum ne de bir yasa vardı...

Oysa sen 43 yılda kendi adına bir şey yapmadın... Gelecek adına yaptıkların hep iki kişi içindi. Sen her şeyi kadınla erkek arasındaki sevgi adına yaptın; kadınla erkek arasındaki "kutsal birliktelik ve ortaklık" adına yaptın. Hani "Medya'nın En Güzel Oğlu" nun, kadınla erkek arasında bir gün kurulacağını ve bunun da insanın kurtuluşu olacağını söylediği birliktelik ve ortaklık... Ve O senin bu ortaklık ve birlikteliğin küçük bir parçasını kendi hayatında kurup yaşattığını ve gelecekteki büyük ortaklığın hazır tarafı olduğunu, ancak erkek tarafının hazırlanması gerektiğini, bu yapılmazsa, bu büyük ortaklığın kurulamayacağını söyledi... Ve bir gün başına getirilene itiraz ettiğinde, "Medya'nın En Güzel Oğlu" nun dediği gibi olmuştu, ortada bir ortaklık değil bir yanılma bulduğunu acı biçimde öğrenmiştin.

"Ben artık bir kumayla beraber yaşamaya katlanacak yaşta değilim" demiş ve oğlunun evine sığınmıştın. Sığındığın yer cennet de olsa, minnet duyarak yaşamak sana göre değildi. Kanatları kırık bir kuşa dönmüştün. Çökmüştün. Sana anne diyen erkekler sana ihanet etmişlerdi. Bir kez olsun arayıp sormamışlardı seni. "Bir tek Erdal beni arayıp soruyor" deyip seviniyordun.

"Hangisi?" dediğinde iyiden iyiye hüznellenmiştin.

"En küçüğü" demiştin bende.

"Neden böyle bir şey yaptı" dediğinde,

"Ne kendisinin ne de başka kadınların senin durumuna düşmemesi için" cevabını vermiştin.

Öylece kalakalmıştın Xaltiya Rehmê. Verdiğim cevap şaşırtmıştı seni. Öyle ya, dağlara giden bir genç kızın senin durumunla, 43 yıllık bir evlilikten sonra üzerine kuma getirilmesiyle, ne alakası olabilirdi ki?...

Bir süre sonra başını kaldırdığında "Erê" demiştin ve devam etmiştin: "Çi dibe lê bibe, qedera insana di destê insanada be..." Sözü her şeyi anlatıyordu: Bütün mücadele insanın kendi yaşamını özgürce belirleyebileceği bir dünyanın kavgasıydı elbette. Ve sen bunu 56 yaşında, 43 yıllık bir evlilikten sonra üzerine kuma getirilmesinden sonra

anlamıştın.

O akşam tanıdığın, bildiğin bir genç kızın, bir gençlik tutkusuyla değil, senin yaşadıklarında somutlaşan, ete kemiğe bürünen, canlı, dipdiri, bir o kadar da yakıcı gerekçelerle dağlara gittiğini öğrendiğinde, yüreğinde ne büyük fırtınaların kopmaya başladığını anlamak için, bir kez olsun gözlerine bakmak yeterliydi.

Xaltiya Rehmê'nin yüreğinde kopan fırtınalarla başbaşa kalmak isteyen yüz ifadesini görünce sana yöneliyor düşüncelerim. Songül Dotmam... Ailenin en küçüğü... Adın, ailede sen ve senden önce doğmuş çok sayıda kız dolayısıyla, artık kız doğumlarının son bulması temennisiyle konmuştu. Ama o günlerde senin adını koyanlar nereden bilebilirlerdi ki sen gelecekte her şeyin başlangıcı olacaksın? Oysa sen ailenin en küçüğü olarak en büyük eylemi yaptın. Ve gün be gün büyümektesin şimdi sen... Sen önceleri dağlardan denizlere boz bulanık akan, şimdilerdeyse denize yaklaştıkça durulaşan bir ırmaksın... Ve şimdi sen doğacak çocuklara ad, korkaklara cesaret, körlere ışık, sağirlara ses, kendi cehenneminde yananlara su ve her şeylerini kaybetmiş Xaltiya Rehmelere umutsun...

Sıcak bir yaz günü, sıcak bir gülümsemeyele "bir arkadaşından selam getirdim" deyişini hatırlıyorum. Arkadaşımın adını söylediğinde gösterdiğim olağanüstü şaşkınlık karşısında dolu dolu gülmüştün. O aydınlık yüzün halen gözlerimin önünde ve kahkahan halen kulaklarımda... Sonra bir selam daha... Sonra gidişin... Gidişin ki çoğumuzu kendimizden utandırdı gizliden gizliye; "ailenin en küçük kızı"na lâyık büyükler olmadığımız için... Gidişin ki kendine getirdi çoğumuzu; yani bizim için bir kendine gelişti senin gidişin...

Senin, atalarının 500 yıl önce sürgün edildiği topraklara ayak bastığında ne hissettiğini, ne duyduğunu bilmek isterdim. 500 yıllık sürgünden döndüğünde insanın yüreği nasıl çarpar, kafasından neler geçirdi? Karşında oturup uzun uzun senden dinlemek isterdim. Önce katliamlarla kırdırılan, sonra ölülerini geride bırakıp uçsuz bucaksız Anadolu bozkırında kaybolmak üzere yalın yapıldak yollara düşürülen atalarımızın ker-

vanlarından yükselen ağıtlar duyuluyor muydu halen?... Kırımlardan geçirilip ateşe verilen köylerden dumanlar yükselmekte midir halen? Yoksa 500 sene önceki dumanlar, dumanı üstünde 3000 köyün dumanlarına mı karışmaktadır? Keşke bir bir anlatabilseydin bana...

Ama olmadı... Çünkü sen o topraklara ayak bastığında, seni ilk karşılayanlardan biri, o toprakların büyük illeti "ihamet"ti. Ve peşini hiç bırakmadı. Ne dağlarda, ne de sığındığın köyde... Köyde bir yaşlı teyzeye sığındınız üç arkadaş. O da sizi bağrına bastı. İhanet kapıyı çaldığında direndi sizi vermemek için. "Bunlar talebe..." dedi. "Bunlar dağdaki insanlar değil! Daha yeni dağlara gidiyorlar! Bakın! Ellerine bakın! Yüzlerine bakın! Elbiselerine bakın!" dedi. "Kıymayın bunlara! Zindana atın ama, kıymayın!" dedi. Daha fazla direnirse onu da öldüreceklerini söyledilerse de dinlemedi, direndi... Onu da aldılar, Xişik Deresi'ne götürdüler dördünüzü... Bir başka "Newala Kasaba"dır sanırım Xişik Deresi... Nasıl olduysa bıraktılar yaşlı teyzeyi... Ve biz ondan öğrendik senin hikâyeni... "Onlar bizim de şehitlerimiz, hevalllerimiz, onları aramanıza gerek yok... Onlar bizim misafirlerimiz" demişti bir köylü seni arayanlara... Seni aramak? Seni aramak, kendini aramak oldu seni arayanlar için...

Songül Dotmam... Evin küçük kızı... "Kendini arayanlar" çoğalıyor günbegün ve bir gün kendilerini arayanların, kendilerini buldukları yerde, sen de karışacaksın onların arasına sessiz sedasız, mutlu, dolu dolu bir gülümsemeyele...

Birşeyler söyleyebilme cesaretini de sen verdin bana, bize... Ve o cesaretle ben de diyorum ki sana, senin ölümün mutlak bir büyük acıydı. Ama bir dervişin acısı. Çektikçe ruhumuzu güzelleştirip, gelecek güzel ve mutlu ve de barış dolu günlere inancımızı pekiştiren...

Xaltiya Rehmê yüreğinde kopan fırtınalardan yorgun kaldırıyor başını. Gözgöze geliyoruz ve sanırım aynı şeyi düşünüyoruz: Evin en küçük kızı, Songül Dotmam, keşke sen bizim "Arjîn Heval"imiz olsaydın...

Serpêhatî: “Meta Edûl”

Dilşad Nûdem

Ez û ev pîra delala rûşrîn weka pelên bi ber bayê payîze kevin, ketibûn kolanên vî bajarî. Yek ji me di dawîya emrê xwe de û yê din hîn çardehsalî' bibûn xerîbên xerîbîyê. Her du jî bi hesret' mîna qulingên ji gol û warê xwe dûr mayî.

Bê rêç û rêber, şerpeze û pêrîşan. Mîna kevokên baskşikestî her du jî bêçare. Bajarekî ji me re nenas, xerîb û sar. Mîna gûlên ji kok de rabûyî çilmisî û stuxwar bûn. Mîna bilbilên di qefesa zêrîn de girtî mayî û bîra axa welatê xwe bikin, çav li asoyên dûr û bendewarbûn. Min ev dayîka derbeder, yanî serencama vê nivîsê li xerîbîyê naskir. Ev jinepîra delal di wê dema kin de kû me hev û du naskir gelek tesîr li ser min kir, di dunya min ya çûkanîyê de şûneka gelek pêwîst girt.

Di ser vê serpêhatîya hanê re gelek dem û demsal derbasbûn.

Di wan deman de emrê min çardeh sal bûn. Çend mehan berî hatina min ya Enqerê bevê min çû bû ser rehmeta xwedê. Di mêjî û dilê min de gelek ba û bahoz, gelek hest û hîsên mîna dupîya berfê hebûn û hemîyên wan, ji êş û keseran pêk hatibûn.

Malbata me li dû mirina bavê min, yekser ez şandim vî bajarî kû heya îro ez jê, qet hez nakim. Hîn jî carna dema ez diçim wir, ew kul û keser ji nû ve derdibin.

Armanca hatina min ya Enqerê ev bû kû ez dê li wir bixwînim, ji ber li gundê me ji dibistana bingêhîn pê ve dibistan tunebû. Xwedê giravî çend xortên

Ji gundê me li wir xwandina bilind dikirin û li ba xwe cîh dane min da kû ez li wê derê bimînim.

Bê rêber, bê piştbaz li vî bajarê xerîb min xwe roj bi roj xerîbtir û jartir didît.

Gelek caran, dema êvaran diketim nav nîvinan, min dest bi girî dikir. Pîr şevan rûyê min li ser balifa ji hestirên min şilbûyî radiketim. Xweş te bîra min kû gelek bîrîya dîya xwe, xwîşk û brayê xwe dikir. Gundê min, hevalên min li dû xwe hiştî, ji bîra min dernediketin. Mîrov dikare bîne zimên kû di vî bajarî kû tê de bi mîljonan mirov dijîn ez bi tenêbûm. Hebûna evqas mirov û mezinahîya bajêr li ber çavên min xuya nedikir. Mêjî, dil û hestên min her gav li ser war û wargeha min bûn. Mîrovên wê deverê ji her alî de ne mîna însanên me bûn. Zimanê wan, cil û bergên wan, rengê pêwendîyên wanên bi hev re heta bêjî henekên wan bi şikleka din bûn. Gelek caran bala min dikêşand; li ezmanê wan tu cara stêrk nebûn, bayê sibê yê hunik ku li gundê me mirov pê ji xew şîyar dibû li vî bajarî nedihat. Çem û çol tunebûn, bîna axe nediket poze însanan.

Kû ger kin were gotin min gelek bîra gunde xwe dikir her gav her şev di dilê xwe de hîs dikir. Durketina ji dost û malbatê dilê min dikewijand.

Ji hêla din ve mirina bavê min kû di jiyana min de mirovekî gelek pewîste, ji min re bibû malkambaxîyêka bêhempa. Lê belê di heman gavê de min baş dizanî kû divê min bixwenda, kar bikira û serfiraz bibama. Ev berpisîyarîyekbû û min baş dizanî herkesê malabatê ji min ev pêşveçûna hêvî dikirin.

Belê, di wan rojên ji bo min gelek reş û tarî de min ev mirova naskir.

Roja yekem min ew dît, li ber dîwarekî, li ser mindereka biçûk rûniştîbû û bi çavên xwe yên qerrimî, bi awirên sar û zîwa li dûr dinêrî.

Min û ev jinepîra hanê hîn hev û dû nasnedikir. Lê her roj dema ez di wê derê re derbasdibûm çavên me bi hev diketin.

Balam, cara yekem dema min ew dît wekî

pêlek agir bi ser dile min de hatibû.

Hîn jî nizanîm ji bo çîye hema gava ewilî min ew dît germahîyekê ez kêşandim ba vê jina pîr. Şara kû wê li dor serê xwe pêçayî mîna şara dîya min bû. Deqên li ser dest û enîyê, xemleka gelek balkêş didayê. Kinc û cilpêça wê, wekî ya hemî jinên gundê me bû. Van taybetîyan, rê li ber min vekir kû ez bi wê re tekilî deynim. Ji hêla din ve, dema min ev jinepîra kurd (min li ba xwe bi bawerîyêka mezin min ew kurd dihesiband) li ber wî dîwarî wûsa bi tenê, xemdar û bi huzn didît, min bi xwe nedikarî. Dixwast xwe bighînim ev jina rû bi xem, pê re biaxifim da kû tenebûna wê parbikim.

Lê ezê heta kengê di ber vê jinepîra belengaz re derbasbûma, min ew ji nedîtî ve bihatama. Her roj piştî kû min dibistan diqand, berê min çex dibû ser wî dîwarî. Gava min ew li wir ditît gelek dilşa û mesûd dibûm. Ronîyek dikete ber çavên min. Beyî kû ez ev jinepîra hanê nasbikim, bi dîtina wê dilgermîyekê ez digirtim. Dibe kû ez hîna biçûkbûm û bîrîya hembêza dîya xwe dikir. Yanî bi zanebûn di profilê wê de min dayka xwe didît. Lê qenc tê dighem kû di qama wê de min perçeyek ji xwe didît. Ev dayîka min bû kû ji min dûr ma bû. Kurdbûna min bû kû li vê derê bi zor û bi rêkûpêk dixwastin ji min bişeqînin. Lê pêwîsttirîn kanîya awênî, hêvî û jiyeneka dewlemendbû.

Tê bîra min. Heyva nîsan a sala 79' an bû. Nayê ji bîrkirin ji bo kû ez di wê demê de hatibûm ev bajarê xopan. Dem bihar bû. Tîna roje her kû diçû germtir dibû bi vî hawî dibû mizgîna bihara rengîn. Piştî xelasîya roja dibistanê ketibûm rê dihatim mal. Dîsa meta delal bi hemî xemla xwe li cihê xwe yê her roj lê dima rûniştîbû. Dema ez hatim û nêzî wê bûm lingên min giranbûn; raweştîyam û beyî kû meta Edûl seh bike min lê dinêrîya.

Du guliyên wê yên ji rengê henne sorbûyî li ser sîngê wê dighêştin hev.

Li ser her du ceynûgan biskan xuya dikir. Ev dimenê hanê dîsa ez dixistim nav xewn û xeyalan. Mîn wûsa bê hemd, cuwanîya metê dianî ber çavan. Carna mîna bûkekê li ser hespê bû, carna bêrîvanbû bejna bilind di-hêjand diçû berîyê. Hîn caran jî keçeka hevdeh salî bû av dianî ji kanîye. Di serê govendan de desmal badikir.

Lê niha sal û demên xapînok ew jî pîr kiribûn; xewn û xeyal ji wê hatibûn dizîn. Bêyî kû ji jîyanê hesab bipirse emrê cîwan derbas bibû. Li ber dîwarekî sar, li welatêkî xerîb mîna kû nedijîya, lê hebûna xwe berdewam-dikir.

Piştî temaşeka dirêj bi xwe de hatim. Pîr caran di pey hev, bê navber dikuxîya. Dema kuxik lê dihat desmala kû di destê xwe de girtî dibire ber devê xwe. Xuya dikir kû ev jî-nepîra hanê nexweşbû.

Wê nedizanî kû ez li wê derê rawestî, li wê dinêrime. Ji bo kû dîsa bi çavên xwe, yên bi awirên dûmanî, bê navber li dûr dinerî. Min yekcar biryara xwe da û ezê biçûma ba vê jî-nepîra hanê kû ewqas zemanê bala min bi germî dikêşîne.

Lê belê di dilê min de tirsek hebû kû min ji xwedê dixwest bi rastnegere. Jînepîra hanê, kû min di xeyalên xwe de cîhê kî ewqas germ û pewîst didayê bigota ew ne kurde, jî-neka turke, min dê çawa bikira. An jî qet nexwesta bi min re biaxife. Li hemberî hemî tiştî min cesereta xwe da ser hev û gavên xwe ber bi wê jîna dil bi xem da avêtin.

Kuxika metê hîn berdewam dikir. Demeka dirêj bi şunde pê hesîya kû ez wanî rawestî li wê dinêrim. Kenekî birîndar dakete ser lê-vên wê, bi awirên xwe ên dûmanî li min temaşe dikir.

Nêrîneka germ, dilşad û dostanîbû. Bi dengêkî nerm gazî li min kir.

Were ba min kurrê min were.

Belê kurdbû meta delal û bi min re bi kur-dî axiff. Ji şabûna min dixwest mîna çûkekê bifirim. Yekcar min xwe gîhand ba wê. Demekê li ser û rûyê min temaşe kir bi wan çavên xwe ye nûranî.

Navê te çîye kurre min?

Ez Memo me metê.

Tu kîye, ji ku derêyî Memo?

Metê ji gundê me re Gundê Omê te gotin. Ez Sêvikî me ji hêla Reşîyan.

Meta Edûl li gor zanabûna xwe herêma ez jê hatîme da nasandin.

Tu ji hêla Haymanê hatîye. Erê gundên wî alî min gelek bîhîstine. Dema ez cîwanbûm me kilamên wê hêlê dizanîn û digotin.

Min xwast meraqa dilê xwe ji dil derxim ka ev jînepîra kîye. Min dest bi pirsên xwe kir.

Metê tu ji kuderêyî. Her roj li ber vî dîwarî

çi dikî?

Ez ji gundê Gollîyê me. Ji min re Edûl' a hecîyê mesto dibên.

Metê Gollî li kuderê ye?

Gundên me li aliyê Çîçekê dikevin. Kurrê min, di malda runîştin ji min re

mîna zindanêye. Li ber vî dîwarî her roj bêhna xwe vedikim.

Min wê demê fehmkir kû meta delal ji kurdên hêla Kırşehîr' e bû. Min dizanî li Kırşehîr' e kurd hene ji ber kû dîyamin a reben jî ji eşîra Têrikan bû û navê gundê wan Tabura bû kû li hêla çîçekdaxî dikeve. Dema min ev yek du re ji meta delal re got gelek kêfa we hat.

Min bi mêjîyê xwe yê zarokî muhasebe dikir lê nedikarî fehm bikim kû şûna vê jînepîra hanê divê ev bajarê bêruh û bêgîyane. Li ba min cîhê meta Edûl divê gundê wê ba. Di serê min de mîna çewtîyekêbû kû ev jîna pîr li vî bajarê xopan mîna masîyê ji ave veqete bi tenê li ber dîwaran rûniştaba, ji hêlekê de li zora min diçû ev rewşa hanê. "di malê de rûniştin mîna zindanêye". Belê ev gotin niha ji gelek caran mîna brûskeke dikeve nav mêjîyê min. Azadîya meta Edûl, dilşadîya wê li gundê wê hebû. Mixabin meta delal ji ber hîn sebebên ew zûdaye li dû xwe hiştîbûn.

Meta Edûl bi dengêkî westî û zîwa ji min pirsî

Memo, ma mala we jî li vê derêye; Li vî bajarê kû ez qet jê hez nakim rûdinin hûn?

Min awirên xwe berdand erdê û demekê bêdeng mam. Bi pirsê meta Edûl re mirina bavê min, dîya min, xwîşk û brayê min, gundê min û hemî hevalên di ber çavên min re derbas bûn. Meta delal fehmkir kû pirsê wê bê bersîv ma û ez ketim nav bêdengîyekê, li min zivirî. Bi her du destên xwe yên tenê hestî û çerm mayî rûyê min xiste nav her du lepên xwe. Dû re destên xwe li ser serê min, di nav porê min de gerandin.

Meta Edûl careka din zivirî min û pirsî

Memo lawo ma tu ji mîna min li vî welatî xerîbî?

Serê min di ber min de min li erdê mêze dikir. Hedî hedî serê xwe rakir û bersîv dayê.

Belê metê ez jî mîna te bêkes û xerîbim. Vaye bûn çend hefte ez hatime. Li ba çend xortên ji gundê me dimînim.

Ma dê û bavê te hîna li gundin?

Dîya min digel çend xwîşk û brayê min li gundin. Bavê min bû çend heyv mirîye.

Meta Edûl kesereka kûr kişand û dîsa çavên wê zivîrîn nuqteyeka dûr û bêdend ma. Piştî demekê deng pêket û bêyî kû awirên xwe ji wê nuqteya dûr rake û got:

Memo lawo, ez jana mirinê û birîna kû mirin vedike baş dizanim.

Derbeyên felekê li ser min gelekin. Lê bawer bike jana xerîbîyê ji wê derbê jî girantire. Vaye dil û cergên min hêlîyane; kuxik û nexweşî rê nadin kû ez bi yekî re deng bikim. Lê derdê giran bê war mayîne.

- Metê min nedixwast kulên dilê te vebikim. Jîyane ma em çi bikin?

Meta Edûl mîna kû bixwaze naveroka sohbetê biguherîne, her du destên min xistin nav destên xwe û got :

Ev jinepîra hanê birînên xerîbîyê di dilê wê de vekirî gelek eşkere dianîn zimên. Di her kesera wê de di her gotineka de hesret û huzn veşartî bû.

Kurre min, xwîna min kelîya ser te, kû tu bixwazî her roj were ba min ez tim li vê derê me.

Dema min a çûyînê jî hatibû. Min destê meta Edûl maç kir, soza careka din hevditî-nê dayê û ketim rîya xwe ber bi mal de çûm.

Min di rê de gelek caran nehlet li xerîbîyê û perçebûnê anî. Ji min bihata min dê meta Edûl ji van deran bibira. Bibira ba dîya xwe bila li gundê me di nav kurdan de heya roja mirinê mesûd bijîya.

Ji wê rojê bi şunde piştî bi dawîbûna dersên min ên rojane her dem dihatim ba meta delal. Bi dengê xwe yê germ û şêrîn, bi axaftina xwe ya kû dupî û bahozên di dilê min de kom bûyî bi dawî dikirin, ji min re bibû kanîya sebr û aramê.

Her kû dem diçû mîna du hevalên ji dil û can em nêzî hev dibûn. Têkîlîya bi meta şêrîn re gelek sebra min dianî. Rojekê dîsa ez li ba rûniştîbûm, metê berê xwe da min û got:

Memo, ji bo kû tu xwendinê dikî qey tu bi zimanê van jî dizanî ma ne raste?

Erê metê ez hinek turkî dizanim.

Dema digote "zimanê vana" bi detsên xwe xelkê li kolanan şanî dida.

Li gor xwe, sînor dixiste navbera xwe û "wana". Li ber çavên wê herkesê di wan de-

veran re derbas dibû, herkesê li vî bajarî dijî turkbûn û bi hawî jî bîyanîbûn,

nenas bûn. Ji meta Edûl re hebûn û nebûna wan ferq nedikir ji bo kû di nav ewqas mirov de ew dîsajî bi tenê bû. Di nav xewn û xeyalên xwe de dijîya û emrê kal derbas dikir. Dîsa kuxikê pê girt lê wê axaftina xwe her berdewam kir.

Kurre min vaye bûn deh û du sal em hatine vî bajarî. Tu ji min bipirsî

tu caran bi hatina vê derê ez nerazîme. Lê ji destên min çi tê. Lawê min got divê em barkin ji gund, herin bajêr da kû li wir bazirganîyê bike. Ji bo bûka min û nêvîyan wekî şahîyê bû. Lê li ba min mirin bû. Bawer bike di serê xwe de her roj gundê xwe xeyal dikim. Demên berê xeyal dikim. Demên berê lawo dema kû ez Edûl bûm. Erê ez Edûl' a hecîyê mesto bûm. Bi cîwanî bî mam. Zarok mezin kirin bê mêr. Mal îdare kir min, kerîyê pêz li ber derî tevna li dar xanî û bêrî û mexel hemî bûne derew. Niha li vê derê mîna şekala ber malê bê qîmet û bê rummet jîyanê berdewam dikim.

Dîsa kete nav bêdengîyekê. Ewrekî reş da-kete ser rûye wê yê nûranî. Di çavan de huzn û xemgîniyê xwe dida xuyakirin. Ez jî di gel we bêdengbûm. Wekî tiştê ketibe gewrîya min, min bi xwesta jî deng bi min nediket. Kuxika malik xerab ev jinepîra diljikestî tev de dihêjand.

Memo, meta te berê li gundê xwe bû. Bêrîvan bû, kewaniya malê bû,

Dayîk bû, jin bû, cîran bû, heval bû yanî ez Edûl' a Hecîyê Mesto bûm. Lê binêre niha bûme kanîyeka bê av. Her roj li ber vî dîwarî wûsa xerîb rûdinim, bêyî kû kes min nas bike û silavek bide min.

Ma tu dizanî di mala xwe de ez wekî siya dareka bê pelim. Ji neviyên min kes bi kurdî napeyîve. Fehm bike lawo, zimanekî kû ez bi zarokên kurre xwe re bipeyîvim nemaye. Naxwazin li ba min rûnin. Ez baş dizanim ji min fedî dikin.

Cil û xemla min ya gunde; em kurmancin me wûsa dîtîye ji mezinan. Lê niha em hatine nav turkan dixwazin mîna wan bibin. Lê bizane tu car cil û cilpêça xwe naguherim. Mirin jî hebe şara serê xwe navejim. Qîmeta dê û bavên xwe bizane. Ji kok û axa xwe bi dûr nemîne. Em kurmancin edetên me ne

mîna yên turkane.

Ku em niha li xwe xwedî dernekevin di pêşerojê de emê dereng bimînin. Heyfe kû em li van dîyarên xerîb bihêlin wenda bibin.

Dema ev gotinên dawî dikirin kuxikê lê girt û gaveka dirêj berdewamkir. Dema min dît kû dawî li kuxika wê nehat wûsa tirsek hate min. Ez rabûm ser xwe, da kû alîkarîya wê bikim. Bi destên xwe îşaret kir, kû ez ne-tirsim ji bo kû ev halê wê yê her roj bû.

Çûyîna mina ba meta Edûl ya rojane edî ji min re bibû karekî rutîn. Her cara kû ez di-çûm ba, ji min re wekî şahî bû. Ji bo kû meta Edûl bi sohbetên xwe yên şêrîn ez dibirim cîhana xewn û xeyalan. Baş tê bîra min dema metê ji min re qala serpêhatîyên xwe dikir paşê, êvaran dema ez diketim nav nîvînan, ev serpêhatî hemî wekî filmekî di ber çavên xwe re derbasdikirin û her carêjî meta Edûl dibû qehremana bingeîn di nav wan filman de. Hîn caran dibû bûkeka li

ser hespê spî. Carna govendkêşeka ji xwe bawer kû çavê xortan li dû. Car hebûn dunya bi ser wê de hildiweşîya, hestir dibarandin li ser gora brayê xwe, kû bi cîwanî hatibû kuştin.

Meta Edûl bê guman di wê demê de ji min re bibû dergehê sebr û aramê.

Bê şik ez di wî zemanî de biçûk bûm, lê ev jînepîra hanê cîhana min ya xeyalan gelek dewlemend fikir bi wî zimanê xwe yê şêrîn. Gelek çîrok, gotûbêj û hikayetên di nav kurdên Anadol'a Navîn de bi nav û dengî min ji meta Edûl bihistin. Niha baş tédîghem kû li gorî wê demê li ba min çavkanîya çanda devkî

Ya kurden herême bû. Lê kesî ev nedizani qîmet nedidayê.

Rojekê dîsa ji belavbûna me ya ji dibistanê bi şunde vegeyîyam ba meta xwe. Min silav lê da, destê wê maç kir. Li kêlekê runiştim, li hal û xatirê wê pirsîm. Min ji çentê xwe çend nanê sêlê û tozek penêr derxist û da meta Edûl. Dîya min roja berê ji min re şandî bû. Meta Edûl gote min:

Ev çîye kurre min?

Nane metê, nan û penêrê gunde, dîya min ji min re şandîye û min ji te re hinek jê anîye.

Demekê rawestî; bi ser nanê min jê re anî de mêze dikir.

Memo, diranê min nînin. Yên min daxme ne ev jî ne bi min re ne, li malin.

Lê ev nana gelek caran bîhn kir. Du re, çend caran li ser hev Got:

Xwedêyo tu canê min bistînî.

Çima ev gotina kir hîn jî nizamim. Lê wer xuya dikir kû êdî ji canê xwe aciz bibû. Di wê gavê de keçeka di emrê min de şerbikek tijî av di dets wê de hate ba me. Ji meta Edûl re kaseyek av tije kir. Metê ava xwe vexwar û ji keçikê re bi kurmançî got:

Nazan ev xorta Memo ye, ji gundê aliyê re-şîyan.

Keçike wekî qotina meta Edûl qet nebihîstibe helwest girt. Metê vê carê ji keçikê re axaftina xwe weha berdewam kir:

Binêre ev nanê sêlêye. Memo ji min re anîye kû hez biki tu jî were bixwe.

Na ez naxwazim

Keça pozbilind tenê ev bersîva da. Zimanê wê bi kar dianî turkî bû. Meta Edûl ber bi min de zivirî û ji min re ev pîrsa sererast kir.

Ev keça kurrê mine. Carna wûsa bi ser min da te. Ma keç û xortên vî zemanî nanê sêlê ji kû dizanin.

Min wer fehm kirîbû kû Malbata metê xwe ji zû de bi destên xwe ji nasnameya xwe ya kurd bi dîrxistîbûn. Ji helwesta nêvîya meta Edûl xuyadibû kû keçikê nedixwast li ba wê were dîtin. Ger vekirî were gotin wê pîra xwe fedî dikir. Nedixwest kesên wê li ba pîra wê bibînin. Bi dîya bavê xwe re kû her du jî di maleke de dijîn bi turkî diaxivî lê baş dizanî kû dayika pîr bi turkî nedizani. Wekî heqere-tekê bû ev yek. Min baş fehm kir çima Meta Edûl hewqas bi kul û kesere çima hewqas xwe bê qîmet didît. Gotina wê kû digot ji kokê xe bi dîr nekevin wê gavê di serê min de manêyeka giran stand û hîn jî mîna şîreteka giranbiha hîn jî di bîra xwe dihênim.

Têkîliya min û meta delal her wûsa berdewam kir. Lê nexweşîya wê jî her kû diçû li ser wê giran diket. Roj bi roj jartir û nexwaştir dibû. Dengê wê, te digot ji binê bîrê derdiket.

Rojekê dîsa ez li ba rûniştîbûm dest bi gotine kir.

Memo kû ez bimirim dixwazim ji te re tiş-teki bihêlim. Tu dê çi bixwazî.

Xwedê neke metê ev çi gotine?

Kurre min tu jî dizanî kû mirin ji pîran ne dûre. Bêje ji min re çi dixwazî?

Metê şara serê te bidin min bedêla dunyê ye.

Ez qurbana te bim.

Havîn hatibû êdî. Dunya germ bibû. Bi hatina havînê re min zêdetir bîra gundê xwe dikir. Kû zor û zehmet jî, bû dema bidawîbûna dibistanê hat.

Min hazirîya xwe kir û dibistanê derketim çûm ba meta xwe, me sohbet kir û min xatirê xwe jê xwest. Dema min destê wê maç kir gaveka drêj li min mêzekir û destê min berda.

Rîya te vekirî be lawo.

Belê ev gotin îroj jî di guhên min de deng lê didin. Ji bîra min naçin.

Ez çûm gundê xwe. Mîna kevokeka azad bûm êdî. Min axa gund dikire nav lepên xwe bêhn dikir. Mîna rêwiyên kû li germa havîne bi hesreta avê bimînîn wûsa hesretdare warê xwe bûm.

Lê şev û roj di pey hev derbas dibûn. Dawîya demên xweş zû te. Dîsa tirs û lerza çûyîna vî bajarê xopan ez girtibûm. Roja çûyîne hat û ez derketim rê. Dayîka reben di pey min dest berda girî û hesrên çavan dibarandin.

Ji ber xemgînîya dilê xwe nizanî çawa gihêştim Enqerê. Çûm ba hevalên xwe, hazirîya xwe kir da kû sibe dest bi dibistanê bikim. Ji hêla din ve gelek meraq dikir da kû meta Edûl çawaye.

Roja ewîli ya dibistanê gelek li zora min diçû. Xwendewanan ji hev re qala kiryarîyên xwe yên havîne dikirin. Min guh didayê carnan û fehm dikir kû jîyana wan û ya min bi tu havî ne mîna hev bû.

Piştî ji dibistanê derketinê şunde bi lez ketim kolana kû mala meta Edûl te de.

Berê xwe da wî dîwarî da kû meta delal bibînim. Lê ne li wê derê bû. Gavekê di cihê de rawestîyam. Nehat û ne li cihê xwe bû. Tirsê kete dilê min. Ma gelo meta meta şîrîn mirîbû. Na dibe kû nexweşbû li mal bû. An jî kurrê meta Edûl ew birîbû gundê wan. Ji bo kû wê gelek bîra gundê xwe dikir.

Demeka drêj li cihê xwe mam. Lê ne kes hat ne jî kes çû. Bê çare çûm ber bi malê de. Hevalên ez li ba dimam dîtin ez gelekî xem-

gînim pirsîn ka çi heye.

Min ji wan re naveroka meselê negot. Dersa xwe qedand û raketim.

Roja li dû, dîsa hatim wê derê lê ew ne li cihê bû. Meta min vê carê ne li ser soza xwe bû û min êdî nedikarî xwe bixapînim.

Çend roj wûsa bi meraq derbasbûn lê pejna wê xuya nedikir. Rojekê dîsa hatim cihê xwe bi hêvîya dîtina meta xwe. Ev tune bû. Li wî cihê kû berê ez li ba meta Edûl rûdiniştim rawestîyam. Piştî demekê min dît kû nêvîya meta Edûl kû navê wê Nazan bû ber bi min de dihat. Bi turkî ji min re got:

Merheba

Di destê wê de kîsek hebû û da min.

Ev yê te ye. Bi xatirê te.

Nazan çû û hema min bi lez li hundirê wî kîsî nihêrî. Di kîs de şareka reş hebû.

Ev şar ya meta min, ya meta Edûl bû. Meta şêrîn xebera mirina xwe bi şandina şara xwe da bû min. Di cihê xwe de runiştim. Hêstir dibarandin bi ser Şara meta Edûl de kû min di nav her du destên xwe de girtîye. Ev xebera reş bi şara xwe ya reş da bû min.

Naskirina min û meta delal pêvejoyeka çend mehan bû. Lê li ser min tesîreka gelek mezin kir. Ne mîna gelek jinên ku li gundên me dijîyan bû. Gelek dîtibû

û derbas kirîbû. Mîna kesê xwedî cemaat kû li dinê hemî geryabe xwedî ziman û çandbû. Mirov dikarî bi seetan bê westan guhdarîya wê bikira.

Meta Edûl, meta delal bê guman ruhekî kurdewarîyê da min. Her roj dema ez diketim nav nîvanan gotinên vê jînepîra hêja di serê min de raman û xeyalên min dixemilandin. Kurdîya wê gelekî paqij bû.

Teknîka axaftina wê gelek şêrîn bû. Min hez dikir guhdarî bikim. Ji tarîxê de gelek behs dikir. Bûyerên kevn baş dizanîn. Eşîrên heremê yek û yek dijmartin. Stran û kilam gelek caran ji min re, ne bi zirava lê bi gotin digotin.

Niha baş têdighem kû di wî warî de jî xwedî zanebûneka çandî bû. Dema li ba metê rudiniştim sebr dihate min. Bi axaftin û awênîyên xwe dilê min ronî dikir. Lê di vî dilê de şûneka zêrîn girt.

Gora te bihişt be meta min.

Kişilik, insanın kendisine karşı olan güveni ile oluşur

Memo Zana

İnsanda kişiliğin gelişmesi, güzelleşmesi veya çirkinleşmesi kendisine olan güvenle oluşur. TC nin 81 yıllık Kürt politikası bunu bizim elimizden aldı. Bunu alırken tüm yolları da denedi ve bütün araçlarını harekete geçirdi. Yani: ilmi, sosyal, psikolojik, ekonomik, dini, kültürel ve diğerleri.

Başta üniversiteleri olmak üzere, sisteme bağlı diğer eğitim kurumları Kürt kişiliğinin yok edilmesi veya düşürülmesi için elinden geleni yaptı. İlk öğretim kurumlarında; tek tip elbiseden başlayarak, çocuklara anadillerinin yasaklanması ve şiddetle Türkçe öğrenmeye zorlanmaları ile ırkçı marş ve tarihin öğretilmesinden; üniversitelerdeki merkezi ve özgür düşünceye sınırlamalar getiren sistemle Kürt kişiliği yok edilmeye çalışıldı. Bunlara paralel olarak, Kürt kültürü çalınarak, tercüme edilerek ve Kürt kültürünün olmadığını, olanın da ilkel ve çok geri olduğu ileri sürülerek Kürt çocuklarının kendi kültürlerine yabancılaşması, hatta düşman kesilmesini sağladı. Yukarıda saydığımız alanlar da çok çeşitli bir kuşatma ve saldırı ile beyinlere Kürtlükle ilgili olan herşeyden kaçmaları için devamlı ırkçı aşılarda yapıldı. Kürtler bu kapandan kurtulamadı ve teslim olmakla yüz yüze kaldı. Bununla gelen güvensizlik de Kürtler üzerine çığ gibi çöktü.

Bütün bu kuşatmaların sonucunda Kürtler; kör, sağır, topal ve kısacası handicap bir hale geldi. Kendi değerlerini yemeğe başladı. Irkına, kimliğine, tarihine, diline ve kendine düşman olarak, kendi inkarına gitti.

Yüzyıllar sonra bir güneş doğdu medeniyetin ilk filizlendiği kutsal topraklarda; medeniyetin anasından. Binlerce yıl birikmiş olan buzulları eritti. Tıpkı 15 bin yıl önce medeniyetin gelişmesinde olduğu gibi. Bu seferde: Medeniyetlere atalık etmiş olan Kürtler tekrar canlanmaya, kendilerini aramaya ve kaybettiklerini aramaya başladılar.

Bunun için de O koca bir yaşamı feda etti; hiç bir şahsi ve ailevi bir çıkar gözetilmeden

gece gündüz çalıştı. Büyük emekler ve mücadeleler verdiğine ucu ile kuyular kazdı. En büyük mücadelede, verilen tahribatı düzeltmek için, kendi insanına ve öğrencilerine karşı verildi. Yoktan var etti. Ve derken kahramanlar tarihe şanlı imzalarını attı.

Evet yok olmaktan kurtuldu koca bir halk, kültür, dil ve dünyanın en eski medeniyet yaratıcıları... Tarihin halklar mezarlığından son anda kurtarılmıştı, tarihe ilk nefes verenler. İbrahim de son anda kurtarmıştı; halkının başına geçerek zoru yenmişti. Dört bin yıldır tarih İbrahim'in çıkışını anlatır; O'nun da anlatılması elbette ondan az olmayacak...

Bugün bir Kürt, göğsünü kabarta kabarta kimliğini söylüyor. Halbuki 20 yıl önce kendimizden utanırdık. Şehirde okuyan arkadaşlarımızın; babalarının kötü Türkçe konuşmasından, fiziki yapısının Kürtlere benzemesinden nasıl utandıkları ve mahallede oturanların bunu fark etmemesi için nasıl babalarından on metre önde gittiklerinin hikayeleri hala kulaklarımızda. Bu yaşanmış olaylar hala Orta Anadolu Kürtleri arasında anlatılır. Güneşimiz sayesinde biz kendimize geldik ve bize bir hayali gerçekleştirdi. O'na minnetarız. Böylece körler gördü, sağırılar işitti, topallar yürüdü.

Artık ayağa kalkmış bir halk olarak tarihimizi kendimiz yazmaya kararlı ve bilinçliyiz. Yolumuzu kendimiz çizeceğiz. Başkasının bize çizdiği ve bizim sonumuz olan yollara artık kanmayacağız ve kendimize güveniyoruz. Bu dergi de onun bir ürünü. İleride de Kürtçe okullarımız ve başka kurumlarımız olacak.

Yaşadığımız dünyada insanlar, bir hayvanın veya bir bitkinin ırkını yok olmaktan kurtarmak için çaba içinde. Bizim de kendimizin yok oluşuna seyirci kalmamız bir tarihi ayıbımız idi. Bu ayıptan kurtulmanın yolu; bundan sonra Türk ve Kürtlerin eşit temelde ve demokrasi içinde yaşaması ve mutluluğu için çalışmak ve bunu yapmaya çalışanlara destek vermektir.

Were Hevalo

Dîlşad Nûdem

Hevalê xewnên şevên reş û tarî
 Çend şev derbasbûn di ser çûyîna te de
 çevîn bi sar û bê berbang
 Çend dem û demsal borîn bê te
 Lê tu nehatî

Ji çûyîna te bi şunde
 Ken revîya ji ser lêvên zarokan
 Lorîn û hesrên çavan hev dixemlînin
 Hêvî cemidîn hêvî di çavên dayîkan de
 Gul vnebûn tu car
 Bulbul ji evîna xwe bêzare
 Heyv û stêrk xeyîdîne li esmanan
 Xêlîyên bûkan dernakevin ji sanduqan
 Bi kefenê canên cîwan re bûne cîran

Hevalo, hevparê xem û derdên min
 Êdî çîrok nayên gotin li dor tenûran
 zarok stûxwar man di şevên zivistanan de
 Tevî li darnakevin neqş bi neqş
 Destên bi henne nagerin li ser hevdan

Dengê stranên paleyan xatir xwest ji zûda
 Bender bê xwedîne
 Çemê gundê me av naherikîne
 xwîn digirî li şûna avê
 Ji bilûra şivanan awazên kezebsoj belav dibin

Hevalo can bi gorî

Dil westîya ji çûyîna te bi şunde
 Te dixwaze her gav
 Guh nade şîretan
 Kû ji çûyîna te bi şunde jîyan teva bibejî

Çavên te radimisim bi hêvîya hev ditîne.

Zayend

Ahmet Duydu

Armanc rast axaftin û rast nivîsandin e. Zelalî û delaliya zimanekî bi vê armancê pêktê. Gelê Kurd; rêxistin û nivîskarên vi gelî, di kîjan merheleya vê armancê de ne? Pirs ev e. Bê guman gihê tina vê armancê, ne hêsan e. Çunkî ziman Jiyana e; çawa ku jiyaneke mûtlaq nîne, ziman jî ne mûtlaq e û ne békêmasi ye. Lê ziman bi jiyaneke pê ketî ve ba û xwe dibe, zengîn dibe. Jiyana pê ketî; dewlet tê de, xwedî her celeb rêxistin bûn e. Di pê ketina zimanî de dewlet xwedî erkeke mezin e. Ji ber ku di dewletê de ax, ni timan, bazar û perwerdahî; bi kurtî jiyana bi rêxistinî heye. Ji xwe dewlet hebûya belkî hewcedariya vê nivîsarê jî nedibû. Hînga çi divê? Divê rêxistin û kesên vî zimanî (devkî/nivîskî) bi kar tînin, hewl û zorê bidin xwe ku rast biaxivin û binivîsin.

Çend sal in ku ez li ser pirtukekê dixebitim; mijar di zimanê kurdî de Zayend e. Xebateke zanistî û dirêj e. Armanc ji bo pirtukxaneyê kurdî pêkanîna çavkaniyeke xurt e. Bingehîn mijar Zayend e. Li dor aliyên vê mijarê û bi vê ve girêdayî hinek babetên din jî derdikevin. Me dil heye, ku em ji encama lêgerînê a li ser Zayendê be eke kin bidin, ka di baxçeyên Kurdî de çi heye, çi tune ye, nivîskarên Kurd û Zayend li hev tînin an nayên? Ğ bi vê re jî gavek bê avêtin; gaveke ku bi xwe re Zayendê bîne rojevê, li ser bê nivîsandin û axaftin. Berî vê, bi kurtî be jî, em binêrin ka Zayend çi ye, çawa çêbûye, taybetiyên ku nêritî û mêhêtîyê pêktînin çi ne? Di lîteratûra Ewropa û zaraveyê Kurmancî de ci-hêtîyên Mêhêtî û Nêritîyê çi ne?

Zayend çi ye?

Li ser zayendê, berê jî, bê guman xebat hatine çêkirin. Lê bi zanistî û pisporî, cara yekem Herder û Adelung dest bi vî karî kirine. J. G. Herder di pirtuka xwe a bi navê "On the Origin of Language. 1772" de weha dibêje: Mirovê kevn, sewa ku manekê bide hebûna

xwe, ji bo ti tînen zindî bêjeyên wek mirov, lawir, gîha; ti t û elementên nezindî bêjeyên wek erd, kevr û av; hêzen xwezayî, super xwezayî bêjeyên wek jinxwedê, mêrxwedê an jî, mêt û jin, ba î û neba î hemû bi kesatî kirine. Di vî zimanî kevnar de, her sê zayend jî, hatine pejirandin û bikaranîn. Di dem û mercên xwe de bêje wek Nêr(masc.), Mê(fem.) û Bêzayend(ntr.) ji hev veqetîyane û ketine jîyanê. Va jî bi xwe re kategorîzekirina zayendê tîne rojevê. Bi vê re jî ferqên di navbera Nêritî û Mêhêtîyê de û drow (ekl)ên ku ji aliyê seksê ve di ibin hev zelal dibin. Mirovê wê demê va mevhûma (Zayend) ji jîyana xwe biderxist. Ti tînen ku her roj didîtin ev bûn û ev jî, jîyan bi xwe bû. Wek van ti tan jî hev veqetîne, ramana di mêjuyê xwe de, derbasî jîyanê kir, ango pê axivî. Pa ê di zimanî de bingeh girt û jê ûnda jî kete rêzimanî.

Zayend çawa çêbûye:

R. Johnson(1706): Bêjeya zayend, digihêje peyva Latîni Genus`ê. Ev jî tê maneya zayîn û ber(species-tür)`ê. Ğ ji bêja Latîni "gigno"(sebeb bûyîn)`yê tê.

K. R. Lepsius(1880): Navên mêhê, ji orjînalên navên nêr, wek zêder çêbûne, çawa ku hewa(Eve) ji parsu(rib)`ya Adem çêbûye. Mêran hem ziman çêkirine û hem jî mêhêtî dane zimanî û xwedî çê id û çê nî kirine.

A. Meillet(...): Berê zindî ji nezindîyan veqetîyan, pa ê jî parvebûna navên zindî pêkhat. Di vê pêkhatinê de mê(fem.) di nêr(masc.)`ê gerîya, ango jê za û veqetîya.

J. Grimm(...): Di wê dema kevn de rastî ti(t-obje) ji heyalê azad bûye, di mêjuyê mirovî de zelal bûye û mirovan elementên li derî cîhana xwe, xwedî taybetiyên nêr/mê hesibandine û bi kesatî kirine.

J.T. Bakker(1899): Di Rêzimanî de jî, jin û mêt hevudu hembêz dikin. Bi gotina Hele-nîyên kevn; ziman teqlîta jîyanê ye.

J. Lohmann(1932): Gelo dibe ku pê deçû-
na mê(fem.)yê bi nebûna bêzayend(ntr.)ê
ve girêdabe? Dibe ku bibe. Eger pir dereng,
bi nîzamekî nu, sîstema Zayendê, bi maneya
du cînsiyeta ava bûye, hîngê bêza-
yend(ntr.)a kevnar, a ku hatî sadekirin, bin
pê bûye û li vê rêyê çûye. Li gel vê, du hezar
salî berî zayîna Îsa Bêzayend (ntr.)a di Hîtîti
de bi formeke cihê, bi bingehekî xurt û bê
qûsûr dihat bi karanîn û Fem. jî di vî zimanê
de tunebû.

Di Lîteratûra Ewrûpa de taybetîyên Mê-
hêtî û Nêritîyê:

(J. Grimm û Adelung)

NÊR (masc.)	MÊ (fem.)
Çalak - aktive (eng- liveliness)	Neçalak - passive
Gir - larg	Xemgîn - susceptible
Sert - frightful	Biçûk - small
Hêzdar - strong	Nerm - soft
Tund- size	Lawaz- felt
Bi tirs - terrible	Zarîf - delicate
Bêber - infertile	Narîn - attractive
Çirkîn - ugly	Biber - fertile
Bideng - voiced	Rind - beautiful
	Bêdeng - still

Bi tesbîtên min di zaraveyê Kurmancî de
taybetîyên Nêritî û Mêhêtîyê:

N R(masc.)	M (fem.)
1- Pij: Zimanê marî Hestîyê pi tê Strîyê darê	Qul: Gewriya marî(mêr) Mofika pi tê Bêjînga malê
2- Girik: Girê re Hewrazê spî Tûmê re	Kort: Bîra avê Newala sor Koda spî
3- Nezan: Zinarê re Çiyayê bilind Stuyê wê	Pan: Lata gorê De ta Heranê Enîya wî
4- Xurt: Bazê gewr Xaniyê mezin	Lawaz: Çivîka re Hêlûna hehecikê
5- Nebedew::Çiyayê kepirê Pelê darê	Bedew: Gula sor Berfina narîn
6- Tund: Teyrê re	Zarîf: alûra xwe deng
7- Hi k: Darê hi k	Nerm : Dara ter
8- Bêber: Go tê mirî kê (jê nazê) Genimê cêcê	Biber: Hêka mirî kê (jê dizê) Cêca genimî (gênim)
9- Aktiv: Çemê Zapê	Paşiv: Gola Wanê

Bi hêviya ku va gava bibe destpêka guftu-
goyeke xurt û berhendam, em bê îrowe ji hin
nivîskaran encama lêgerînê didin.

NIVÎSKAR / ÇAVKANÎ	RÛPEL
C.A. Bedirdxan / Li mala C.A.Bedirxan /E.C.1998	
-- Berêkî din heye...	118

-- Peyayên vê berê...	118
Qanatê Kurdo / Gramera Zimanê Kurdî 1990	
-- ... wî sewtî bi raberî sewta p...	22
Şerefînaz / Çiyayê Agirî 1990	
-- Û her dem bî tirsekê dihatin bi tirsekî diçûn.	11
Torî / îlan 1990	
-- ... di wî r di wî raw î de...	18
-- Raw a wê rojê...	31
F Hüseyin Sagniç / Hêmana Rêzimanê Kurdî 1991	
-- Hêmana RÊZIMANÊ KURDÎ (Sernivîs)	
-- Zmanê Kurdî bi hêmanê xwe...	15
Redwanê Alî / Tilûrê Bêgane 1991	
-- ... ji erdekê biguhêzî erdekî din.	10
Mehmed Uzun / Evdalê Zeynikê 1992	
-- ... wî qulingekî li kêleka sazê dît.	58
-- Digel ku qulingê jî Temo dît... "	
Yasar Kaya / Gotin 1996 (Welat 1992)	
-- ... min wî çaxî dest pê kir...	9
-- Em ê wê çaxê karibin...	62
Mahmûd Baksî / Gundikê Dono 1992	
-- Cerê xwe danî erdê...	9
-- Cera xwe da ser milê xwe...	11
Fîrat Cewerî / Mî(k û Mirov 1993	
-- ... çûkekî (îrîn ...	6
-- ... çûkeke biçûk ...	119
Bavê Nazê / Govenda li ber mirinê 1996	
-- ... temena keça wê	8
-- ... temenê xwe...	56
F Melik Aykoç / Kurdîzan 1996	
-- Di vî zaravê me de...	105
-- ... vê zarava me de...	105
Selim Biçûk / Rêzimanê Kurdî 1997	
-- Lêkera alîkar...	193
-- ...pê(îya lêker digire...	193
Samî Berbang / Welat 133. 1998	
-- ... lêkerê wî karî lêkerêkî tebatî ye.	5
--Lêkerên tebatî bi alîkariya lêkera...	5
M. Mihemed / Ek-Politika 28.12.1998	
-- ... poreka spî...	12
-- ... porekî wekî...	12
Haluk Öztürk / Roja Nû 53. 1998	
-- ... û herdu wê evê di xanekî da man.	15
-- ... li vir xwediyê xanê...	15
Helîm Yusiv / Ekpolitika 13.03.1999	
-- ... ji ber zincîrê destê...	14
-- ... dîsa zencîra destan...	14
Serdar Ro an / Nûdem h. 29 1999	
-- ... bîranînên jiyane xwe...	13
-- ... çarçoweya jiyana wê...	15

Sewda ya ber dilê min

Xizan Şîlan

Sewda ya ber dilê min
 Bermalya mala min
 Êdî xewa min nayê bê te
 Êdî sebra min nayê bê te
 Bêhna min li min teng dibû
 Sibe ya min li min dereng dibû
 Min berê xwe dabû te
 Li te digeriyam
 Di xewnên şevan de
 Li te dinêriyam
 Carnan diketim nav ramanên kûr
 Difikirîm, diponîjim ji dûr
 Çavên xwe li te digerînim ku
 Te bibînim
 Wekî ku raste te hatibûm
 Min tu dîtîbûli hember xwe
 Hestî yên parsî yên min
 Hêliyabûn li ber te
 Xwîna min kelîyabû ser te
 Ew xwîna ku canê min
 Li min peritandî
 Ew eşq û evîna dilê min ku
 Kezeb li min dişewitandî

Sewda ya ber dilê min
 Şewqa awirên çavên te
 Dibirîqîn, diçirîsîn
 Di çavên min yên xemgîn de
 Te ez mirovekî bi hest kiribûm
 Te ez sewdaliyekî bîndest kiribûm
 Te ez sergêj û sermest kiribûm
 Ez bûbûm esîrê sewda ya te
 Qet azad û serbest nedibûm
 Sewda ya ber dilê min

Li te digeriyam aware aware
 Dengê min bi qêrîn û haware
 Eşk û evîna min ji te re diyare
 Xemla xwe bike ber bi min ve were
 Ji ber bejna te ya zirav û delal
 Can li min dilerizî
 Dest û pî li min dîtevîzî
 Qolinc û pişt li min diçerîsî
 Wekî ku ez ji xwe derbas bûbûm

Hiş û mêjî di serê min de nemabû
 Û li dora te çerx dibûm
 Ling li min dişemitîn
 Dil û pişk li min dişewitîn

Sewda ya ber dilê min
 Min qûr qûr keser dikişand
 Min hûr hûr hêsirên çavan dibarand
 Ez mirovekî Rojhilatî
 Xerîbim li vî welatî
 Wek xerîbekî wînda bûyî
 Lê ne li kolanan
 Ne jî li bajarên
 Bes di eşq û evîna te de
 Di xezal û deleliya te de
 Di bejinziravî ya te de
 Di çavên te yên melûl de
 Û di dilê te de wînda bûbûm

Sewda ya ber dilê min
 Li te digeriyam
 Li te temaşe dikim

Li te mêze dikim
 Xwe dibînîm li ba te
 Hey tu evîndara min
 Hey tu hêvîdara min
 Carekê li min binhêre
 Xwe bibîne li ba min

Sewda ya ber dilê min
 Di destê min de destmala kesik û sor
 Direqisiyam li dawetan dor bi dor
 Ji kevok û welatên li jêr û dor
 Dipirsiyam û li te digeriya hawîrdor
 Li serdalan
 Li demsalan
 Li havînan
 Di germa qijilî de
 Li zivistanan
 Li ser berf û pûg a cemidî
 Li biharan
 Li ber bayekî darawis
 Li payîzan
 Di bin şilî û şepalî ya baranê de
 Li te digeriya
 Evîndara min
 Hêvîdara min
 Carekê were lê lê çira oda min ê
 Bermalya min meke nazê
 Tu yara min î dilsozê
 Tu dilketiya min î berxa kozê
 Carekê were li ser sîngê min razê
 Sewda ya ber dilê min
 Min tu di ber çavên xwe re bir û anî
 Şiyar dibûn li min hêst û bîranîn

Xezalî ya te, delalî ya te
 Kul û keder li min deranîn
 Zarşîrîna min
 Çavreşa min
 Pordirêja min
 Bejinzirava min
 Ez mîna kevokek aştiyê dilbixwînim
 Li ser te stranan dixwînim
 Ez evîndarekî xizanim
 Ez birîndarekî hozanim
 Hevalê feqîr û belengaz û nezanim
 Li ser deşt û çiya û zozanim
 Axx ax! Tu li ku yî?
 Sewda ya ber dilê min

10. 03. 2001, Stockholm

Ji Dîrokê

Berhevkar: Şoreş Reşî

Di şerê Çaneqalê de, tenê ji gundî Buldix tam 40 kes dimirê. Gund wê demê 60 malê û ew jê derdexê meydanê ku me çiqes bedel dane...

Eldîna malê Alî Milê ji gundî Buldixe. Di şerê Çaneqalê da sê lawik û mêrê xwe dimirin. Ji wan xebêren reş şûnde, Ela me navê dînbûnê li ser xwe datîne. Her sibê li ber malê dewî dikayê û kilame distiranê. Li gund gîştikê le radibûnê sêre û guhdar dikirinê. Nizanim çend sala sirayê, lê di dawiyê de çavên wê qûr dibin û bi kulên wan jî dimirê. Ev kilama min ji se mêriyan berhêvkir.

I

Divê dilê mino loo, tine tine loo
 Ò biyê biroşa loo, ar li bine loo
 Eza ji der de loo, ketim hundir loo
 Mezkir se recalê mine loo, runiştinê loo

Ji min kû malî dîwê lo, gi malê minê loo
 Min alê çiyê seferbirliga xopanê loo, li hêla minê loo
 Divêm berxê berxê loo, Hesên berxê loo
 Eza diçêrînim naçêrînim loo, nake ser xwe loo

Hesên berxê Gelîbolû dibên loo, cih-warkî tengê loo
 Kurşûna wî kafirî kafirî loo, ê bê dengê loo
 Hesên berxê seda rabûm loo, bîna bê te loo
 Were şînga şînga loo, caniyê şê te loo

Eza hersê berxên xwe loo, bi xwe re bi heval kim loo
 Min alê çiyê kafirê kafirî loo, di dû min te loo
 Yê ku Hesên, Pişar, Osê loo, min nasnekê loo
 Li serî fesa Osmaniyan loo, li navê şete Ecemê loo

II

Ew Pişare ew Pişare, li serî donegê dadustê tîremarê
 Min got Pişar, Oso, Hes û Elo, sibe zû bîna bê te
 Dengê deştiya (şehîd) yê li qûna çiyê te
 Pişar Elo xwe bi yane kî din, kurşûna wî

kafiriyê sewa we te

Ew Pişare ew Pişare li serî donegê dadustê tîremarê

Min got eza gûl û sosina biçinim bi destê kim
 Eza terlê biçinim bi fetle û çalxikim
 Eza herim ji seferbiliga şevitî, ji Pişar û

Elê xwe re bi sîkim

Ew Pişarê ew Pişarê li serî donegê dadustê tîremarê

Min got Çeneqelê Çeneqelê, şûna avê xwîn dikelê
 Pişar û Elê min natirsîn, di dest kurşûna
 wî kafirî de ketin belê

Min got dilê mino pine pine, bûye biroşa ar li bine
 Eza ji derda ketim hundir, se recalê minê rûniştinê
 Min got qê malê dîwê gîştik malê minê
 Ew Pişarê ew Pişarê li serî donegê dadustê tîremarê

Min got siwar siwar bûnê rahev ketin
 Serê remê wan ê bi hevketin
 Şerê giran bi xelkê şerîn, bi wan şere min dawetin.
 Ew Pişarê ew Pişarê li serî donegê dadustê tîremarê

Mere mere Pişar, Oso, El û Heso mere
 Qalê wî bêkarî dikin çiqas li dilî minê bi qarê
 Wê hatiye deriyê wê qal û şerê
 Eceb eceba Rawa Hemikê
 Ji çar mêra yekî li malê xwe venagerê
 Ew Pişarê ew Pişarê li serî donegê dadustê tîremarê

2002, Stockholm

Metelok (Pêşgotin)

Berhevkar: R. Celîkan

- Av di korta da ma, ya geni be.
- Bajarî dûr, navî xweş e.
- Binî herde yî qul e. (Guçkê herdê ye qul in.)
- Bîr bi çatiya tiji nabe.
- Bûkê ser hespê, kes nizane qismeta kê ye.
- Dîna ne guneh e, xwûdanê wana guneh e.
- Dîn pir in, gi ne li arekê ne.
- Ga mir kêr ye lê pir bin.
- Xûn zail nabe.
- Xalan xelk in, Apan mulk in.
- Xelk zû di meriya derdixe.
- Kuçik bi qurma namirin.
- Qurmî darê ji darê nabe, dar wêng gêr nabe.
- Kuçkî bi zorê bişînî pêz, tu xêr jê nê.
- Mar ji pungê heznake ew jî tere ber poz diruzê.
- Ma tişteker ber dîna nekeve.
- Mêrkî qut nivî xwe di binî herdê da ye.
- Mêrkî zana mînê kelehê hesinî ye.
- Ne bi malî pir, ne bi gerdanî sor.
- Sirtî bizinê xurî, ye here nanî şivên buxwe.
- Sirtî kerê xurî, ye herê xwe di çoyî şivên bide.
- Te xêrik kir, bi dê-bav bike. (Te işik kir, bi dê-bav bike.)
- Te ji kê ra go, Rind e, Ew jî ye here di çavîyê gund da mîzke.
- Va dil e, ne kevçik bulxur e.
- Yê merîya ji merîya va xaynake.
- Yê qutê xweş e.
- Zikî pîzav xwarî ye bişewite.
- Kevrik ji şûnê xwe livî, carka din şûnê xwe nabine.
- Hespê çê qêmçî di xwe nagîne.
- Bexê çê li ber kozê bellî ye.
- Yê çê li qûnê qêdi nê.
- Rahêlê bûkê bi bûkê ra.
- Çêlê mara bê axû nabin.
- Yê ku dînik pê dizane heft paqil pê nizanin.
- Şêrê dêxin, rûvî ye buxwin.
- Dew brayê mêst e.
- Nanê bi nanê ye.

Ö D Ü L L Ü B U L M A C A

Hazırlayan: Mustafa Görkem

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															

Bulmacamızı doğru olarak çözüp adresimize gönderen beş okurumuza sürpriz hediyeler veriyoruz.

Adres:
M. Alpavut
Friedhof Str. 3
47877 Willich
Deutschland

SOLDAN SAĞA: 1/ İç Anadolu'da bir Kürt köyü 2/ İstihsal – kar fırtınası – iskambilde koz. 3/ Bir harfin okunuşu – (Memduh ..) film yönetmeni – mercek camı – Su ile yoğrulmuş un 4/ Ali yanlısı – bir işi yapmaya hazır. 5/ Kürtçede kölelik – güvenilen, emin - araçlarda bağlantı çubuğu 6/ Denizcilikte bir rütbe - Bölmeli göçebe çadırı – tabur (kısaca) 7/ İlaç - büyükler, ileri gelenler - Basklar'ın özgürlüğü için mücadele veren örgüt 8/ Doğu - boyna takılan ziynet eşyası - yetersiz. 9/ Güreşte bir oyun – Avrupa Ekonomik Topluluğu (kısaca) - ticari eşya – Kürtçede bilye 10/ İç Anadolu'da bir Kürt köyü - Bir peygamber – yükselme. 11/ Bir harfin kalın okunuşu – Kayak – Kars yakınlarında tarihi bir kale – maksat, amaç 12/ (... Tigran) Ermeni asıllı Bir ozan - bir renk – bulgur ya da pirinçle yapılan bir yemek 13/ İç Anadolu'da bir Kürt nahiyesi – bir alay işareti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1/ İç Anadolu'da bir Kürt köyü 2/ Vücuttan atılan azotlu madde – Tekirdağ'ın bir ilçesi 3/ Bir harfin okunuşu – Kürtçede bayrak - geri çevirme - namus 4/ Ütü yapmak – üzüm dalı 5/ Bir bilim dalı - sevgi. 6/ Eski Alman parasını simgeleyen harfler - viran olmuş - dolaylı olarak anlatma 7/ Lityum'un simgesi - Su (eski dil) – boru sesi – ateş. 8/ Maden Tetkik Arama (kısaca) – kemik içindeki yağlı madde - tutarık 9/ Gemi sığınağı – edebiyatta bir tür 10/ Avrupa Parlamentosu (kısaca) – Çinli bir lider – bir nota – kalın sicim 11/ İç Anadolu'da bir Kürt ilçesi – Kürtçede cuma günü 12/ İsim – Tanrı tanımaz – elbisede kullanılan bir parça 13/ Ay – Arnavutluk'un başkenti 14/ Yazıklar olsun anlamında bir ünlem – küçük bitkilerin genel adı – aile ile ilgili olan 15/ HADEP genel başkanı olan, İç Anadolu politikacı.

İÇ ANADOLU KÜRTLERİ TARİHİNDE ÖNEMLİ BİR ARAŞTIRMA!..

**VEGER'in 2. sayısında
İç Anadolu Kürtlerinin tarihinde
bugüne kadar bilinmeyen
bir ilki açıklıyoruz.
İlgiyle okuyacağınıza inandığımız
araştırma yazısını
mutlaka okumalısınız!**

